

**T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

HATAY'DAN SUUDİ ARABİSTAN'A OLAN GÖÇLER; SAMANDAĞ İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Deniz CENGİZ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİN**

Hatay-2012

ONAY

DENİZ CENGİZ tarafından hazırlanan “**HATAY’DAN SUUDİ ARABİSTAN’A OLAN GÖÇLER; SAMANDAĞ İLÇESİ ÖRNEĞİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **COĞRAFYA ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

21/ 05 /2012

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Dr. Hüseyin KORKMAZ (Başkan)	
Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİN (Tez Danışmanı-Üye)	
Yrd. Doç. Dr. Sevda ÇETİNKAYA (Üye)	

Deniz Cengiz tarafından hazırlanan “**Hatay’dan Suudi Arabistan’a Olan Göçler; Samandağ İlçesi Örneği**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Yakup BULUT

ÖNSÖZ

Hatay'dan Suudi Arabistan'a olan Göçler; Samandağ İlçesi Örneği konulu çalışma bir yüksek lisans tezidir. Genel olarak saha etüt çalışmalarına dayanan bu araştırma, yaklaşık 2 yıl süren gözlem ve doküman derleme aşamasından sonra 2012 yılında eldeki konuma getirilmiştir.

Günümüzde uluslararası göçler küreselleşme sürecinin de beraberinde getirdiği ekonomik dönüşümler neticesinde işgücü akışını çok değişik noktalara getirmiştir. Gerek Türkiye'den, gerekse dünyanın değişik ülkelerinden meydana gelen ulusal sınırları aşan emek gücü hareketi, gelecekte de bu seyrini çok değişik boyutlarda ve yönlerde sürdürecektir. Bu bakımdan uluslararası göçler çerçevesinde ele alınan bu çalışma, göçün gelecekteki seyri hakkında bazı öngörülerde bulunması açısından çalışılmaya değer görülmüştür. Yüksek Lisans Tezi konusunu oluşturan Samandağ İlçesi, gerek sosyo-ekonomik gerekse nüfus yapısına bağlı olarak, yurtdışına göç verme noktasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan Samandağ İlçesinin Suudi Arabistan'a yönelik olan işgücü göçleri, genel özellikleriyle değerlendirilmiştir. Bunların başında araştırma sahasının bu kadar çok miktarda göç vermesinin nedenleri ele alınmış olup, bunun süreç içerisindeki değişimi ve sonuçları derinlemesine araştırılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim süresince destek ve anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman geliştirici rehberliği ile araştırmamda bana yardımcı olan saygı değer hocam Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİN'e; Doç. Dr. Hüseyin KORKMAZ'a ve Yrd. Doç. Dr. Sevda ÇETİNKAYA'ya en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Eğitim hayatımda beni maddi ve manevi olarak destekleyen babam ve anneme, hayat arkadaşım sevgili eşim Süheyla CENGİZ'e, çalışmalarım esnasında yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Arş. Gör. Atilla KARATAŞ'a; anket hazırlama çalışmasında yardımcı olan Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU, Prof. Dr. Murat ÖZGÜR, Prof. Dr. Mustafa MUTLUER, Arş. Gör. İlkay SÜDAŞ'a ve SPSS anket geliştirme programında bana katkı sağlayan Arş. Gör. İdris AKTAŞ'a, Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve 1004Y0120 no'lu projem için gereken harcamaların karşılandığı Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Birimi'ne sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

HATAY'DAN SUUDİ ARABİSTAN'A OLAN GÖÇLER; SAMANDAĞ İLÇESİ ÖRNEĞİ

Deniz CENGİZ

Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİN

ÖZET

Bu çalışmada, işgücünün Samandağ ilçesinden, Suudi Arabistan'a doğru olan göçü değerlendirilmiştir. Ayrıca ele alınan konuda, Türkiye'deki işgücü potansiyeli içerisinde Suudi Arabistan'a en fazla miktarda işgücü temini sağlayan yerlerden birisi olan Samandağ ilçesi ele alınmıştır.

Çalışmanın içeriği dört ana başlık altında değerlendirilmiştir. Birinci kısımda öncelikle göç kavramlarına değinilmiş olup, bu kapsamda kuramsal çerçeve ortaya konulmuş, göçün türleri ve nedenleri, kuramları ve tarihsel süreci hakkında genel bilgiler verilerek göç ile ilgili değerlendirilmeler yapılmıştır.

İkinci kısımda çalışmanın mekansal boyutunu oluşturan Samandağ'ın genel coğrafi özellikleri ele alınmıştır. Bölgenin nüfus özellikleri, ekonomik yapısı gibi konulara değinilerek, bu sahadan göçe neden olabilecek etkenler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu sayede, daha sonraki bölüm içeriklerinin daha kolay kavranabilmesi bakımından, bir altyapı oluşturulması hedeflenmiştir.

Üçüncü kısımda Suudi Arabistan'ın coğrafi özellikleri (ekonomik yapı, nüfus özellikleri vb.) hakkında genel bilgiler verilmiş olup, bu bakımdan göç edilen sahanın tanıtılması ve konu ile ilgili birtakım değerlendirmeler yapılabilmesi bakımından analizler yapılması açısından konuya daha kapsamlı bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü kısımda anket sonuçlarına göre Samandağ ilçesinden Suudi Arabistan'a olan göçlerin coğrafi özellikleri değerlendirilmiş olup, bu anket sonuçlarının ortaya çıkardığı sonuçlar irdelenmiştir. Türk işgücünün Hatay'daki organizasyonu ve olgunlaşma aşamaları, Suudi Arabistan'daki durumu ve organizasyonu ve dağılışı değerlendirilerek, göçün bu bakımdan mekansal yapıyı şekillendirmesi ve sosyo-ekonomik yapının seyrini etkilemesi bakımından duruma bir perspektif konulmaya çalışılmıştır.

Beşinci kısımda Suudi Arabistan ve Ortadoğu ülkelerine doğru olan işgücü göçünün, 1958 yılı itibariyle Batı Avrupa'ya doğru olan göçler ile benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Son kısımda ise, sorunlar ve öneriler kapsamında işgücü göçü temini sağlayan Samandağ ilçesinin işgücü potansiyeli ve bu işgücünün sorunlarına ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üzerinde birtakım fikirler oluşturulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Göç, Uluslararası göçler, Samandağ, Suudi Arabistan.

**THE MİGRATION FROM HATAY, TO OF SAUDİ ARABİA;
SAMANDAG TOWN EXAMPLE**

Master's Thesis, Deniz CENGİZ

Geography Department, 2012

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Bayram ÇETİN

ABSTRACT

In this study, Samandağ workforce, Saudi Arabia, the migration was evaluated correctly. Also discussed topic in Turkey, Saudi Arabia, the maximum amount of potential labor supply of labor is one of the places that are discussed in Samandağ.

The content of the study were assessed under four main headings. The first section primarily addresses the concepts of migration; the theoretical framework introduced in this context. The types and causes of migration; providing general information about the theories and the historical process of migration.

The second part covers the general geographical features of the area of the study which is Samandağ. Population characteristics of the region, referring to issues such as economic structure, that relate to migration factors. In this way, the next chapter, in terms of content and the aims to build an infrastructure is more easily grasped.

Saudi Arabia is covered in the third part; the geographical features (economic structure, population characteristics, etc..) General information about these and aspects of the field of migration together with the introduction of a number of topics related to the analysis, terms of evaluations and in terms of a more comprehensive overview of the subject have been made.

The fourth part covers the results of a survey in Saudi Arabia and in Samandağ the geographical features of the migration have also been evaluated. The results revealed by this survey are discussed. Labor organization and the maturation stages of Hatay, the status and distribution of the organization and evaluating the

spatial structure of migration, with regard to the shape and influence on the course of socio-economic structure.

The fifth part foresees Saudi Arabia and Middle East countries with the right of labor migration, the migration towards Western Europe as of 1958 and examines the similarities and differences.

In the last part, the problems are discussed, recommendations are made within the scope of supply of labor migration and labor issues, and potential labor in the Samandag district. Proposals for solutions to these problems are presented together with a number of established ideas.

KEY WORDS

Migration, International Migration, Samandag, Saudi Arabia.

İÇİNDEKİLER**Sayfa**

ÖNSÖZ	ii
ÖZET VE ANAHTAR KELİMELER	iii
ABSTRACT AND KEYWORDS	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
HARİTALAR LİSTESİ	xvi
RESİMLER LİSTESİ	xvii

GİRİŞ

I. Tanımlar, Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	1
II. Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları	15
III. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi	17
IV. Konu İle İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar	18

I. BÖLÜM

1. SAMANDAĞ'IN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	21
1.1. Doğal Coğrafi Özellikleri	21
1.1.1. Yeryüzü Şekilleri ve Jeolojik Yapısı	21
1.1.2. İklim	23
1.1.3. Bitki Örtüsü	25
1.1.4. Hidrografik Özellikleri	26
1.1.5. Toprak Özellikleri	26
1.2. Beşeri Çevre Özellikleri	27
1.2.1. Tarihçesi	27
1.2.2. Nüfus Özellikleri	28

	<u>Sayfa</u>
1.2.2.1. Samandağ İlçe Nüfusunun 1940-2010 Yılları Arasındaki Seyri	28
1.2.2.2. Kır-Şehir Nüfus Dağılışı	31
1.2.2.3. Aile Büyüklüğü	36
1.2.2.4. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı	41
1.2.3. Yerleşme	47
1.2.4. Tarım	48
1.2.5. Hayvancılık	49
1.2.6. Ormancılık	49
1.2.7. Sanayi ve Ticaret	49
1.2.8. Turizm ve Ulaşım	50

II. BÖLÜM

2. SUUDİ ARABİSTAN'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	51
2.1. Coğrafi Konumu ve Doğal Coğrafi Özellikleri	51
2.1.1. Yeryüzü Şekilleri	52
2.1.2. İklimi	52
2.1.2. Bitki Örtüsü	52
2.1.2. Hidrografik Özellikleri	53
2.1.2. Toprak Özellikleri	53
2.2. Beşeri ve Ekonomik Özellikleri	53
2.2.1. Nüfus Özellikleri	53
2.2.2. Ekonomik Yapısı	55

III. BÖLÜM

3. SAMANDAĞ İLÇESİNDEN SUUDİ ARABİSTAN'A OLAN GÖÇLER	58
3.1. Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Gelişimi	58
3.2. Hatay'dan Suudi Arabistan'a Olan Göçlerin Genel Seyri	60
3.3. Göçmen Nüfusun Samandağ İlçesindeki Mekânsal Dağılışı	72

IV. BÖLÜM

Sayfa

4. SAMANDAĞ İLÇESİNDEN SUUDİ ARABİSTAN'A OLAN GÖÇLERİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	80
4.1. Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Demografik Özellikleri	80
4.2. Suudi Arabistan'a Yönelik Göç Eden Nüfusun Göçe Katılım Süreci	86
4.3. Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonu	90
4.3.1. Samandağ ve Hatay'daki Organizasyon	90
4.3.2. Suudi Arabistan'daki Organizasyon	96
4.3.3. Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri	98
4.3.4. Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Alansal Dağılışı	107
4.3.5. Samandağlı Göçmenlerin Ekonomik Özellikleri	110
4.3.5.1. Göçmenlerin Sektörel Dağılımı	110
4.3.6. Göçmenlerin Çalıştığı İşyerinin Büyüklüğüne, Aldığı Ücrete Göre Dağılımı ve Çalışma Şartları	115
4.4. Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonu	92
4.4.1. Samandağ ve Hatay'daki Organizasyon	92
4.4.2. Suudi Arabistan'daki Organizasyon	95
4.5. Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Sektörel ve Alansal Dağılışı	99
4.6. Göçmenlerin İşyerinin Büyüklüğüne, Aldığı Ücrete Göre Dağılımı ve Çalışma Şartları	106
4.7. Göçmenlerin Ekonomik Sistem İçerisindeki Yeri	114

V. BÖLÜM

5. SUUDİ ARABİSTAN'A YÖNELİK GÖÇÜN GELECEĞİ	125
5.1. Gelecekte Göçü Etkilemesi Beklenen Olası Dinamikler	125
5.2. Gelecekteki Olası Yeni Göç Yönleri	126
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
KAYNAKÇA	132
EKLER	147
ANKET SORULARI	148

TABLolar LİSTESİ	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Samandağ İlçesinin Aylık En Yüksek, En Düşük ve Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara göre Dağılışı	23
Tablo 2: Samandağ İlçesinin Aylık Ortalama Yağış ve Bağıl Nem Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı	24
Tablo 3: : Türkiye, Hatay ve Samandağ 1940-2010 Yılları Arasındaki Nüfus Artış Oranı	28
Tablo 4: 1940-2010 Yılları Arasında Samandağ İlçe Nüfusu	29
Tablo 5: Samandağ İlçesinde Nüfusun Yerleşmelere Göre Dağılışı (2010)	32
Tablo 6: Samandağ'da Mahallelere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü, (2008)	37
Tablo 7: Samandağ İlçesinde Belde ve Köylere Göre Ortalama Aile Büyüklüğünü (2008)	38
Tablo 8: Samandağ İlçesinde Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Cins Durumu (1940-2010)	41
Tablo 9: Samandağ İlçe Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplara Göre Dağılımı	43
Tablo 10: Samandağ İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	45
Tablo 11: İktisadi Sektörler İtibariyle Suudi Arabistan'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası, 2006 (Milyon Riyal)	56
Tablo 12: Hatay'dan Yurtdışına Olan Göçlerin Yıllara ve Ülkelere Göre Dağılışı (1978-2008)	61
Tablo 13: Samandağ İlçesinden Olan Göçlerin Ülkelere Göre Dağılışı (2006-2007)	63
Tablo 14: Samandağ İlçesinden Yurtdışına ve Yurt İçine Olan Göçler (1981)	66
Tablo 15: Samandağ İlçesinden Yurtdışına Olan Göçlerin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılışı (2011)	68
Tablo 16: Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Yerleşmelere Göre Sayısı	75
Tablo 17: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumu	80
Tablo 18: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Medeni Durumu	81
Tablo 19: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Sahip Olduğu Çocuk Sayısı ve Oranları	89

Tablo 20: Suudi Arabistan'da Yabancı İşgücüne Duyulan Talebin Nedensel Durumu	86
Tablo 21: Göç Kararının Alınmasında Etkili Olan Faktörler	87
Tablo 22: Göç Eden Nüfusun Suudi Arabistan'ı Tercih Etme Sebebi	88
Tablo 23: Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonunda Etkili Olan Ajanlar	91
Tablo 24: Göçmenlerin Suudi Arabistan'a Giderken Maddi Bedel Ödeme Durumu	92
Tablo 25: Suudi Arabistan'a Gitmek İçin Ödenen Maddi Bedelin Miktarı (SAR)	92
Tablo 26: Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerde Kullanılan Ulaşım Sistemleri	93
Tablo 27: Göçmenlerin Suudi Arabistan'a Uyum Durumu	97
Tablo 28: Göçe Katılan İşçilerin Suudi Arabistan Dışında Başka Ülkelere Göç Durumu	98
Tablo 29: Göçmenlerin Suudi Arabistan Dışında Gittiği Ülkeler	99
Tablo 30: Göçmenlerin Türkiye'ye İzne Gitme Sıklığı	100
Tablo 31: Göçmenlerin Arapça Okur-Yazarlık Durumu	101
Tablo 32: Göçmenlerin Aileleriyle Yaşayıp-Yaşamama Durumu	102
Tablo 33: Göçmenlerin Evini Paylaştığı Kişi Sayısı	103
Tablo 34: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Kalış Süreleri (Planlanan).	105
Tablo 35: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışan Tanıdıklarının Sayısı	106
Tablo 36: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Yaşadığı Şehirler	107
Tablo 37: Göçmeden Önce Türkiye'de Çalıştığı İşler	110
Tablo 38: Suudi Arabistan'da Göçmenlerin Meslek Gruplarına Göre Dağılışı	112
Tablo 39: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışma Süresi	114
Tablo 40: Göçmelerin İş Bulmasında Etkili Olan Kişi ya da Kurumlar	115
Tablo 41: Suudi Arabistan'da Türk İşçilerin Çalıştığı İşletmelerin İşçi Sayısı	116
Tablo 42: Samandağlı Göçmenler ile Yabancı İşçiler Arasındaki Ücret Farkı	118
Tablo 43: Göçmenlerin Kazandıkları Parayı Türkiye'ye Gönderme Durumu	119

Tablo 44: Türkiye’de Yapılan Yatırım Türleri	120
Tablo 45: Göçmenlerin Hatay’daki Evlerinin Mülkiyet Durumu	123

GRAFİKLER LİSTESİ**Sayfa**

Grafik 1: Samandağ İlçesinin Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Yıl İçerisindeki Seyri	23
Grafik 2: Samandağ İlçesinde Ortalama Yağış Değerlerinin Yıl İçerisindeki Seyri	24
Grafik 3: 1940-2010 Yılları Arasında Samandağ İlçe Nüfusunun Seyri	29
Grafik 4: Samandağ İlçesinde Kırsal Nüfusun Yerleşme Birimlerine Göre Dağılışı	34
Grafik 5: Samandağ'da Ortalama Aile Büyüklüğü Grafiği	37
Grafik 6: Samandağ İlçesinde Belde ve Köylere Göre Aile Büyüklüğü Grafiği	40
Grafik 7: Samandağ İlçesinde Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Cins Durumu (1940-2010)	42
Grafik 8: Samandağ İlçe Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Piramidi	44
Grafik 9: Samandağ İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Grafiği	46
Grafik 10: Hatay'dan Yurtdışına Göçlerin 1978-2008 Yılları Arasında Ülkelere Göre Dağılımı (2008)	62
Grafik 11: Samandağ İlçesinden Yurtdışına Yapılan Göçlerin Ülkelere Dağılışı	71
Grafik 12: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumunun Oransal Dağılımı	81
Grafik 13: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Medeni Durumunun Oransal Dağılımı	82
Grafik 14: Göç Eden Nüfusun Sahip Olduğu Çocuk Sayısının Oransal Dağılımı	83
Grafik 15: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	84
Grafik 16: Göç Kararının Alınmasında Etkili Olan Faktörlerin Oransal Dağılımı	79
Grafik 17: Göç Eden Nüfusun Suudi Arabistan'ı Tercih Sebebinin Oransal Dağılımı	88
Grafik 18: Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonunda Etkili Olan Ajanların Dağılımı	91

Grafik 19: Suudi Arabistan'a Gitmek İçin Ödenen Maddi Bedelin Oransal Dağılımı (SAR)	92
Grafik 20: Ulaşım Sistemlerinin Kullanım Oranlarının Dağılımı	93
Grafik 21: Göçmenlerin Uyum Durumunun Oransal Dağılımı	98
Grafik 22: Göçmenlerin Suudi Arabistan Dışında Farklı Ülkelere Gitme Durumu	99
Grafik 23: Göçmenlerin Suudi Arabistan Dışında Gittiği Ülkelere Göre Dağılımı	100
Grafik 24: Göçmenlerin Türkiye'ye İzne Gitme Sıklığının Dağılımı	101
Grafik 25: Arapça Okur-Yazarlık Durumunun Oransal Dağılımı	102
Grafik 26: Göçmenlerin Aileleriyle Yaşayıp-Yaşamama Durumunun Oransal Dağılımı	103
Grafik 27: Göçmenlerin Evini Paylaştığı Kişi Sayısına Göre Oransal Dağılımı	104
Grafik 28: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Kalış Sürelerinin (planlanan) Oransal Dağılımı	105
Grafik 29: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışan Tanıdıklarının Oransal Dağılımı	106
Grafik 30: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Yaşadığı Şehirlere Göre Dağılımı	107
Grafik 31: Göçe Katılmadan Önce Türkiye'de Çalıştığı İş Koluna Göre Dağılımı	111
Grafik 32: Suudi Arabistan'da Göçmenlerin Meslek Gruplarına Göre Oransal Dağılımı	113
Grafik 33: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışma Süresinin Dağılımı	114
Grafik 34: Göçmenlerin İş Bulmasında Etkili Olan Kişi ya da Kurumların Oransal Dağılımı	115
Grafik 35: Suudi Arabistan'da Türk İşçilerin Çalıştığı İşletmelerin İşçi Sayısına Göre Dağılımı	116
Grafik 36: Samandağlı Göçmenler ile Yabancı İşçiler Arasındaki Ücret Farklarının Oransal Dağılımı	111

Grafik 37: Göçmenlerin Kazandıkları Parayı Türkiye'ye Gönderme Durumunun Oransal Dağılımı	120
Grafik 38: Türkiye'de Yapılan Yatırım Türlerinin Oransal Dağılımı	121
Grafik 39: Göçmenlerin Hatay'daki Evlerinin Mülkiyet Durumunun Dağılımı	124

HARİTALAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Harita 1: Samandağ İlçesinin Lokasyon Haritası	16
Harita 2: Samandağ İlçesinin Topoğrafya Haritası	22
Harita 3: : Samandağ İlçesinde Nüfusun Yerleşmelere Göre Dağılışı	35
Harita 4: Suudi Arabistan'ın Yeri, Sınırları ve Fiziki Yapısı	51
Harita 5: Samandağ İlçesinden Olan Göçlerin Dağılışı	73
Harita 6: Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Dağılışı ile Dil İlişkisi	76
Harita 7: Samandağ İlçesinde Göçlerle Yükselti Basamakları Arasındaki İlişki	79
Harita 8: Suudi Arabistan'a Göçlerde Kullanılan Belli Başlı Karayolu Güzergâhları	94
Harita 9: Suudi Arabistan'da Göçmenlerin Şehirlere Göre Dağılışı	109

RESİMLER LİSTESİ**Sayfa**

Resim 1: Amanos Dağlarında Yer Alan Büyükoba Köyü Çevresindeki Kızılçam Ormanlarından Bir Görünüş	26
Resim 2: Amanos Dağlarındaki Bitki Topluluklarından Bir Kesit	33
Resim 3: Samandağ İlçesinde Maydanoz Hasadından Bir Görünüş	48
Resim 4: Suudi Arabistan'ın Riyad Kentinden Bir Görünüm	54
Resim 5: Suudi Arabistan'a Göç Vermeyen Ceylandere Köylülerinden Görünüş	65
Resim 6: Az Göç Veren Yerleşim Birimlerinden Bir Görüntü Yoğunluk ve Hıdırbey	77
Resim 7: Suudi Arabistan'da Çalışan İzine Gelmiş İşçiler (Tekebaşı Beldesi)	77
Resim 8: Göç Vermeyen Vakıflı Köyünden Bir Görünüş	78
Resim 9: Karayoluyla Suudi Arabistan'a Gitmek İçin Bekleyen Göçmenlerden Bir Görünüş (Antakya Şehirlerarası Otobüs Terminali).	95
Resim 10: Riyad-Dammam Güzergâhına Gidecek Olan Otobüs ve Yolcular	95
Resim 11: Suudi Arabistan'da İnşaat Sektöründe Çalışan Türk İşçilerinden Görünüş	112
Resim 12: Suudi Arabistan'da Tamir Atölyesinde Çalışan Türk İşçileri	113
Resim 13: Suudi Arabistan'da Oto Tamir Atölyesinde Çalışan Türk Ve Yabancı İşgücü	103
Resim 14: Suudi Arabistan'ın Riyad Kentinde Bir Tamir Atölyesinden Görünüş	108
Resim 15: Suudi Arabistan'da Aynı İş Yerinde Çalışan Türk ve Diğer Yabancı İşçiler	118
Resim 16: Suudi Arabistan'daki Türk ve Filipinli İşgücü	108
Resim 17: Suudi Arabistan'daki Göçmen Nüfusun Ev Yaşantısından Bir Görünüş	104
Resim 18: Suudi Arabistan'daki Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Konutlarından Görünüş (Kuşalanı)	122
Resim 19: Suudi Arabistan'daki Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Konutlarından Görünüş (Yaylıca)	123

GİRİŞ

Tanımlar, Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Göç, insanların yaşadıkları veya yerleştikleri bir bölgeden başka bir bölge veya bir başka ülkeye doğru (herhangi bir nedenden dolayı) olan yer değiştirme olayı olarak tanımlanabilir. Bu değişim, kıtalar arası, uluslararası, bölgeler arası, kırdan şehre ya da şimdiki zamanlarda olduğu gibi şehirden kıra doğru herhangi bir ölçekte veya yönde meydana gelebilir. Ulusal sınırlar içerisinde ya da uluslararası sınırları aşacak boyutta olan göçlerin birçok sebebi vardır. Tarihsel süreç içerisinde çok çeşitli nedenlere bağlı olarak çok sayıda göç örneğine rastlamak mümkündür. İnsanlık tarihiye özdeş olan göç olgusu demografik, coğrafi, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik içeriklere sahip olması nedeniyle çok yönlüdür. Göçün bu özelliği, ona evrensel bir bakışın yanında yerel yaklaşım ve incelemeleri gerekli kılmıştır (Yalçın, 2004:3). Bundan dolayı göç olgusunu sadece bir nedene bağlamak çok doğru bir yaklaşım oluşturmayacaktır. Göç olayının yaşanması beraberinde sorunlar getirmekle birlikte aynı zamanda çeşitli fırsatlarda sunmaktadır. Ülkeler arasında ve aynı ülkenin bölgeleri arasında çoğu zaman çeşitli faktörler yönünden dengesizlikler vardır. Bu dengesizlikler, nüfus artışı nüfusun kalitatif özellikleri, sosyal, ekonomik imkan ve şartlardaki farklılıklardır. Göç olayı ile mevcut imkanlardan daha fazla nüfusun yararlanmasına olanak sağlanacağı gibi, bazı imkansızlıklar da giderilebilir (Akkayan, 1979: 20).

“Yeryüzünde prehistorik göçler bir tarafa bırakılacak olursa, ilk kitlesel göç hareketinin Amerika kıtasının keşfinden sonra meydana geldiğini görürüz. Bu göç hareketinde Avrupa'nın her yerinden milyonlarca insan Amerika kıtasına göç etmiştir. İspanyol ve Portekizlilerin öncülüğünü yaptığı göç dalgası giderek diğer Avrupa ülkelerine yayılmış, İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Almanlar, Hollandalılar, Belçikalılar, Polonyalılar, Macarlar, Ruslar ve Yunanlılar bu göçlere katılmıştır” (Köktepe, 2008:1).

Göç, çok önemli bir coğrafi olgudur, zira bu olgu nüfusun yeniden dağılımı sonucunu doğurur. Nitekim günümüzde dünyadaki nüfus dağılışı büyük oranda geçmişte meydana gelen büyük göçlerin etkisiyle şekillenmiştir.

Göç türleri; Göçler, zoraki sebeplerden meydana gelirse buna **zorunlu göç** denir. Örneğin, Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus değişimi anlaşmasıyla her iki ülkeden insanların yer değiştirmesi zorunlu göçleri kapsarken, İsrail devletinin kurulması ile birlikte Yahudilerin buraya yerleşmesi **isteğe bağlı göç** grubuna girmektedir. İsteğe bağlı göçler, göç etme kararının göçmenin kendisi tarafından alındığı göç türüdür (Südaş, 2005:10). İsteğe bağlı göçler tarih boyunca ve günümüzde de süregelen göçlerin büyük bir kısmını kapsamaktadır (Tümertekin-Özgüç, 2009:289).

“Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere göç etmesi ya da kırsal alandan kentlere doğru olan göçler veya Avrupalıların sömürgelere ve Amerika kıtasına yerleşmeleri büyük ölçüde isteğe bağlı olarak meydana gelmiştir. Afrikalıların köle ticaretine maruz kalarak Amerika kıtasına götürülmesi zorunlu göçlerin bir örneğini oluşturmaktadır. Göç olgusunun içerisinde çok farklı durumlar yaşanır. Örneğin, İngiltere'nin Avustralya'ya yerleşme kararı vermesi isteğe bağlı bir göç dalgası başlatacakken, göç olayına dahil edilenler mahkumlar olduğu için bu göç hem onlar hem de gözetiminde oldukları askerler açısından bu olgu zoraki bir göç dönüşümü” (Tümertekin-Özgüç, 2009:290).

Göçlerde bir başka sınıflandırma ise süresine göre göçlerdir. Bunlar **mevsimlik (geçici)** ve **sürekli (devamlı) göçlerdir**. Mevsimlik göçler, yerleşilen bölgenin geçici bir süre terk edilmesidir. Örneğin, hayvancılık faaliyetlerinin bir otlaktan diğerine yer değiştirmeli olarak sürdürülmesi şeklindeki göçebe hayvancılık (**trans-hüman**) faaliyeti, **pastoral nomadizm** ya da hasat zamanlarında tarım işçilerinin ekinleri toplamak amacıyla yaptıkları mevsimlik göçler bu grup içinde değerlendirilebilir. Çok uzun sürecek olan izinlerde, kendi ülkeleri içerisinde ya da başka ülkelere tatil yapmaya giden insanların geçici olarak yer değiştirmesinin de “yaz göçü”, “tatil göçü” gibi adlarla, yaygın bir şekilde göç olarak kabul edilmiştir (Tümertekin-Özgüç, 2009:290).

“Örneğin, ABD ve Kanada'da kar ve soğuktan kaçmak için kışın Florida ve Arizona gibi güney eyaletlerine giden ve “kar kuşları” olarak anılan emekliler yazın da tekrar kuzeydeki evlerine geri dönmektedirler. Bu emeklilerin yazın yöneldikleri yerlerden yalnızca birisi olan Arizona'daki Quartzsite'nin yaz ortası yaklaşık nüfusu 3.300 kişidir; Ekim'e doğru bu sayı 50.000'nin üzerine çıkar, Şubat'a doğru bu sayı

1.000.000'u geçer” (Weightman’dan Özgüç’e atfen Tümertekin- Özgüç, 2009:291).

Sürekli göçler ise insanların oturdukları alandan, bir başka yerleşim alanına tamamen kalıcı olmak üzere yaptıkları göç türüdür. Örneğin, kırsal alanlarda meydana gelen ekonomik sıkıntılardan (tarım arazisinin miras yoluyla bölünmesi, tarımda makineleşme ile birlikte meydana gelen işsizlik vb.) dolayı büyük kent alanlarına doğru, sanayide çalışmak üzere yapılan göçler bu gruba girer. Türkiye’de doğu illerinden İstanbul’a olan göçler bunun bir örneğini oluşturur. Bu göçler zamanla kentin dokusunu değiştirerek, şehirde kültürel bir çeşitlenme yaratmaktadır, şehirde gecekondulaşma, alt yapı sorunları gibi daha birçok problemlerin yanı sıra, şehrin içerisinde bir nevi “**gettolaşma**” (örneğin, ABD’deki Çin mahallesi gibi) denilen bir yapı oluşturmaktadır.

Göç olgusunun en karmaşık boyutu, bu olayın mekanla ilişkisinde yatmaktadır. Gerçekten göç ister kesin isterse mevsimlik olsun oturulan mekanın çok yakınında olabildiği gibi binlerce kilometre uzaklıktaki alanlara da olabilmektedir. Bu durumda kat edilen idari ve siyasi sınırlar göçlere başka başka anlamlar yükleyebilmektedir. Bu çerçevede bir ülkenin sınırlarının aşılması göçe uluslararası (**uluslararası göç**) bir boyut kazandırırken, siyasi sınırları aşmayan ve ülke sınırları içerisinde meydana gelen göç olayı ise **iç göç** tanımıyla karşılanmaktadır. İç göç olgusunda (1) kırdan kente, (2) kentten kente, (3) kırdan kıra ve (4) kentten kıra olmak üzere dört şekilde göç türünden söz edilebilir (Tümertekin-Özgüç, 2004:258). Ancak bu tanımların yanı sıra yine mekanla ilgili olan iki göç kavramı, “**içe göç**” ve “**dışa göç**” kavramları da kullanılmaktadır ve bu kavramlar göçün yerel ölçekte yönünü belirtmektedir (Mutluer, 2003:11).

Dış Göç, Yabancı Kaçak Çalışan ve Enformellik; Son yıllarda çok sık kullanılmaya başlanan enformel kavramı; Bilinen ve kabul gören geleneklere ve kurallara uygun olmayan, resmi gerekliliklerin dışında kalan özelliklere sahip olmak, yani kısacası kayıt dışı çalışmak anlamına geliyor. Türkiye’de de ekonominin ve istihdamın çok önemli bir özelliğini enformel yapısal durum oluşturmaktadır. Özellikle İstanbul gibi metropol alanlarda kentsel işgücü içinde enformel sektör oranının yüksekliği ve bu sektörde esas itibariyle üretimin hiçbir mali ve sosyal güvenlik yasalarına tabi olmaması, buradaki istihdamın çarpıcı yapısını belirleyen önemli unsurlar olarak görülmektedir. Artan göç olgusu bu sektörün giderek genişlemesine yol açmaktadır.

Uluslar arası göçler bakımından önemli bir göç türü de **beyin göçü** olarak adlandırılan göçtür. Gelişmekte olan ülkelerde iyi eğitim görmüş gençlerin, başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelere daha iyi koşullarda çalışmak için göçleri, göç veren ve alan her ülkenin kendi durumuna göre belirli dönemlerde daha büyümekte ve daha da hız kazanmaktadır. 1990’larda Sovyetler birliğinin dağılmasıyla birlikte yaşam standartları son derece düşen teknisyen ve bilim insanlarının kitlesel sayılabilecek bir büyüklükte batı ülkelerine göçleri buna en yakın örnektir. Almanya’da 2000 yılında yaklaşık 30,000 dolayında bilgisayarla ilgili becerili işgücüne yeşil kart vaat etmişti (ama başvuru sayısı o dönem için 5,000’de kaldı) (Tümertekin-Özgüç, 2009:292).

Yer değiştirme (Mübadele) göçleri ise bir antlaşmanın esaslarına dayanılarak yapılan, ülke nüfuslarının karşılıklı olarak yer değişmesi ile oluşan göçlerdir.

“Örneğin, Kurtuluş Savaşı sonrası Yunanistan ile yapılan anlaşmalarla ülkemizde yaşayan Rumlar ile Yunanistan’daki Türkler arasında yer değiştirme göçleri yaşanmıştır. Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi anlaşması sonucunda 650.000 civarında Rum Yunanistan’a göç etmiş ve 1922 yılı sonuna doğru bu sayı 1.000.000’u aşmıştır” (Arı, 2003:8).

Göçle ilgili son yıllarda kullanılmaya başlanan kavramlar transit göç ile illegal yani yasa dışı göç kavramıdır. Transit göç, yasadışı olsun ya da olmasın bir ülkenin göç yolu olarak kullanılmasıdır.

“Örneğin Ortadoğu ülkelerinden batı Avrupa’ya gitmek üzere göçmenler için Türkiye bir transit ülke konumuna sahip olmuştur. Yasadışı göç ise transit olsun ya da olmasın, herhangi bir ülkeye lazım olan belgeleri olmadan ya da sahte belgelerle giriş yapmak isteyen göçmenler ve yahut vize süresini aşmış kişileri kapsayan bir göç türüdür” (Mutluer, 2003:11).

“Heliotropik göçmenler” olarak literatüre giren, çevresel tercihlerle göç eden bu göçmen tipinin sayısı gittikçe artmaktadır (Tümertekin-Özgüç, 2009:294).

“ABD’dekine benzer şekilde Avrupa’da da “güneşe kaçış” İspanya Fransa, İtalya, Yunanistan ve şimdi de Türkiye’nin Akdeniz kıyılarında ev sahibi olma arzusunun arttırılmıştır. Türkiye’de Bodrum, Marmaris, Antalya, Alanya gibi tatil yörelerinde mülk edinerek yerleşen emekli Avrupalıların sayıları giderek artmaktadır” (Südaş, 2005:41).

Dünya çapına bakıldığında da göçmen işçilerin, ezici bir çoğunlukla, kendi ülkelerinde iş olanakları bulunmayanlardan oluştuğu görülmektedir. Bu durum da gösteriyor ki göçlerin en önemli nedenlerinden bir tanesi de ekonomiktir.

Göç Nedenleri; Bugüne kadar göç konusunda yapılan saptamaların ışığında, göçün çok boyutlu bir sosyal olgu olduğu söylenebilir. Bu nedenle göçe neden olan faktörler de bir o kadar karmaşık ve çok boyutlu olmakla birlikte, bunlar uluslararası ölçekte ekonomik, sosyal, psikolojik, siyasal ve doğal faktörler olmak üzere üç grup altında irdelenebilir. İnsanların mevcut yaşantılarını sürdürdükleri yerler istek ve ihtiyaçlarına cevap veremediği zaman ve yaşam alanlarından hoşnut olmadıklarında yaşam olanaklarını iyileştirmek ve de değişik konulardaki çok çeşitli beklentilerini gerçekleştirmek için göç ederler. İnsanların doğup büyüdüğü yerleri bırakarak yeni yaşam alanlarına göç etmelerinin temelinde çok sayıda neden vardır (Köktepe, 2008:58).

Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) 1991 yılında Türkiye'nin dört ayrı bölgesinde bulunan köylerde uyguladığı anketlerle göç olayının nedenlerini üç başlık altında toplamıştır.

- 1- İçinde bulunulan koşullardan hoşnut olmamak ya da işsiz bulunmak,
- 2- Refah- gelir farklılığı yani göç edenlerin tüketim düzeylerinin farklı olduğunu görmeleri,
- 3- Gelecek kuşaklara ya da genç kuşaklara daha iyi gelecek, yaşam, eğitim vs. olanakları sağlama isteği.

Anketin sonucunda işsizlik nedeninin en fazla işaretlendiği gözlenmektedir. Tüm bu açıklamalar sonucunda, insanların daha iyi bir çevrede yaşama istekleri, tarımda makineleşme, aşırı nüfus artışı, çocuklarına daha iyi gelecek sunma isteği, kırsal kesimde tarımın yeteri kadar kazanç getirmemesi, kan davaları, göç eden insanların tüketim düzeyindeki farklılık vb. nedenlerden dolayı insanlar göç hareketi içerisinde bulunmaktadırlar (Köktepe, 2008:59).

Ekonomik Nedenler; İnsanların buldukları yerde geçim sıkıntısı yaşamaları, iş bulmak için ya da yaşam koşullarını iyileştirme isteklerinden kaynaklı olarak, göçe yönelmişlerdir. Yoksulluk işsizlik ve ürün elde etmedeki başarısızlıklar, milyonlarca insanı göçe etmeye zorlamaktadır (Südaş, 2005:12). Günümüz dünyasında meydana gelen ana göç doğrultusu gelişmemiş veya işgücü fazlası olan ülkelere, işgücü açığı olan ülkelere yani ABD, Batı Avrupa ülkeleri, Japonya, Kanada, Avustralya ve bazı petrol üreticisi Arap ülkeleri yönünde olduğu

görülmektedir. Söz konusu ülkeler gelişmiş ve kişi başına düşen gelirin 10.000 doların üzerinde olduğu ülkelerdir. Göç veren ülkelerde ortaya çıkan ekonomik krizler ve işsizlik göçe neden olan bir başka ekonomik nedeni oluşturur. Örneğin SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan krizler buradan yoğun işgücü göçüne neden olmuştur.

“Geri kalmış ülkelerde ortaya çıkan açlık sorunu da göçlere neden olan bir başka durumdur. Afrika ülkelerinde ki durum bunun örneğini oluşturur. Nitekim dünyada 800 milyon insan açlık tehlikesi ile karşı karşıyadır. 2 milyar insan yetersiz beslenme sorunu yaşamaktadır” (Mutluer, 2003:12).

Türkiye’de ekonomik sorunların başında gelir yetersizliği gelmektedir. 1960 yılında Türkiye’de kişi başına düşen milli gelir 389 dolar seviyesindeyken, 1961 yılında bu gelir 194 dolar seviyesine düşmüştür. 1965 yılında 250 dolar olan gelir, 1960’lı yılların sonunda 500 dolar olmuştur. Daha sonraki yıllarda ise milli gelirden önemli yükselişler olmuş ve 1998 yılında bu değer 3000 dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye’de kişi başına düşen milli gelir bu denli düşük olmasına karşın batı Avrupa ülkelerinde bu değer oldukça yüksek bir seviyede olduğunu görmekteyiz. Bundan dolayı denilebilir ki Türkiye’den Avrupa ülkelerine doğru bir göç hareketi ortaya çıkmaktadır.

Sosyal, Psikolojik ve Siyasal Faktörler; Sosyal psikolojik nedenler arasında, savaşlar, siyasal ve dinsel baskılar, macera arayışları ile aile birleşmeleri yer alır. Savaşlar bu güne kadar uluslararası göçlerde önemli bir etken olmuştur. I. Dünya savaşı Asya, Avrupa ve Afrika’da siyasal sınırların değişmesine yol açmış ve bu durum da uluslararası göçe neden olmuştur. Ayrıca II. Dünya Savaşından sonra sınırların yeniden belirlenmesi ile beraber özellikle Almanya ile SSCB arasındaki savaştan sonra çok sayıda insan gerek Batı Almanya’ya gerekse Doğu Almanya’ya göç etmek zorunda kalmıştı. Amerika’nın Vietnam’a girmesinden (savaşından) sonra yine bir başka göç dalgası meydana gelmiştir. Avrupa’daki Yugoslavya savaşı sonucunda yaklaşık 3 milyon kişinin göç etmesine yol açmıştır (Tümertekin-Özgüç, 1998:310).

Türkiye’nin hemen komşusu İran’da yaşanan rejim değişikliği Türkiye’ye göçü arttıran bir başka olgu olmuştur. Günümüzde Afrika’daki siyasal karmaşa yüzünden insanlar komşu ülkelere geçmek/iltica etmek zorunda kalmaktadır (Tümertekin-Özgüç, 2009:294).

Hindistan ile Pakistan'ın 1947'de ayrılmasından sonra, Müslümanların Pakistan'a, Hinduların Hindistan'a göç ederek yer değiştirmeleri, bu bakımdan, dünyadaki en büyük örneklerden birisidir (Tümerterkin-Özgüç, 2009:295).

Uluslararası anlaşmalar göçe neden olan bir başka faktördür. Nitekim Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi anlaşması sonucunda 650.000 civarında Rum Yunanistan'a göç etmiş ve 1922 yılı sonuna doğru bu sayı 1.000.000'u aşmıştır (Arı, 2003:8). Türkiye buna benzer anlaşmaları başka ülkelerle de yapmıştır.

Doğal Faktörler; Göçe neden olan doğal olaylar arasında, deprem, sel, heyelan, volkanik olaylar, çölleşme ve kuraklık gösterilebilir. Nitekim IV. ve V. yüzyılda Orta Asya'da meydana gelen *kuraklık*, Hunlar ve Moğolların göç etmesine neden olmuştur. Ermenistan'da meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki *deprem* buradan 500.000 civarında insanın göç etmesine neden olmuştur. Orta Asya'da meydana gelen toprak kaymaları ve depremler 270.000 kişiyi yerinden etmiştir. Küresel ısınmaya bağlı olarak meydana gelen *çölleşme*, orman alanlarının daralması, tarım topraklarının marjinal sınırlara ulaşması insanları yer değiştirmeye zorlamıştır. Böyle durumdaki insanlara “**çevre mültecisi**” denilmektedir. Aral gölü çevresinde yaşanan çevresel bozulmalar buradan ortalama olarak 100.000 kişinin göç etmesine neden olmuştur (Mutluer, 2003:12). En yakın tarihte hatırlayacağımız gibi 2004 Endonezya depremi (8.9) sonucunda oluşan *tsunami* etkisiyle çok sayıda insan ölmüş ve binlerce kişi buralardan göç etmiştir. Çevresel koşullardaki bozulmalar, özellikle geçmişte göç konusunda önemli bir etken olmuştur. Örneğin, 1840'larda yüz binlerce İrlandalının Yeni Dünya'ya göç etme nedeni, ülkede uzun yıllar süren yağışların başlıca ürün olan patatesten yarattığı kıtlıktır (Tümerterkin-Özgüç, 2009:294).

Göç Kuramları; Bir devletin sahip olduğu nüfus konusu İ.Ö. 6. yüzyılda Çinlilerin dikkatini çekmeye başladığı andan itibaren devlet teorilerinin temel ögesi olmaya devam etmesine rağmen göç olgusu ancak 19. yüzyılda bilimsel tartışmalara konu olmaya başlamıştır (Abadan, 2006:20). 19. yüzyılın iç ve dış göç hareketlerini tek kapsamlı bir kuramla açıklama çabalarından sonra 20. yüzyılın toplumbilimcileri farklı kavramlar ve farklı varsayımlar kullanarak çeşitli kuramsal modeller geliştirmeye başlamışlardır (Abadan, 2006:21).

Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı; Göçlerdeki temel nedenselliği emeğin arz ve talep durumunun ülkeler arasındaki coğrafi farklılığa bağlanmaktadır.

Buna göre işgücü potansiyeli fazla olan ülkelerde ücretler az, işgücü az olan ülkelerde ise ücretler yüksektir. Bu nedenle işgücü ücretlerinin düşük olduğu ülkelere doğru göç olmaktadır (Abadan, 2006:22).

“Neoklasik ekonomistlerin uluslararası göçle ilgili Manchester Okulu’na uygun bu basit açıklaması uzun süre göçmen kabul eden ülkelerin kamuoyunu etkilemiş ve göçle ilgili siyasetleri biçimlendirmiştir. Göç hareketleri, sermaye fakiri ülkelerde yapılan yatırımlara yüksek kar sağlamakta, ayrıca sermayenin gelişmekte olan ülkelere akması, oralara aynı zamanda yöneticilerin, teknisyenlerin ve diğer kalifiye işgücününün girmesine yol açmaktadır” (Abadan, 2006:22).

Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı; Bu makro ekonomik modelde koşut olarak bir mikro ekonomik model de sunulmaktadır. Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirdikleri bu modelde kar/maliyet durumu göz önünde tutularak göç kararı değerlendirilmektedir. Az kazanç elde edilen ülkelere yüksek kazanç elde edilen ülkelere doğru bir göç durumu söz konusudur. Ancak göçmenler göç edecekleri ülkelere giderken ulaşım, barınma, beslenme vb. harcamaları hesaplamak durumunda kalmaktadırlar. Yani insanların geliri buldukları yerde çok düşük ise göçe karar verirken çok zorlanmaktadır. Özellikle illegal yollardan göçü göze alan kişiler, sınır dışı edilme ihtimalini de bu hesaba dahil etmektedirler (Abadan, 2006:23). Bu durumda göç edeceği yerde bir süre barınacağı bir akraba, aile bireyi veya hemşerisi bulundu vakit göç kararını daha kolay verebilmektedir. Bu sayede göç kararını belli bir ekonomik birikim sağlayan ve gittiği yerde barınma sorununu halleden insanlar kolaylıkla vermektedir. Nitekim Türkiye’de ülke olarak refah artışı sağlandığı dönemlerde iç göçlerin artmasındaki temel neden bize göre budur (Mutluer, 2003:19).

Yeni Ekonomi Kuramı; Bu kuramda ele alınan değerlendirmede göç kararı tek tek bireyler tarafından değil de, bir hane halkının tüm bireyleri tarafından verildiği görülmektedir (Abadan, 2006:24).

Bu kuramda birey değil aile ön plandadır. Ancak bu kuram Türkiye için yetersiz kalmaktadır, zira Türkiye’de göçe katılanlar erkek ve orta yaşlı veya genç bireylerdir. Gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğunda hane geliriyle ilgili rizikolar, kurumsallaşmış mekanizmalarla önlenmeye çalışılmaktadır. Az gelişmiş ülkelere hane halkı, ailenin verimli gelir kaynaklarını bireylerden daha etkin biçimde yönlendirilebilir. Yeni ekonomi modelinin ana fikri, gelirin neoklasik kuramda kabul

edildiği gibi türdeş bir meta olmadığı noktasında toplanmaktadır. Önemli olan, gelir kaynağıdır (Abadan, 2006:25).

İkiye Bölünmüş (Segmented) Emek Piyasası Kuramı; Bu kuramda uluslararası göç hareketi modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş sanayi ülkelerinin farklı nedenlerle sürekli olarak işgücü talepleri bulunmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerdeki girişimciler kendi ülkelerinde belli bir ücret düzeyinin altında işçi bulmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle emek piyasası iki sektöre bölünmekte ve birinci sektör yerli işçiler tarafından işgal edilirken ikinci sektördeki boşluk ise ucuz göçmen işgücü tarafından doldurulmaktadır. Michael j. Piore'ye göre göç hareketi kaynak ülkelerdeki işsizlikten ve düşük ücret gibi itici unsurlardan değil, göç edilen ülkenin kronik işgücü gereksiniminden kaynaklanmaktadır (Abadan, 2006:27).

Dünya Sistemleri Kuramı; Göçleri merkez-çevre odağında irdeleyen bir kuramdır. Göç süreci sömürgecilik ile yakın bir ilişki içinde bulunmaktadır. Sömürgeci ülkeler bütün kurumlarıyla gelişmemiş ülkelere bir şekilde yerleşmişlerdir. Bunun doğal sonucu olarak da çevre olarak adlandırılan gelişmemiş ülkelerde toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimine girmekte ve böylece çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru bir göç akını meydana gelmektedir (Mutluer, 2003:21). Kuramın geliştirdiği şemaya göre merkezdeki kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmaya başlayınca, çevredeki nüfus göç etmeye başlar. Bu süreç, sömürgecilik olgusuyla çok yakından ilintilidir (Abadan, 2006:31).

İlişkiler Ağı (Network) Kuramı; Uluslar arası göç zaman ve mekan açısından etkilenmekte ve sürdürülebilirliğini arttırmaktadır. İşte bu kuram göçün bu yönünü aydınlatmaya çalışmaktadır. Bu kurama göre göçmenler arasında bir iletişim ağı kurulmaktadır. Bu ilişki ağı kaynak ülke ile varış ülkesi arasındaki kişiler arasında kurulabildiği gibi göç edilen ülkedeki eski göçmenler ile yeni göçmenler arasında kurulmaktadır. Bu tür bağlar insanların gerektiğinde yardım almak, iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit toplumsal sermayedir (Abadan, 2006:34).

Kurumsal Kuram; Uluslararası göç başladıktan sonra gelişmiş ülkelere girmek isteyenlerle, bu ülkelere girişi sağlayan vize, çalışma izni gibi hukuksal olanaklar arasında açık bir dengesizlik oluşmaktadır. Bu dengesizlik, yüksek kazanç sağlayan özel kurumlar ile kazanç amacı taşımayan gönüllü kurumlar tarafından

giderilmeye çalışılmaktadır. Ortaya çıkan kurumlardan biri, yüksek kazanç sağlayan karaborsalardır (Abadan, 2006:36).

Kümülatif Nedensellik Kuramı; Bu kuram her göç atılımının, onu izleyen göç etme kararının verileceği toplumsal çerçeveyi değiştireceği noktasından hareket etmektedir. Toplum bilimciler göçü kümülatif (**biriktirici**) biçimde etkileyen **8** sosyoekonomik saptamıştır (Abadan, 2006:37).

Yüksek sayıda göçmenin bir iş kolunda istihdam edilmesi durumunda bu işin türü “göçmen işi” olarak nitelendirilmekte ve söz konusu iş yerliler tarafından benimsenmemektedir. Örneğin otomobil üretimi Avrupa’da “göçmen işi”, ABD’de “yerli işi” sayılır (Abadan, 2006:37).

Göç Sistemleri Kuramı; Uluslararası göç sistemi, genellikle merkez durumunda olan bir veya birkaç ülkeden oluşan bir bölge ile olağanüstü yüksek sayıda göçmen yollayan ülkeden oluşmaktadır (Zlotnik, 1992)¹. Bu kurama göre ülkeler toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılırlar. Sistemlerin istikrarlı yapıları yoktur (Abadan, 2006:39).

Kuramların Yorumu; Daha önce de belirtildiği gibi, göçle ilgili kuralları tek nedenselliğe indirgemek yerine birkaç düzeyde geçerli modeller yardımıyla açıklamak daha verimli olmaktadır.

Neoklasik model, bize uluslararası göçün hacminin ücret farklılığının çapı ile ilintili olduğuna işaret etmektedir.

Bu modelin daha sonra oluşturulan formülü bize göç etme konusundaki kararda mutlak ücret farkı yerine görece bir farkın, başka bir değişle beklenen kazancın belirleyici olduğunu göstermiştir.

Yeni ekonomi kuramı, göç olgusunu yerel gelir dağılımını da hesaba katan daha geniş bir topluluk çerçevesine oturtmaktadır. Bu kapsamda görece yoksulluğun algılanma derecesi de önemli bir etkidir.

İkiye bölünmüş piyasa modeli, gelişmiş ülkelerde işgücü pazarının ikiye ayrılmış bir meslek yapısına sahip olduğunu ileri sürmektedir.

Dünya sistemleri kuramı, çok karmaşık görünmekle beraber önemli önermeler içermektedir. Bunların başında uluslararası işgücü göçünün uluslararası sermaye akımını izlemekte olması gelir. Sassen’e göre göç olgusu yabancı

¹ BM Nüfus Departmanı Başkanı

sermayenin gelişmekte olan ülkelerde yaptığı yatırım ve bunun neden olduğu sarsıntılardan ileri gelmektedir. İkincisi ise uluslararası göçün küresel kentlere doğru yönelmesidir.

İlişkiler ağı kuramı, uluslararası göç hareketine katılan kişiler yurtdışında akrabaları, yakınları hemşerileri olması halinde daha kolay göç etme kararı vermektedir.

Kümülatif nedensellik kuramı, göçün sürekliliğini açıklamaya çalışmaktadır. İşaret ettiği en önemli etkenlerden biri belli bir iş türünün “göçmen işi” etiketini taşımaya başladığı andan beri yerli işgücü tarafından benimsenmemesi dolayısıyla yeni göç akımlarını beslemesidir.

Göç sistemleri kuramı da bize tek bir sistem yerine aralarında coğrafi mesafenin bulunduğu ve çeşitli yerlerden hareket eden çoklu göç sisteminin var olduğunu hatırlatmaktadır.

Uluslararası göç hareketini açıklamak üzere geliştirilen bu kuramlar birçok nedensellik mekanizmasına dayanmaktadır. Her kuramın dayanmakta olduğu varsayım çelişkiler içermekle beraber her biri çok farklı göç politikalarının ortaya çıkmasına yol açabilirler (Abadan, 2006:40).

Tarihsel Süreç İçinde Uluslararası Göçler; Yeryüzündeki Prehistorik göçleri bir yana bırakılırsa, ilk büyük kitlesel göç hareketlerinin Amerika kıtasının keşfinden sonra meydana geldiği görülür. Bu göç hareketinde, Avrupa'nın her yerinden milyonlarca insan, Amerika kıtasına göç etmiştir. Yeryüzündeki ilk kitlesel göçlerin temel nedeni keşiflere öncülük eden ülkelerin içsel ekonomik sıkıntılarını gidermek amacıyla yeni hammadde kaynakları yaratmak olmuştur. Ancak daha sonra, Avrupa'daki dinsel baskılar, ekonomik kaygılar ve macera arayışları da kitlesel göçlerin nedenleri arasına eklenmiştir.

Global ölçekteki göç hareketi sonraki dönemlerde esir ticareti ile yeni bir boyut kazanmıştır. Ancak bu göç edenlerin kaygıları ekonomik değil, zor kullanılarak buldukları bölgelerden göç ettirilmişlerdir.

Yaşanan uluslararası göçler beş aşamada incelenmektedir (Abadan Unat,2006:47-51; Yalçın, 2004: 99-102);

1.Aşama: Bu dönem, Avrupa devletlerinin emperyalist güçler olarak ortaya çıkışıyla başlayıp Birinci Dünya Savaşı'nın ardından sona ermektedir. Bu dönemde İngiltere, İspanya, Portekiz, Hollanda ve Fransa gibi ülkelerin, nüfus fazlasını ve bu

nüfus fazlasının yarattığı toplumsal baskıyı gidermek amacıyla yeni yerleşim yerlerini sömürge haline getirmişlerdir.

2.Aşama: 17. ve 18. yüzyılda, Avrupalı tüccarların çalışabilir nüfusu dünyanın bir yerinden başka bir yerine taşıdıkları dönemdir. Köleliğin sona ermesinden sonra işgücü akımı, sözleşmeli uşak ve işçi akımı şeklinde devam etmiştir.

3.Aşama: Birinci Dünya Savası sonrasına denk gelen bu dönemin en belirgin özelliği ise, imparatorlukların tasfiye edilmesi ve imparatorluklar içindeki etnik grupların milliyetçilik akımlarına sahne olmasıdır. Bu akımla bağımsızlıklarını kazanan ülkelerin devlet sınırları, kapsadıkları etnik grupların sınırları ile örtüşmemiş ve nüfusu homojenleştirme çabaları gündeme gelmiştir. Ülkeler arasında yaşanan bu nüfus mübadeleleri göçle sonuçlanmıştır.

4.Aşama: İkinci Dünya Savası sonrası dönemde yaşanan göçlerin nedenlerinden biri, sömürgeleştirilen ülkelerin bağımsızlık mücadelesi vermesidir. Sömürgeleştirilen ülkelerin bağımsızlık mücadelesi sonucunda yeni devletler kurulmuştur. Abadan'a (2006) göre, "bu yeni devletlerin çoğu etnik açıdan bölünmüş, otoriter siyasi rejimlere sahip zayıf toplumlardı. Bu durum kaçınılmaz biçimde şiddet hareketlerine yol açıp milyonlarca insanı sığınmacı statüsüne düşürmüştür".

5. Aşama: İkinci Dünya Savası sonrası dönemde yaşanan bu göç akımı daha çok ekonomik nitelik taşıyan işgücü göçlerini kapsamaktadır. Gelişmiş Batı Avrupa devletleri, önce kendi kırsal yapılarından daha sonra da kolonilerinden ve bu da yetmediğinde diğer ülkelere işçi göçü almaya başlamışlardır. 1950'li ve 1960'lı yıllara gelindiğinde Avrupa ülkeleri, ABD ve Orta Doğu'daki zengin petrol ülkelerinin işgücü talebi ve ithalatı artış göstermiştir. Göç eden bireyler, geçici bir süre için bu ülkelere gitmişlerse de ilerleyen dönemlerde söz konusu ülkeye yerleşme kararı alarak o toplumun etnik ve dinsel yapısında değişmelere yol açmışlardır.

Bu beş aşamanın ortak özelliği göçün yönünün hem gönderen hem de gönderilen ülkelerin toplumsal ve ulusal isteklerine göre şekillenmeleri olarak görülmektedir. Bu değişim bazen yoğun bir etnik homojenliğe bazen de büyük bir heterojenliğe sebep olmuş, göçmen grupları veya yeni devletleri yaratmıştır (Abadan,2006: 50).

Günümüzde ise göç, bireysel kararlara dayalı denetimsiz uluslararası göçler şeklinde değil, kabul eden ülkelerin ekonomik dalgalanmalar ve ulusal isteklerine göre

biçimlenmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlanan Türk dış göç hareketleri bu şekilde gerçekleşmiştir (Abadan,2006: 50).

Türkiye'den Yurtdışına Olan Göçlerin Nedenleri

Türkiye'den yurtdışına yönelik işgücü göçü, İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda Batı Avrupa ülkelerinde meydana gelen işgücü açığından ortaya çıkmıştır. Bu işgücü açığını söz konusu ülkelerin kendi nüfuslarından karşılayacak durumda olmaması, buna karşılık gelişmekte olan Akdeniz Havzası ülkelerinin kendileri tarafından istihdam edilemeyen işgücü ile karşı karşıya kalması sonucunda oluşan büyük göç hareketlerinin bir parçasını oluşturmaktadır (Rivlin, 1997:225).

Türkiye'den 1950'li yılların sonlarında Batı Avrupa ülkelerine önce bireysel planda başlayan göç, 1960'lı yılların başından itibaren devlet tarafından da yurt dışı istihdam politikaları ile özendirilmiştir. Ülkemizdeki işgücü fazlasının yanı sıra aynı yıllarda hissedilen döviz sıkıntısı da yurtdışı istihdamın özendirilmesinin başlıca nedenleri arasında yer almıştır.

Türkiye'deki ilk beş yıllık (1962-1967) kalkınma planı, göçü yani işgücü ihracatını, işsizliği azaltma ve işçi dövizini akışı sağlama bağlamında gelişme politikalarından birisi olarak değerlendirildi. Türkiye bu politikayı gerçekleştirmek için Almanya ile 1961'de göç anlaşması imzaladı. Hükümetler arasında benzer anlaşmalar göçün temel koşulları, iş ve ücret konularını da içerecek şekilde Avusturya, Hollanda ve Belçika ile 1964'te, Fransa ile 1965'te, İsveç ve Avustralya ile 1967'de imzalandı. Özet olarak Türk işçilerinin Batı Avrupa ülkelerine göçü 1960'larda başlamış, 1960'ların ortalarında hızlanmış, 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında oldukça yaygınlaşmış ve 1970'lerde petrol bulanımı ve onu izleyen ekonomik dar boğaz döneminde Federal Almanya'nın işçi alımını durdurmasıyla en azından yasal planda çok yavaşlamıştır. Bu göç hareketi, 1970'lerin sonu ve özellikle 1980'lerin başında aile birleşimi ve evlilik göçü şeklini alarak devam etmiştir. Bu göçler 1980'de sadece Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk nüfusunun 1,7 milyona ulaşmasına neden olmuş; 1985'te bu nüfus 2 milyona;

1990'da 2,3 milyona yükselmiştir. 1995'te söz konusu nüfus resmi kaynaklara göre 3 milyon kişidir.

Son 15-20 yılda, Türkiye'de dikkate değer bir ekonomik, sosyal, politik ve demografik değişiklik yaşandı. Bu değişiklik yalnızca Türkiye'den devam eden göç akışının temel nedenlerini belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda son göçlerin arkasında yatan dinamiğe de işaret etmektedir. 1980'ler ve 1990'larda Türkiye'de bazı önemli ekonomik ve sosyal gelişmeler olmasına karşın, Türkiye geliştirmekte olan bir ülke olarak, yüksek göç potansiyeli ile uluslararası göç pazarında önemli bir yere sahipti.

Başlangıçta, özellikle Batı Avrupa ülkelerine çalışmak amacıyla giden ve belirli bir tasarrufta bulunduktan sonra Türkiye'ye dönmeyi planlamış olan birinci kuşak vatandaşlarımız emeklilik yaşına gelirken, ikinci kuşak, buldukları toplumlarda kendilerine bir yer edinme çabası içine girmişlerdir. Bugün Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan vatandaşlarımız, konuk işçi konumundan çıkmış, süresiz ikamet statüsüne sahip, işçisi, sendikacısı, işvereni, serbest çalışanı, bilim adamı, öğretmeni, öğrencisi, sanatçısı, yazarı ve sporcusu ile yaşadıkları toplumlarda sosyal, kültürel ve ekonomik katkıları her geçen gün daha çok hissedilen yerleşik bir Türk varlığı haline gelmişlerdir.

Türkiye'den Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkelerine Olan Göçler

Dünyada 1973 yılında yaşanan petrol krizinden sonra petrol fiyatlarında meydana gelen artışların da etkisi ile Libya ve diğer Orta Doğu ülkelerinde imar ve kalkınma hamleleri başlatılmıştır. Bu dönemde yol, liman, bina, konut ve diğer kentsel altyapı yatırımları ile birlikte müteahhitlik hizmetleri büyük önem kazanmıştır. Teknoloji ve yetişmiş insan gücü yetersizliği nedeniyle bu ülkeler kalkınmalarını yabancı teknoloji ve işgücü ile gerçekleştirme yolunu tercih etmişlerdir. 1975 yılında ülkemizden ilk işgücü talep eden ülke Libya olmuştur. 1977 yılından itibaren, başta Suudi Arabistan olmak üzere, Irak ve Kuveyt gibi ülkelere de işgücü sevk edilmiştir. Böylece Türkiye bu ülkelerdeki ekonomik yatırımlarda rol üstlenmeye başlamıştır.

Söz konusu ülkelerde kaydedilen bu kalkınma hamlesi 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren Türk müteahhitlik firmalarının da ilgisini çekmiş ve firmalarımız Libya, Suudi Arabistan, Irak ve Kuveyt'te büyük projeler üstlenmişlerdir. Ancak,

1981 yılında meydana gelen ikinci petrol kriziyle başlayan petrol fiyatlarındaki ani düşüşün bu ülkelerde yarattığı ekonomik durgunluktan etkilenen işçi ve işverenlerimizin bir bölümü işlerini kaybetmeye başlamışlardır. Son Körfez Krizi bu durgunluğu şiddetlendirmiş ve iş hacminin daha da daralmasına neden olmuştur. Halen 100.000'i Suudi Arabistan, 6.500'ü Libya, 3.500'ü Kuveyt ve 30.000'i İsrail'de olmak üzere Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde toplam 140.000 civarında yurttaşımız yaşamakta ve çalışmaktadır (Looney, 2004:222).

Türkiye'den Rusya Federasyonu ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine Olan Göçler

Türk inşaat firmaları, dağılan Sovyetler Birliği'nde izlenen açıklık ve yeniden yapılanma politikaları sonucu geliştirilen ekonomik ilişkiler çerçevesinde, 1986 ve bunu izleyen yıllarda toplanan Karma Ekonomik Komisyonca alınan kararlar uyarınca, bu ülkede sosyal ve kültürel amaçlı tesislerin, ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesiyle de sınai tesislerin yapımını üstlenmişlerdir. Azerbaycan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarına kavuşmalarından sonra da bugünkü Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Kazakistan ile ilişkilerimiz sektör çeşidi ve iş hacmi açısından hızla gelişmektedir. Örneğin, adı geçen bu Türk Cumhuriyetleri'nde resmi kayıtlara göre 480 Türk firmasının faaliyet gösterdiği bildirilmekte, ancak söz konusu firma sayısının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) Genel Müdürlüğü'nün kayıtları ve ilgili Türk Büyükelçiliklerinin kayıtlarına göre, müteşebbis ve bağımsız çalışan olarak, halen bu ülkelerde 120.000 civarında Türk vatandaşı olduğu tahmin edilmektedir. Fakat Samandağ ilçesinde yapılan anket çalışması ve yapılan mülakatlardan elde edilen bilgilere göre bu Samandağ ilçesinden söz konusu olan bu Türk Cumhuriyetlerine yönelik bir işgücü göçünün olduğuna dair bir sonuç elde edilememiştir.

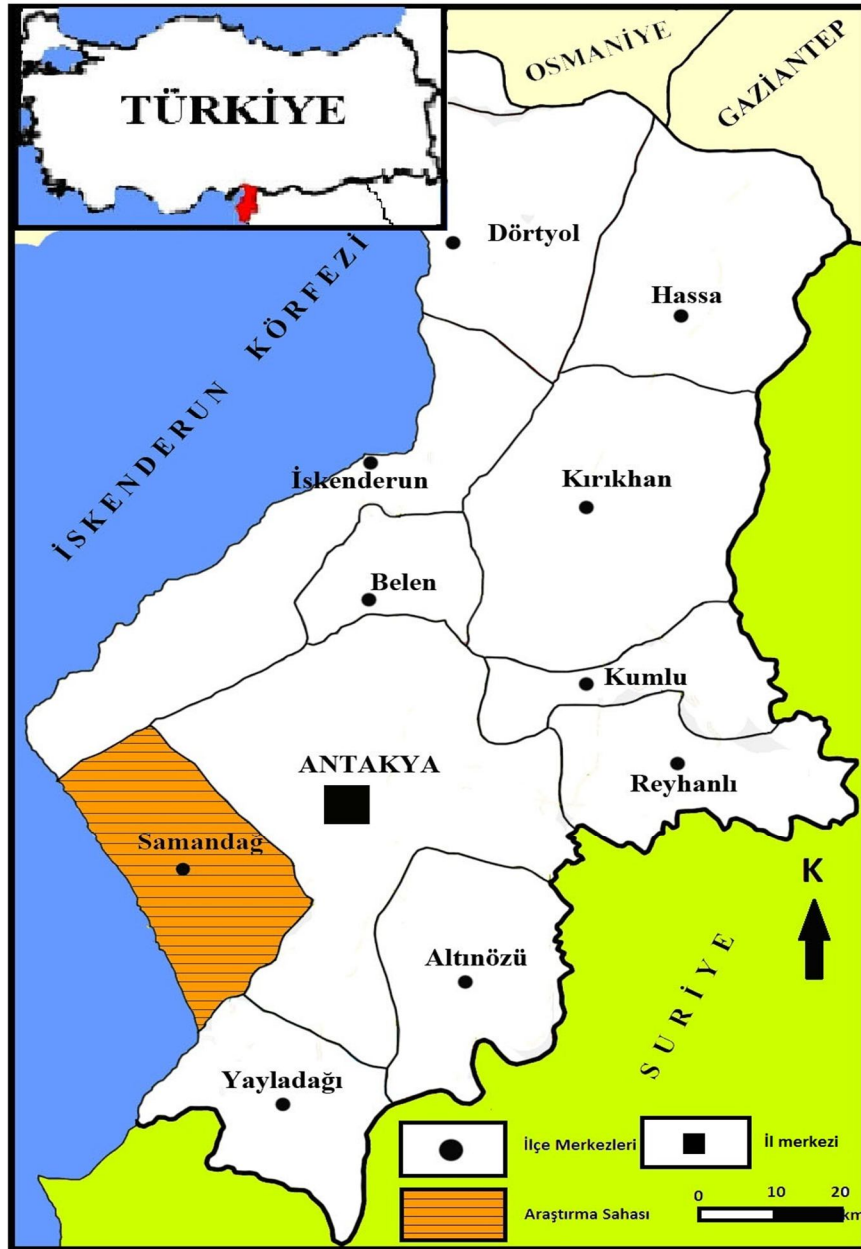
Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Yüksek lisans tez konusunu oluşturan Samandağ, Hatay'ın güneybatı kesiminde yer alan ve Akdeniz'e uzunca bir kıyı şeridi boyunca komşuluk eden 12 ilçesinden birisidir. Akdeniz'in doğu kıyısında yer alan saha Akdeniz Bölgesi'nin

Adana Bölümü'ndedir. Batıdan Akdeniz'le çevrili olan ilçe doğudan Antakya, kuzeyden İskenderun, güneyden Yayladağı ilçeleri ile çevrilidir (Harita 1).

Yüzölçümü 360,66 km² olan ilçe, Antakya ile ulaşımını sağlayan D420 karayolunun son bulunduğu yerdir. İlçe Akdeniz'de yaklaşık 30 km uzunluğunda bir kıyı şeridine sahiptir.

Harita 1: Samandağ İlçesinin Lokasyon Haritası.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan “*Hatay’dan Suudi Arabistan’a Olan Göçler; Samandağ İlçesi Örneği*” adlı bu çalışmada Hatay’dan Suudi Arabistan’a yönelik gerçekleşen göçler, Samandağ ilçesi örneğinde, nüfus coğrafyası ilkelerine göre incelenmiştir. Buna göre göçlerin sebepleri ve tarihsel süreçteki gelişiminin yanında, günümüzdeki yapısı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmada göçün günümüzde hangi dinamiklere bağlı olarak sürdüğü, hangi yaş grubuna hitap ettiği, ne tür bir organizasyonla gerçekleştiği, Samandağ ve Suudi Arabistan’daki dağılışı gibi olguların tespiti amaçlanmıştır. Bütün bunların sonucunda göçün geleceği hakkında bazı öngörülere ulaşabilmek, yine göçün Samandağ ve Hatay’daki ekonomik ve sosyokültürel etkilerini ortaya koymak da çalışmanın amaçları arasındadır.

Tez sahasının belirlenmesinde uzun ve aynı zamanda değişken bir sürecin işlediği söylenebilir. Aslında başlangıçta yerinde gözlemlenerek göçün her yönüyle doğru tahlil edilebilmesi için Cidde kenti tez sahası olarak belirlenmiştir. Ancak gerek Arap ülkelerinde yaşanan sosyo-politik olaylar ve gerekse Suudi Arabistan yetkililerinin böyle bir araştırmaya vize vermemesi tez sahasının değişmesinde etkili olmuştur.

Samandağ ilçesinin örneklem olarak belirlenmesinde Hatay’dan Suudi Arabistan’a yönelik göçe katılımında ön plana çıkması, göçlerin Samandağ nüfusunun sosyo-ekonomik yapısındaki etkilerinin yanında, bu konuda detaylı bir çalışmanın olmaması da etkilidir. Bu yönüyle çalışmanın önemli bir boşluğu doldurduğu ve bundan sonraki çalışmalara da örnek teşkil edeceği kanaatindeyiz.

Çalışmanın evrenini Hatay’dan Suudi Arabistan’a göç edenler oluşturmaktadır. Ancak bunun tamamını tespit etmek son derece güç olduğu için anket çalışması Samandağ İlçesi’ne göre belirlenmiştir. Dolayısıyla sayıları yaklaşık 14.000’e varan Samandağ İlçesinden Suudi Arabistan’a giden göçmenler gerçek evreni oluşturmuştur. Örneklem olarak da öncelikle böyle büyük bir evreni temsil edebilmesi amacıyla % 30’luk bölümü (4.200) dikkate alınmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla böyle geniş bir kitleye ulaşmak ve görüşülmesi hedeflenen kişilerde olumsuz bir etki oluşturmama düşüncesiyle anket soru sayısı 27’le sınırlandırılmıştır. Ancak % 30’luk bölümün izine gelmemesi örneklemin 600’le (% 4,36) sınırlı düzeyde kalmasına yol açmıştır.

Soru sayısından kaynaklanan eksiklikler mülakatla bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Mülakat, anket uygulanan kişilerle yapıldığı gibi, bunların dışında emekli olanlarla da yapılmıştır. Anket ve mülakatın yanı sıra gözlem yoluyla da veriler güçlendirilmeye çalışılmıştır. Yine bu süreçte Suudi Arabistan'da işçilerin yaşamını belirleyen dinamikleri tespit edebilmek adına Samandağ dışından bu göçe katılmış yakınlarımızdan da veri anlamında destek alınmıştır.

Anket soruları pilot bir çalışma neticesinde yaklaşık 6 aylık bir süreçte hazırlanmıştır. Öncelikle Cidde'deki işçilere dönük olarak hazırlanan sorular, daha sonra Samandağ İlçesine uyarlanmaya çalışılmıştır.

Anket sonuçları SPSS programında analiz edilmiş, sonuçlar tablo ve grafiklerle yansıtılmıştır. Çalışmanın verilerinin sahadan anket yoluyla elde edilmiş olması, çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Buna göre göçe dair ortaya konulmaya çalışılan bilgiler yapılan anket ve mülakatlarla sınırlıdır.

Anketler Samandağ kenti ile ona bağlı 43 yerleşme biriminde aktif olarak 600 kişiye uygulanmıştır. Anket soruları, ankete katılanların okuma-anlamadaki yetersizlikleri nedeniyle bizzat tarafımızdan yüz yüze okunarak cevaplandırılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın veri toplama aşaması enerji ve zaman açısından zorlandığımız kısımdır.

Anket uygulanan 600 kişinin hepsi göçün öncü ve hatta esas aktörü olması nedeniyle erkektir. Nitekim Suudi Arabistan'da çalışma hayatına katılan tek grup olması nedeniyle aile reisi konumundadırlar. Yani diğer aile bireylerine yönelik veriler de aile reisi konumundaki erkekten alınmıştır.

Konu İle İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Samandağ'dan Suudi Arabistan'a göçler ile ilgili olarak doğrudan herhangi bir çalışma yapılmadığı gibi Hatay'dan Suudi Arabistan'a ya da Hatay'dan yurtdışına olan göçleri kapsayan herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Fakat il ve ilçeyle ilgili farklı konularda ya da tasarlanan çalışmaya kaynaklık edebilecek bazı çalışmaların varlığı söz konusudur. Bu çalışmalardan bir kısmı kitap olarak hazırlanmış çalışmalar, bir kısmı ise doktora ve yüksek lisans tezlerinden meydana gelen yayınlardır. Hatay ve Samandağ'ın bir takım özellikleriyle ilgili olarak yapılan başlıca yayınlar da belirlenmiştir. Aşağıda yayın tarihlerine göre bunların bazıları tanıtılmaya çalışılmıştır.

"*Mufassal Hatay*" 1937 yılında Ahmet Faik Türkmen tarafından yapılan çalışma, Hatay'ın tarihi ve coğrafyası ile ilgili ilk eseri meydana getirmektedir. Tarih öncesi dönemden itibaren Hatay tarihini irdeleyen çalışma aynı zamanda Hatay'ın 1937 yılı öncesindeki beşeri ve iktisadi yapısını da irdelemektedir. Çalışmanın nüfusla ilgili bölümü son derece sınırlı olup Suriye Fransız gazetelerine dayandırılarak Hatay'daki etnik grupların nüfusları verilmeye çalışılmıştır.

"*Coğrafya Gözüyle Hatay,*" adlı çalışmada Cemal Alagöz (1944) Hatay'ın ile Suriye'nin kıyaslamasını yapmakta ve bu iki sahanın birbirinden farklı fiziki (sıcaklık, yağış, bitki örtüsü) ve beşeri (sosyal, kültürel ve ekonomik) özelliklerinin varlığını ortaya koymaktadır.

"*Hatay'da Yerleşme, Nüfus-Ziraat İlişkileri*" adlı çalışmada Ersin Güngördü (1988) Hatay'da nüfus ziraat ilişkilerini değerlendirerek zirai gelişimin nüfus artışı üzerinde etkisi olup olmadığını irdelemiştir. Hatay'daki kır kent nüfusunun zamanla olan değişimini ve bunun tarımla olan ilişkilerini değerlendirmiştir.

"*Hatay İli Arazi Varlığı*" adlı çalışma Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (1998) tarafından gerçekleştirilmiş ve bununla ilgili bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda Hatay ilinin toprak varlığı, arazi sınıfları, arazi kullanım durumu, önemli tarım arazileri tespit edilmiş bunlara ilişkin 1/100000 ölçekli haritalar yapılmıştır. Ayrıca ilde toprak ve arazi kullanımı ile ilgili mevcut problemler de raporda belirtilmiştir.

"*Samandağ ovası ve Çevresinde İnsan Ortam İlişkileri*" adlı çalışmada Tonbul ve Kuşçu (2005) tarafından Samandağ ovası ve çevresinin fiziki coğrafya özellikleri değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada Samandağ ilçesinin nüfus özellikleri ve yerleşmenin dağılışı ele alınmış olup, doğal fiziki özellikleri (iklim, toprak, hidrografi) ve ulaşım ile insan arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir.

"*Samandağ'ın (Hatay) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*" adlı çalışmada Kuşçu (2008) Samandağ ilçesi coğrafi açıdan her yönüyle etüt edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Samandağ ilçesinin beşeri ve ekonomik özelliklerini değerlendirerek ekonomik yapı ile nüfus arasında ne tür ilişkiler olduğunu ve bunların arasındaki bağlantıları irdelemiştir. Ayrıca bu çalışmada Samandağ ilçesinde tarım, ticaret gibi faaliyetleri inceleyerek bu faaliyetlerin ilçedeki ihracattaki yansımaları ile ilçe nüfusunun sosyo-ekonomik durumu ortaya koymuştur. Bir doktora tezi olan bu çalışma Samandağ ilçesinin kültürel ve inanç özelliklerini de ortaya koymuştur.

“*Asi Nehri Deltası’ndaki Arazi Kullanımının Zamansal Değişimi*” adlı çalışma Korkmaz, Çetin, Kuşçu ve diğerleri (2010) Hatay ilinin Akdeniz’e en fazla sokulduğu Akıncı Burnu ile Keldağ arasındaki bölgenin kıyı jeomorfolojisi ele alınmıştır. Asi deltasındaki arazi kullanımının zaman içerisindeki gelişimini irdelemişlerdir. Bölgede yapılması gereken yerleşmeler üzerinde alternatif yerleşme alanlarını değerlendirmişlerdir.

“*Laurel (Laurus Nobilis L.) And The Laurel Industry In Hatay*” adlı çalışmada Çetin, Çetinkaya, Korkmaz ve diğerleri (2010) Hatay çevresinde doğal olarak yetişen defne ve defne işletmeciliğinin yöredeki durumunu ele almışlardır. Hatay’da defne işletmeciliğinin uluslararası bir boyutta etkilerini irdeleyerek defne işletmeciliğinin geleneksel işlemlerini ve Hatay’daki defne ağacı varlığını değerlendirmişlerdir.

“*Antakya (Hatay) Nüfusunun 1940-2008 Yılları Arasındaki Gelişimi ve Temel Özellikleri*” adlı çalışmada Antakya’nın nüfus özellikleri ve demografik yapısı Çetin (2010) tarafından yapılmış olup, Antakya nüfusunun tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, değişimi, günümüzdeki durumu ve temel özellikleri irdelenmektedir. Çalışma Hatay Araştırmaları-1 kitabında yer almaktadır.

“*Hatay’da Kentleşmenin Seyri (1940-2009) ve Mekansal Dağılışı*” adlı çalışmada Çetin (2012) Hatay’da 1940-2009 yılları arasındaki kentleşme hareketlerini, kent sayısı ve kent nüfusunun zaman içerisindeki değişimini ve bunun mekânsal dağılımını ele almıştır. Ayrıca kentleşmenin niteliğini, düzeyini ve dağılımını, nüfus ve fonksiyonel özelliklere göre irdelemiştir.

I. BÖLÜM

1. SAMANDAĞ'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Akdeniz Bölgesi'nin güneydoğusunda yer alan Hatay ilinin yüzölçümü 5403 km² ve il arazisi 35⁰ 52' ile 37⁰ 04' kuzey enlemleri, 35⁰ 40' ile 36⁰ 35' doğu boylamları arasında yer alır. Samandağ ilçesi ise ilin güneybatı kesiminde yer almaktadır. Akdeniz'e kıyısı bulunan ilçe doğuda Yayladağı, batıda Akdeniz ve kuzey-kuzeybatı yönünde de Antakya merkez ilçesiyle çevrelenmiştir.

1.1. Doğal Coğrafi Özellikleri

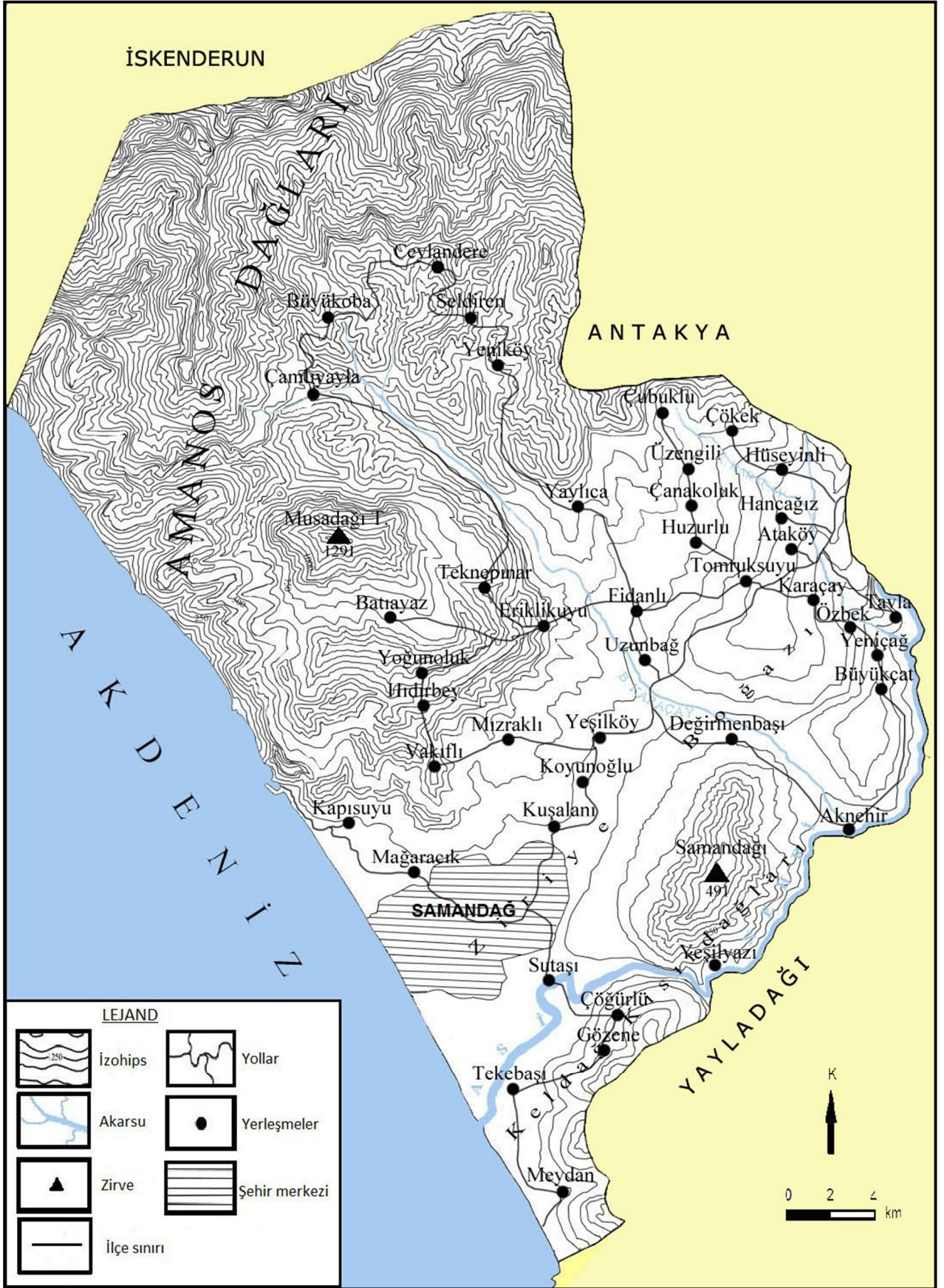
1.1.1. Yeryüzü Şekilleri ve Jeolojik Yapısı

Bir çöküntü hendeğinin boyu boyunca uzandığı Hatay ilinde, Amanos Dağları kütlesi kuzeydoğu- güneybatı istikametinde uzanmaktadır. Birer horst niteliğinde olan bu dağ kütlelerinin arasında, Amik grabeni yerleşmiştir. Bu graben, Asi nehri tarafından biriktirilen alüvyonlar neticesinde çok geniş ve verimli bir tarım ovası niteliği kazanmıştır. Amanos Dağları ilin batısında denize paralel bir uzanış gösterirken Samandağ yakınlarına ulaşıldığında, denize dik bir şekilde uzandığı görülür (Harita 2) .

Samandağ ilçesinin kuzey-kuzeybatısında Amanos Dağları ve bu dağların bir uzantı noktası olan Musa Dağı (1281 m) güney-güneydoğusunda da Kuseyr platosunun başlıca yükseltilerini oluşturan, Keldağ-Kasırdığı dağ sırası uzanmaktadır. İlçenin doğusunda Ziriye boğazı ve Samandağı (479 m), batısında da Akdeniz sahilinde Asi nehrinin oluşturduğu delta ovası yer almaktadır (Harita 2). İlçenin toprakları Amanos dağlarının güneybatı ucunu oluşturan dik yamaçlardan, güneydoğuda Çakrak tepeye (499 m.), doğuda Ziriye boğazı boyunca Antakya ilçe merkezine, batıda Akdeniz'e kadar uzanır (Kuşçu, 2008:1).

Asi nehrinin biriktirmiş olduğu Alüvyonlardan oluşan Samandağ ovası Asi nehrinin her iki tarafında da gelişmiştir. Miyosen sonlarında teşekküle başlayan ova Pliyosen' de bu günküne benzer bir şekil almıştır. Oluşumunda güneydoğuya doğru yükselen temel arazi üzerinde fayların yer alması ve Pliyosen sonu-Kuaterner başı hareketlerinin de önemli rolü olmuştur (Kuşçu, 2008:3).

Harita 2: Samandağ İlçesinin Topoğrafya Haritası.

1.1.2. İklim

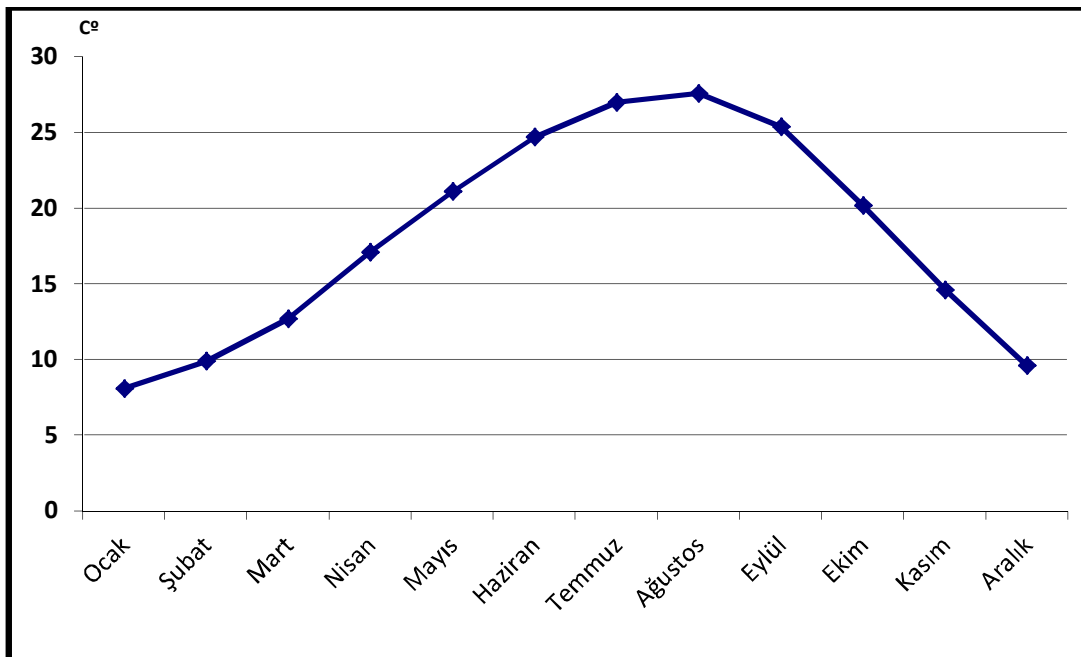
Hatay yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklim kuşağında bulunmaktadır. İklimin iç kesimlere doğru gidildikçe sertleştiği görülmektedir. Antakya Merkez, Dört Yol, İskenderun, Samandağ, Yayladağı ve Kırıkhan ilçelerinde kışları ılık ve bol yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçer. Sıcaklık ve yağış ortalamaları yıllara göre değişmekle beraber ortalama yıllık sıcaklık 14-23 C° arasındadır. 2010 yılı sonundaki yıllık yağış miktarı ise 1568 mm'dir.

Tablo 1: Samandağ İlçesinin Aylık En Yüksek, En Düşük ve Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort
Max. Sıc. (C°)	13,7	15,3	18,2	21,8	24,8	27,4	29,7	30,5	29,8	27,0	20,5	15,1	25,3
Min. Sıc. (C°)	6,5	7,3	9,9	13,6	17,2	21,8	24,9	25,8	23,0	17,6	11,9	8,1	15,0
Ort. Sıc. (C°)	9,9	11,0	14,0	17,6	21,1	24,5	27,1	27,8	26,2	21,8	15,8	11,3	19,0

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2010.

Grafik 1: Samandağ İlçesinin Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Yıl İçerisindeki Seyri.

Kaynak: : Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2010.

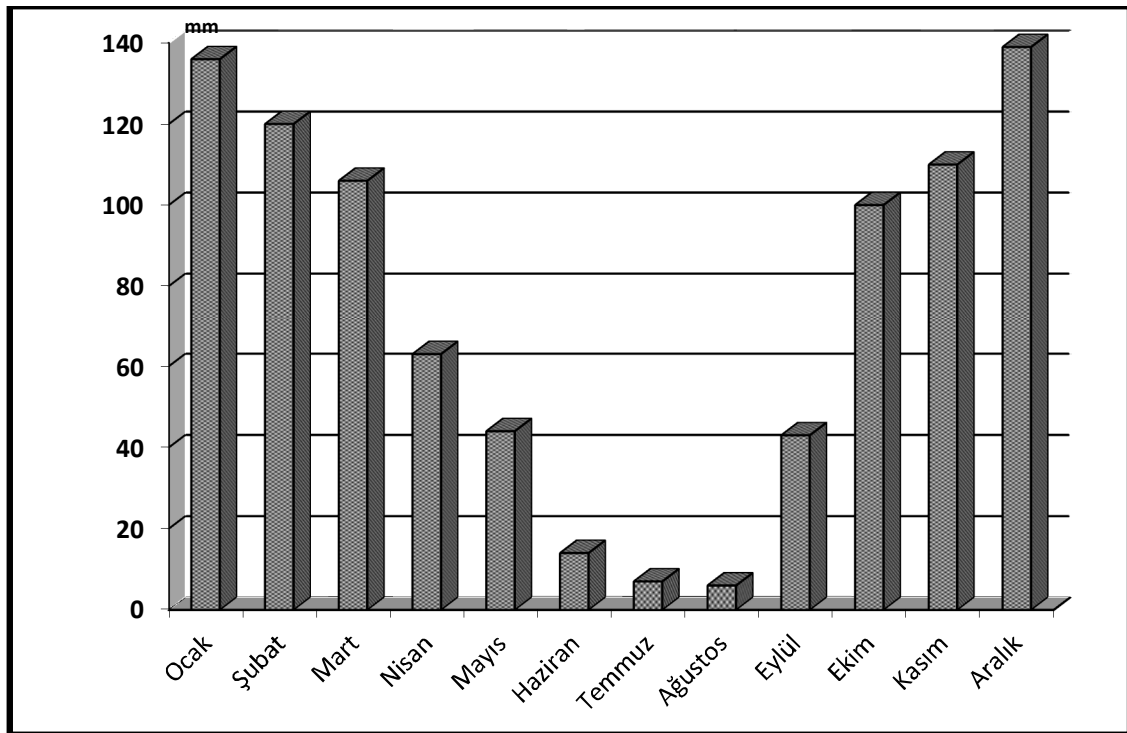
Akdeniz iklim kuşağında bulunan Samandağ ilçesi bulunduğu coğrafi konum itibariyle çevresindeki yerleşim birimlerine göre daha sıcak iklim özellikleri göstermektedir. 33 yıllık rasat sonuçlarından yıllık ortalama sıcaklık 19°C olarak tespit edilmiştir. En sıcak ay ortalaması 27,8°C ile Ağustos, en soğuk ay ortalaması 9,9°C ile Ocak ayıdır. Gerçek anlamda yaz mevsimi Mart ayından itibaren başlar, Kasım ayının ilk haftalarına kadar sürer. Kar yağışının çok nadir olduğu Samandağ'da don olayı Aralık-Şubat aylarında görülmesi mümkündür (Tablo 1).

Tablo 2: Samandağ İlçesinin Aylık Ortalama Yağış ve Bağıl Nem Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.Yağış (mm)	136,1	120,1	106,9	63,2	44,1	14,7	7,4	6,8	43,6	100,4	110,2	139,9	893,4
Ort. Nem oranı (%)	74	72	74	76	79	81	82	80	75	69	66	72	75

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2010.

Grafik 2: Samandağ İlçesinde Ortalama Yağış Değerlerinin Yıl İçerisindeki Seyri.

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2010.

Samandağ ilçesinde yağışlar genel olarak yağmur şeklinde düşerken, Amanos Dağlarının üst kesimlerinde ise kış yağışları daha çok kar şeklinde olmaktadır. İlçenin yıllık yağış tutarı 893,4 mm civarındadır. En yağışlı mevsim, Akdeniz ikliminin karakteristik dönemi olan kıştır. Aralık'ta 139,9 mm, Ocak'ta 136,1 mm, Şubat ayında yağış miktarı da 120,1 mm'dir. Sonbahar 'da en yağışlı ay Kasım'dır. Eylül ayında 43,6 mm, Ekim'de 100,4 mm, Kasım'da 110,2 mm ortalama yağış düşmektedir. İlkbahar mevsiminde Mart'ta 106,9 mm olan yağış tutarı, Nisan ayında 63,2 mm, Mayıs'ta ise bu değer 44,1 mm civarında olmaktadır. İlçede en düşük yağış tutarı yaz mevsiminde olmaktadır. Haziran ayında 14,7 mm civarı olan yağış miktarı, Temmuz 7,4 mm ve Ağustos aylarında 6,8 mm'ye kadar düşmektedir (Tablo 2).

1.1.3. Bitki Örtüsü

Genel olarak Amanoslar Türkiye'deki belli başlı zengin flora bölgelerindedir. Araştırma sahasının önemli bir bölümünü oluşturan Amanoslar'daki bitki örtüsü "Akdeniz sert yapraklı ormanları" grubuna girmekle birlikte, Avrupa-Sibirya florasına ait birçok türe de rastlanmaktadır. Kızılçam başta olmak üzere, karaçam, fıstık çamı, sedir, meşe, köknar, gürgen, dişbudak, ıhlamur, kestane, servi, ardıç ve çınar; makiliklerdeki başlıca türler ise, mersin, defne, keçiboynuzu, böğürtlen ve zakkum olarak sıralanabilir (Hatay İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2006: 73),(Resim 1). Araştırma sahası ve çevresinde, bataklıkları kurutmak amacıyla dikilen okaliptüsler ve Amanoslar'ın 1400 mm ve üzerinde yağış alan yüksek kesimlerinde, Karadeniz florasına ait kayın ve fındıklar genel bitki örtüsündeki farklı türleri oluşturur (Karataş, 2010:41).

Samandağ ilçesinde arazinin % 32'si orman ve fundalıklardan oluşmaktadır. Tarım dışı arazilerde, özellikle yerleşim alanları çevresinde, kıydan 700-800 m'ye kadar olan yükselti basamağında Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsü maki toplulukları geniş yer kaplamaktadır. Özellikle keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), defne (*Laurus nobilis*), mersin ağacı (*Myrtus communis*), kermez mesesi (*Quercus coccifera*), yabani zeytin (*Olea europaea*), zakkum (*Nerium oleander*), erguvan (*Cercis siliquastrum*), kocayemiş (*Arbutus unedo*) gibi türler bulundurmaktadır. Bu türlerin dışında makilerden daha bodur olan Garig bitki topluluklarına rastlanmaktadır. Samandağ ilçesinin kuzey kesiminde Akdeniz kıyı kuşağında

kızılcım ormanları (*Pinus brutia*) yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu orman örtüsü 1000 m yükseltilere kadar çıkmaktadır. 800-1000 m yükselti basamağında ormanı oluşturan hakim unsurlar, ardıç (*Juniperus oxadrus*), kayın (*Fagus*), gürgen (*Carpinus betulus*), kızılçık (*Cornus mas*)'tır (Kuşçu, 2008:4).

Resim 1: Amanos Dağlarında Yer Alan Büyükoba Köyü Çevresindeki Kızılcım Ormanlarından Bir Görünüş.

1.1.4. Hidrografik Özellikleri

Samandağ ilçesi, su kaynakları bakımından çok fazla zengin bir yapıya sahip olmasa da ilçede ciddi anlamda kullanma ve içme suyu sıkıntısı görülmemektedir. Kaynağını Lübnan Dağlarından alarak ülkemizde Akdeniz'e dökülen Asi Nehri, yöre halkı için önemli bir su kaynağıdır. Ayrıca Büyük ve Küçük Karaçay ilçenin diğer akarsularını oluşturur.

1.1.5. Toprak Özellikleri

Samandağ ilçesi sahip olduğu litolojik, jeomorfolojik ve bitki örtüsü çeşitliliğine bağlı olarak farklı türde toprakların gelişme gösterdiği bir yerdir. Bunlardan Asi deltasında daha çok alüvyonal topraklar görülürken, Amanosların

eğimi yüksek yuzyesal akışa muisait yamaçlarında ise iri malzemelerin oluşturduğu kolluvyal toprakları gormek miumkündür. Yine araştırma sahasında kalkerin varlığı nedeniyle adeta Akdenizi karakterize eden kırmızı renkli Terra Rosa tipi toprakları gormek miumkündür. Bunların dışında eğimli sahalarda kireçsiz kahverengi orman toprakları goze çarparken, eğim ve yukseltinin kısmen daha az olduğu yerlerde kahverengi orman toprakları gözlenir (Kuşcu, 2008:187-188).

1.2.Beşeri Çevre Özellikleri

1.2.1. Tarihçesi

Bu bölgede bulunan doğal mağaralar eski çağlarda ilk yerleşim yerleri olmuştur. 1956'da şenyürek ve Bostancı'nın Kapısıyu köyünün mahallesi olan Çevlik'te Merdivenli Mağara'da yaptıkları kazı çalışmasında beş katman belirlenmiştir. Bu katmanlardan elde edilen araç ve gereçlere dayanılarak mağaranın 4. ve 5. katmanlarının Üst Paleolitik döneme, günümüzden yaklaşık 40.000-50.000 yıl öncesine denk geldiği anlaşılmaktadır. Tıkalı Mağarası'nın da aynı döneme ait yerleşim yeri olduğu ortaya çıkmıştır (şenyürek, Bostancı 1958:176-177).

M.Ö. VII. yy'da Yunanlıların hakimiyetinde olan bölge M.Ö 300'lü yıllarda Selevkos İmparatorluğunun yönetimine girmiştir. İmparatorluğun başkenti ve önemli bir limanı ve başkenti olan Selevkia Pieria burada kurulmuştur. (şenyürek, Bostancı 1958:176-177).

M.Ö. 64 yılında [Roma](#) egemenliğine giren bölge VII. yüzyıla kadar el değiştirmeden kalmıştır.

Bundan sonraki süreçte Araplar, Haçlılar, Fatimiler, Eyyübiler ve Selçuklular, Memlükler arasında el değiştiren bölge 1516'da Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Osmanlı kaynaklarına Süveydiye adıyla geçen Samandağ, [I.Dünya Savaşından](#) sonra Fransızlar tarafından işgal edilen [İskenderun Sancağı](#) içerisinde yer almıştır. Samandağ, 1938 yılında kurulan [Hatay Devleti](#)'nin başkenti olan Antakya'ya bağlı bir nahiyedir (Tekin, 2000:19). 23 Temmuz 1939'da Hatay'ın anavatana ilhakından sonra bu idari yapısını 1948 yılına kadar devam ettirmiştir. 1948'de 28 köyün bağlı olduğu bir ilçe merkezi konumuna getirilmiştir.

1.2.2. Nüfus Özellikleri

Anavatana katıldıktan sonra 1940 yılında yaklaşık 246.000 olan Hatay'ın nüfusu 70 yılda 6 kat büyüyerek 2010 yılında 1.480.571 olarak belirlenmiştir. Bunun % 51'ini erkek nüfus oluştururken % 49'unu kadın nüfus oluşturmuştur. Haliyle Hatay, Türkiye nüfusunun yaklaşık % 2'sini oluşturmaktadır.

Hatay nüfusunun % 31,1'i Antakya merkez ilçesinde, % 22,4'ü İskenderun ilçesinde yer alırken, nüfusun geri kalan yaklaşık % 56'lık bölümü ise diğer ilçelerde yer alır. Buna göre Hatay nüfusu içerisinde % 8,7'lik payı ile Samandağ ilçesi ilçeler arasında 4. sıradadır.

1.2.2.1. Samandağ İlçe Nüfusunun 1940-2010 Yılları Arasındaki Seyri

1940 yılı öncesine dair nüfus verileri istikrarlı olmadığı için Samandağ ilçe nüfusunun gelişimi 1940 ile 2010 yılları arasındaki verilere göre değerlendirilecektir.

Samandağ ilçesinde 1940-2010 yılları arasında binde 28,43 olarak gerçekleşen nüfus artış hızı hem Türkiye hem de Hatay nüfus artış hızından yüksektir. Bu fark Türkiye ile binde 8 civarındayken Hatay'la yaklaşık binde 3'tür (Tablo 3).

Tablo 3: Türkiye, Hatay ve Samandağ 1940-2010 Yılları Arasındaki Nüfus Artış Oranı.

Yıllar	1940	2010	%
Hatay Nüfusu	246.138	1.480.571	25,70
Samandağ İlçesi	17.711 ²	129.644	28,43
Türkiye Nüfusu	17.824.000	73.722.988	20,43

Kaynak: DİE ve TÜİK verilerinden yararlanılmıştır, 2010.

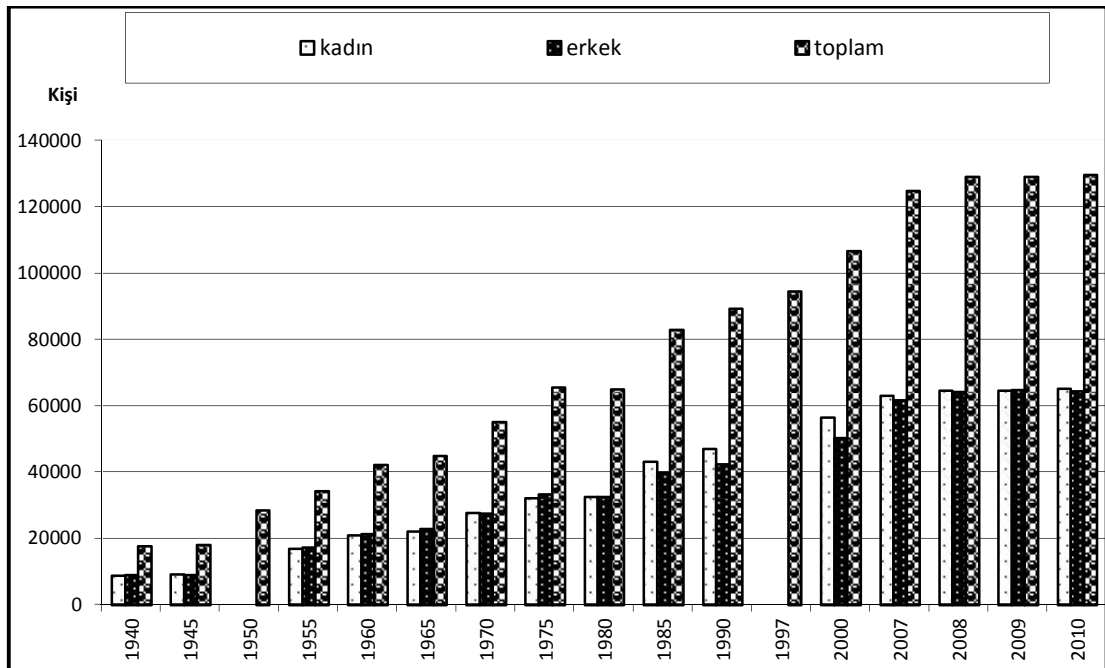
1940-2010 yılları arasında Samandağ ilçe nüfusu binde 28,43 artış hızıyla yaklaşık 7 kat büyüyerek 130.000'e ulaşmıştır.

² Samandağ 1940 yılında henüz ilçe statüsünde olmadığı için günümüzde bağlı olan bazı köylerin nüfusu tabloya yansımamıştır.

Tablo 4: 1940-2010 Yılları Arasında Samandağ İlçe Nüfusu.

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
1940	8.786	8.925	17.711
1945	9.171	8.928	18.099
1950	-	-	28.452
1955	16.955	17.309	34.264
1960	20.824	21.313	42.137
1965	22.088	22.872	44.960
1970	27.619	27.492	55.111
1975	32.133	33.373	65.506
1980	32.580	32.418	64.998
1985	43.080	39.854	82.934
1990	46.936	42.266	89.202
1997	-	-	94.408
2000	56.534	50.220	106.754
2007	63.073	61.757	124.830
2008	64.493	64.208	129.011
2009	64.639	64.755	129.124
2010	65.198	64.446	129.644

Kaynak: DİE ve TÜİK Verilerinden Yararlanılmıştır, 2010.

Grafik 3: 1940-2010 Yılları Arasında Samandağ İlçe Nüfusunun Seyri.

Kaynak: DİE ve TÜİK Verilerinden Yararlanılmıştır.

Samandağ ilçesinin, 1940 yılında 17.711 olan nüfusu, 1945 yılında 18.099 kişi olmuş, 1948 yılında Samandağ adıyla ilçe olması ve başlıca yerleşim yerlerinin de kendisine bağlanmasıyla da 1950’li yıllarda en büyük artışı sağlayarak nüfusu 28.452’ye ulaşmıştır. İlçe nüfusu 1950–1955 yılları arasında 5.812 kişi artmış ve yaklaşık binde 15,1 oranında büyüme göstermiştir. 1955–1960 yılları arasında nüfus binde 20,7 oranında artış göstererek toplam nüfus 42.137 kişi olmuştur. Benzer artış 1975’e kadar devam etmiş, böylece nüfus 65.000’i geçmiştir. 1945 yılında II. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle erkek nüfusun askerden dönmesi ve genel olarak yaşam şartlarında meydana gelen iyileşme Türkiye’nin genelinde olduğu gibi Samandağ ilçesinde de nüfusun hızlı artmasına yol açmıştır.

Bu dönemden sonra özellikle 1975–1980 yılları arasında nüfus artış hızının aynı seviyede devam etmediği görülür. Yurtdışına yönelik göçlerle birlikte, ülke genelinde etkisini sürdüren toplumsal olaylar, nüfus artış hızının düşmesine neden olmuştur. Samandağ ilçesinden yurtdışına işgücü göçünün olması, ülkenin genelinde ortaya çıkan toplumsal olaylar nüfus miktarında azalma ve artış hızında düşme meydana getirmiştir. Samandağ ilçe nüfusu 1970-1975 yılları arasında 10.395 kişi artarak binde 17,3 oranında büyüme göstermiştir. 1975–1980 yılları arasında ise 508 kişi azalmış ve artış oranı binde -0,8 olmuştur. İlçenin nüfusu 1970 yılında 55.111 kişi, 1985’te 82.934 kişi olmuştur (TÜİK, 2010).

Samandağ ilçesinde 1985 yılı ve daha sonraki yıllarda nüfus artışı bir süre çok hızlı olmuş, sonraki süreçte ise devamlı olarak normal seyrinde artmaya devam etmiştir. 1980–1985 yılları arasında meydana gelen ihracattaki artış, seracılık nedeniyle tarım sektöründen sağlanan gelirin artışı bu nüfus artışında etkilidir.

Artış hızı aynı olmasa da nüfustaki büyüme 2007 yılına kadar belirgin bir şekilde sürmüştür. Özellikle 1990 ile 2000 yılları arasında nüfus artış oranı % 20’yi bulmuştur. Benzer durum 2008 yılına kadar devam etmiştir. Son iki yıllık süreçte ise yavaşladığı söylenebilir.

1.2.2.2. Kır-Şehir Nüfus Dağılışı

Günümüzde Samandağ ilçesi, bir kent, 12 belde ve 31 köy olmak üzere toplam 44 yerleşim biriminden oluşmaktadır. Öncelikle yerleşim birimlerine göre nüfusun dağılışı incelendiğinde, yoğun nüfuslu yerleşmelerin daha çok aşağı Asi oluğu ve deltasında toplandığı, buna karşın Amanoslar'ın yukarı kesimlerindeki yerleşmelerde nüfus yoğunluğunun düştüğü görülür. Aynı zamanda burası yerleşme yoğunluğunun da düştüğü sahadır (Harita 3)

İlçede 10.000 nüfus kriterine göre, Samandağ dışında kent özelliği taşıyan herhangi bir yerleşme yoktur. 1960'lı yıllarda bir tarım kasabası niteliğinde olan Samandağ (Tümertekin, 1973:56-60), özellikle 2000'li yıllarda nüfus artışı ve hizmet sektöründe meydana gelen gelişmeyle birlikte genel hizmetler kenti durumuna gelmiştir (Çetin, 2012:251-253). Buna göre günümüzde ilçede yerleşmelerin büyük bir bölümü kırsal bir nitelik taşımaktadır.

Samandağ ilçesindeki kır nüfusu 2010 yılı verilerine göre 84.726 kişi iken, şehirde yaşayanların sayısı ise 44.918'dir. Bu bakımdan kır nüfus oranı % 65,4 iken, şehir nüfus oranı ise % 34,6'tür (Tablo 5). İlçede kır nüfusunun kent nüfusundan daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim halkın temel geçim kaynağının tarıma bağlı olması da bu durumu destekler niteliktedir.

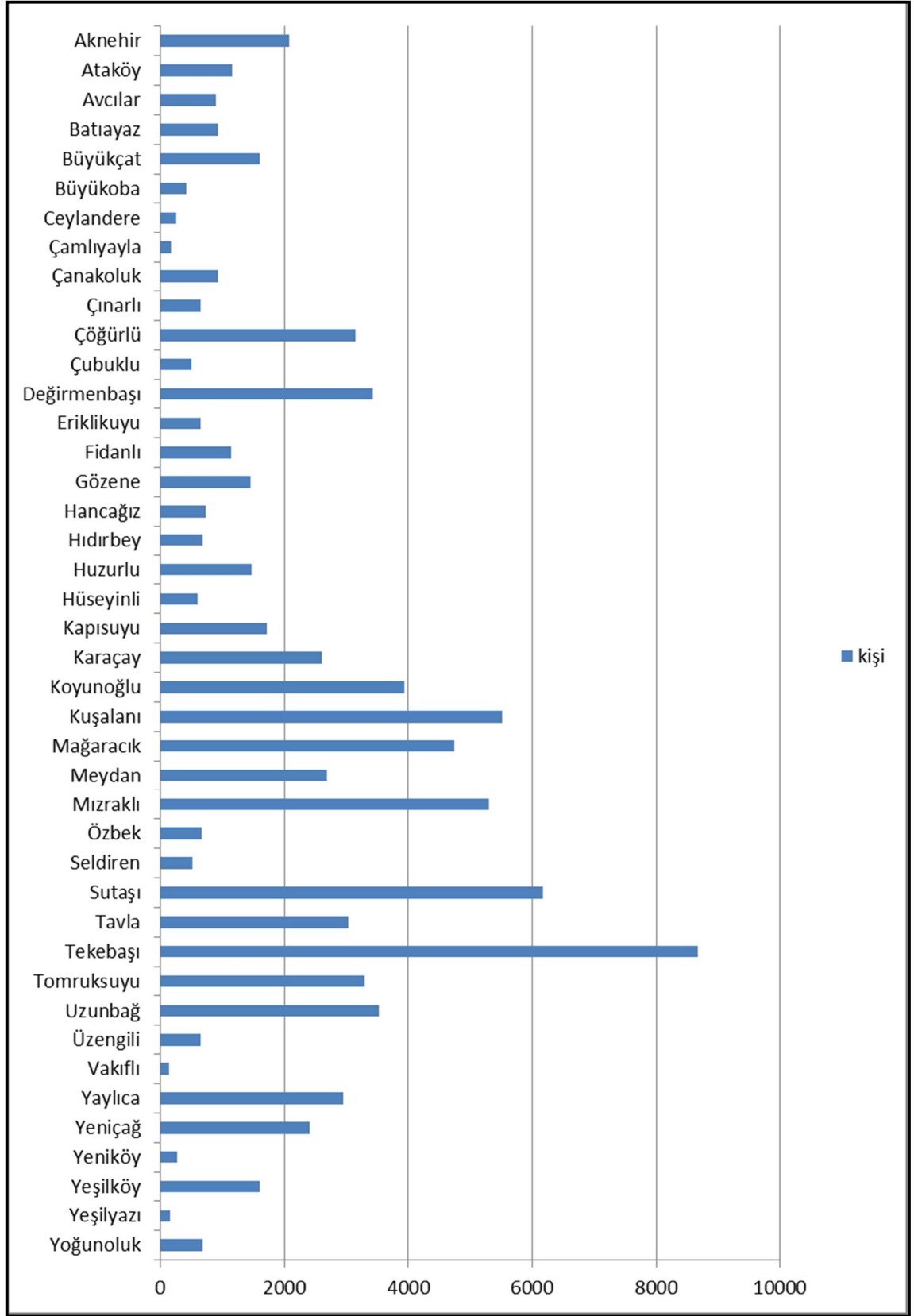
Tablo 5: Samandağ İlçesinde Nüfusun Yerleşmelere Göre Dağılışı (2010).

Yerleşim birimi	Toplam	Erkek	Kadın
İlçe Merkezi (Samandağ)	44.918	22.075	22.843
Aknehir	2.077	1.013	1.064
Ataköy	1.159	583	576
Avcılar	894	426	468
Batrayaz	925	468	457
Büyükçat	1.607	772	835
Büyükoba	417	200	217
Ceylandere	252	142	110
Çamlıyayla	171	79	92
Çanakoluk	933	446	487
Çınarlı	644	333	311
Çöğürlü	3.147	1.607	1.540
Çubuklu	493	233	260
Değirmenbaşı	3.421	1.741	1.680
Eriklikuyu	650	340	310
Fidanlı	1.145	591	554
Gözene	1.452	733	719
Hıdırbey	672	326	346
Hancağz	722	331	391
Huzurlu	1.469	713	756
Hüseyinli	593	296	297
Karaçay	2.608	1.299	1.309
Kapısuyu	1.721	865	856
Koyunoğlu	3.929	1.944	1.985
Kuşalanı	5.517	2.820	2.697
Mağaracık	4.735	2.415	2.320
Meydan	2.686	1.264	1.422
Mızraklı	5.301	2.686	2.615
Özbek	667	312	355
Seldiren	522	276	246
Sutaşı	6.176	3.123	3.053
Tavla	3.033	1.476	1.557
Tekebaşı	8.669	4.300	4.369
Tomruksuyu	3.288	1.621	1.667
Uzunbağ	3.523	1.817	1.706
Üzengili	643	338	305

Yerleşim birimi	Toplam	Erkek	Kadın
Vakıflı	129	59	70
Yaylıca	2.951	1.481	1.470
Yeniçağ	2.401	1.207	1.194
Yeniköy	272	138	134
Yeşilköy	1.601	797	804
Yeşilyazı	154	68	86
Yoğunluk	679	334	345
Şehirli Nüfus	44.918	22.075	22.843
Kırsal Nüfus	84.726	42.371	42.355
İlçe toplamı	129.644	64.446	65.198

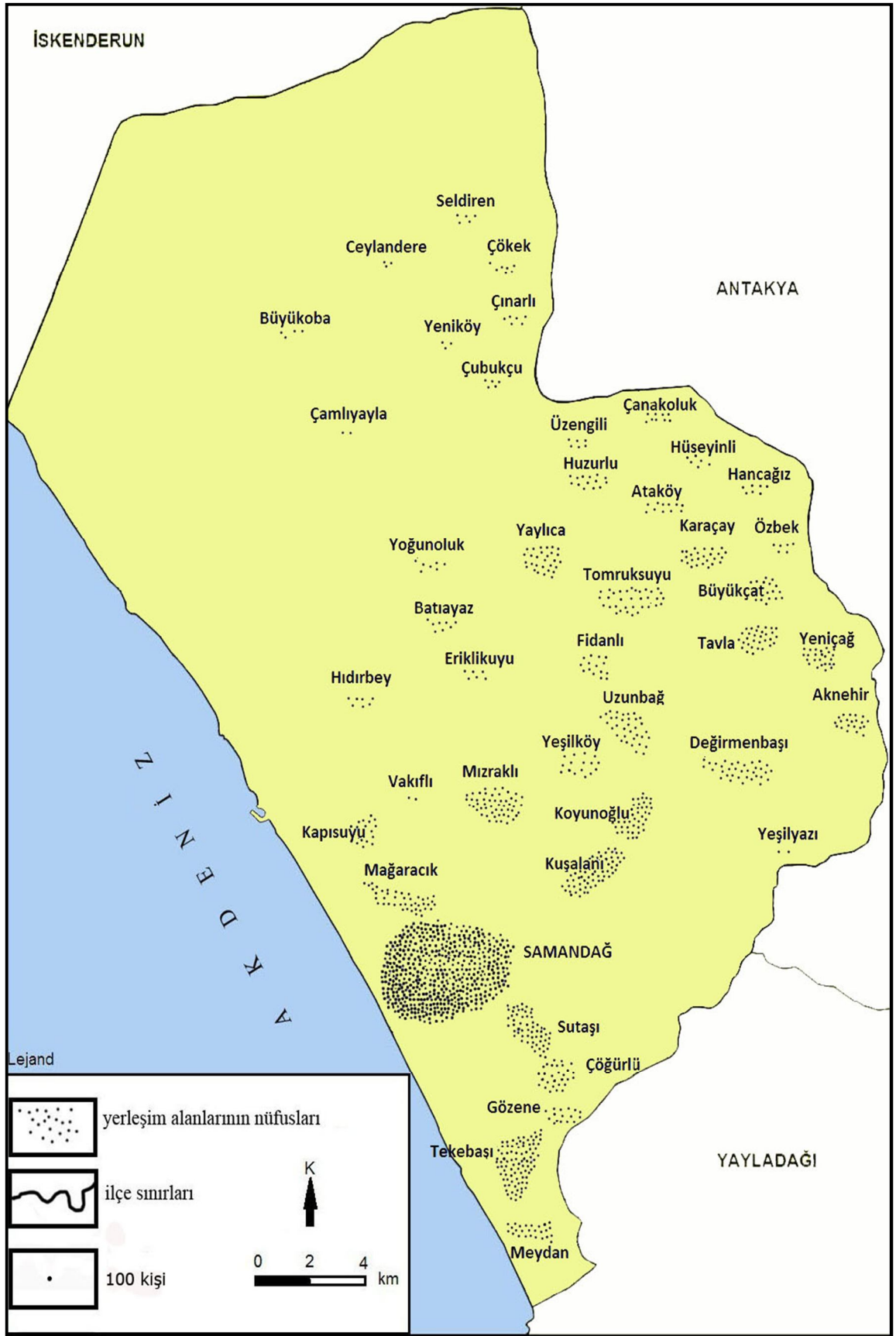
Kaynak: www.tuik.go.tr.

İlçede şehir ve kır nüfusunu sadece nüfus kriteriyle tam anlamıyla ayırabilmek mümkün değildir. Samandağ ve çevresinde yerleşmelerin birbirlerine göre olan konumları da bu alanda belirleyici bir özellik taşımaktadır. Zira Samandağ çevresinde yer alan ve idari olarak da Samandağ Belediyesi'nden ayrı olan Sutaşı, Mağaracık, Kuşalanı, Koyunoğlu gibi yerleşmeler büyük oranda şehirsiz hizmetlerden yararlanmaktadır. Böylece adeta şehrin birer mahallesi konumuna gelmişlerdir. Bu nedenle Samandağ ilçesinde özellikle Asi deltası aşağı bölümünde belirgin bir şehir ve kır ayırımından söz etmek mümkün değildir.

Grafik 4: Samandağ İlçesinde Kırsal Nüfusun Yerleşme Birimlerine Göre Dağılışı.

Harita 3: Samandağ İlçesinde Nüfusun Yerleşmelere Göre Dağılışı.

Samandağ ilçesinde nüfus büyük oranda Asi deltasında yer alan Samandağ, Sutaşı, Çöğürlü, Gözene, Tekebaşı, Meydan, Mağaracık ile Antakya-Samandağ karayolu çevresinde yer alan Kuşalanı, Koyunoğlu, Değirmenbaşı, Tavla, Karaçay, Tomruksuyu gibi yerleşim birimlerinde toplanmıştır. Buna karşın Amanos dağlık kuşağında kalan Büyükoba, Ceylandere, Çamlıyayla, Vakıflı, Seldiren, Yeniköy, Çökek, Çınarlı, Çubukçu gibi yerleşim birimlerinde nüfus yoğunluğu düşüktür (Harita 3).

1.2.2.3. Aile Büyüklüğü

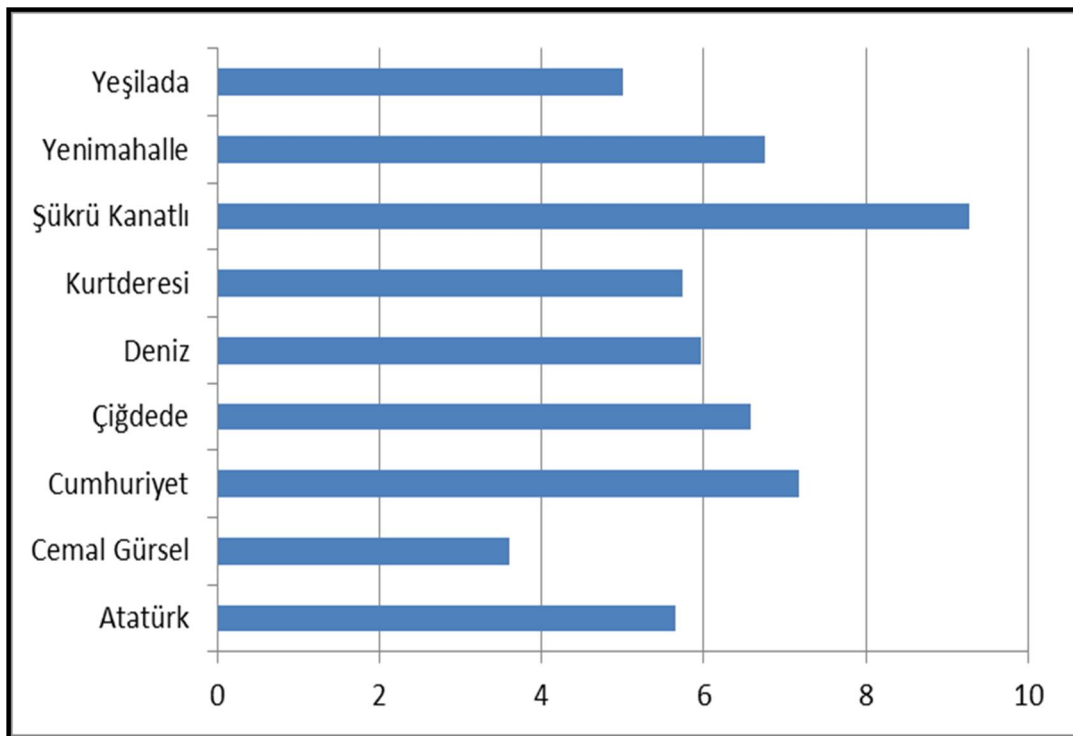
Nüfusun önemli özelliklerinden biri olan aile büyüklüğü, 2000 Genel Nüfus Sayımı ile Sağlık Ocaklarından elde edilen 2008 yılı “*Ev Tespit Fişi*” (ETF) sonuçlarına göre incelenmiştir. 2000 yılı sayım sonuçlarına göre, Samandağ ilçesinin toplam yerleşik nüfusu 123.802, toplam nüfusu 129.644 ve toplam aile sayısı ise 24.164 olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda Samandağ ilçesinde ortalama aile büyüklüğü yerleşik nüfusa göre 5,39 olurken, toplam nüfusa göre ise 5,36’dır.

ETF verilerine göre Samandağ’da aile büyüklüğü 6,02’dir. Ancak mahallelere göre dağılım farklılık arz ettiği görülmektedir. Buna göre aile büyüklüğünün en düşük olduğu yer 3,6 ile Cemal Gürsel Mahallesi iken, en yüksek olduğu yer ise 9,27 ile Şükrü Kanatlı mahallesidir. Geri kalan 7 mahalledeki aile büyüklüğü büyük oranda 5 ila 7 arasındadır (Tablo 6).

Tablo 6: Samandağ'da Mahallelere Göre Ortalama Aile Büyüklüğü, (2008).

Mahalle	Aile Sayısı	Toplam Nüfus	Aile Büyüklüğü
Atatürk	1.220	6.894	5,65
Cemal Gürsel	527	1.900	3,60
Cumhuriyet	646	4.639	7,18
Çiğdede	975	6.410	6,57
Deniz	870	5.156	5,92
Kurtderesi	1.023	5.878	5,74
Şükrü Kanatlı	165	1.530	9,27
Yenimahalle	832	5.626	6,76
Yeşilada	290	1.450	5,0
Toplam	6.548	39.483	6,02

Kaynak: Samandağ Sağlık Ocakları Ev Tespit Fişi Verilerinden Yararlanılmıştır, 2008.

Grafik 5: Samandağ'da Ortalama Aile Büyüklüğü Grafiği.

Tablo 7: Samandağ İlçesinde Belde ve Köylere Göre Ortalama Aile Büyüklüğünü, 2008.

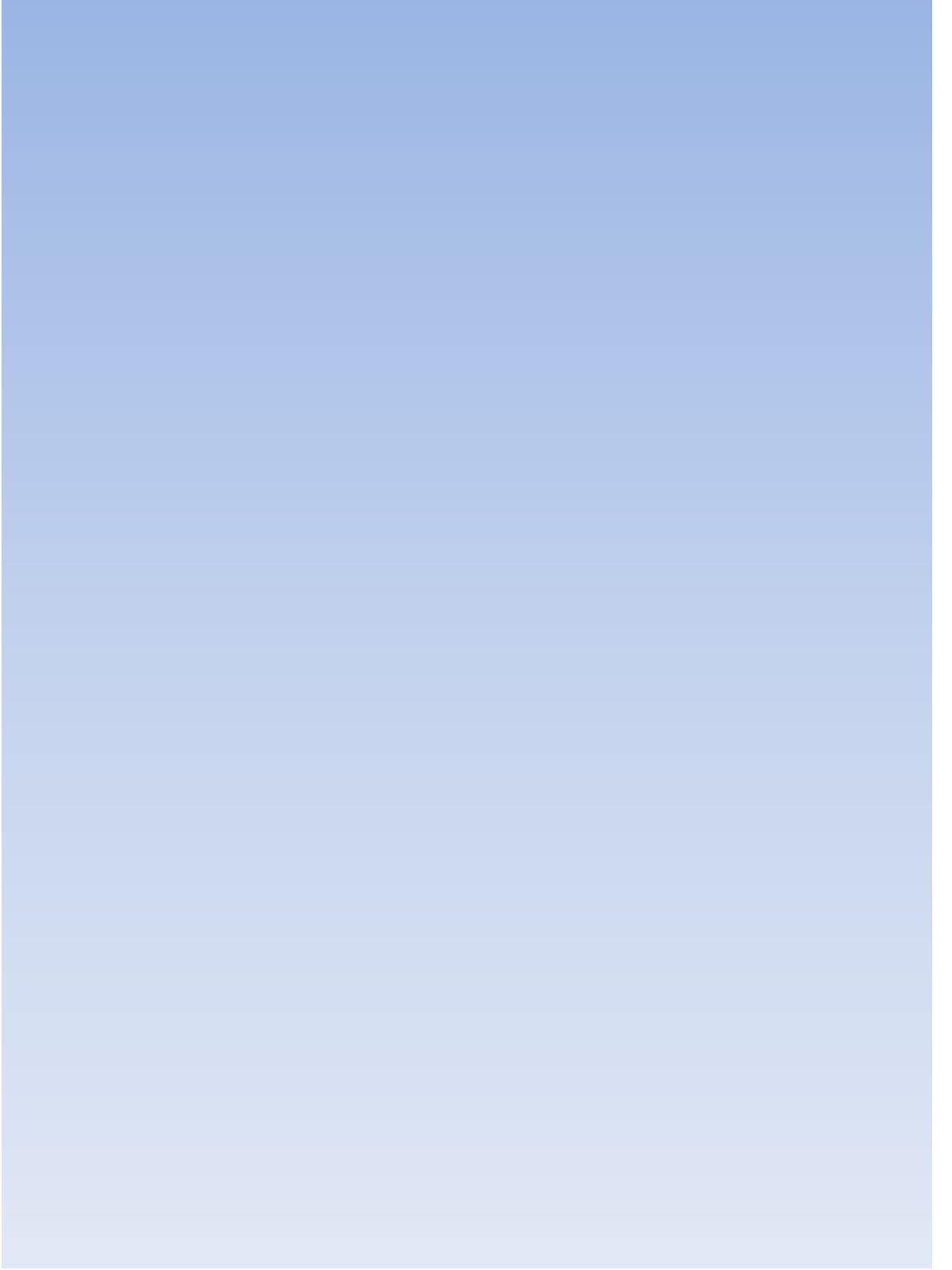
Yerleşim Birimi	Aile Sayısı	Toplam Nüfus	Aile Büyüklüğü
Aknehir	570	2.360	4,14
Ataköy	253	1.174	4,64
Avcılar	157	867	5,78
Batayaz	198	875	4,41
Büyükçat	428	1.861	4,34
Büyükoba	93	541	5,81
Çanakoluk	200	986	4,93
Çögürlü	536	3.362	6,72
Çökek	149	662	4,44
Çubukçu	111	472	4,25
Değirmenbaşı	770	3.420	4,44
Eriklikuyu	134	692	5,16
Fidanlı	272	1.127	4,14
Gözene	213	984	4,61
Hıdırbey	208	707	3,39
Hancağz	186	770	4,13
Huzurlu	279	1.467	5,25
Hüseyinli	160	613	3,83
Karaçay	588	2.745	4,66
Kapısuyu	344	1.715	4,98
Koyunoğlu	876	3.785	4,32
Kuşalanı	914	4.850	5,30
Mağaracık	455	4.560	10,0
Meydan	497	2.278	4,58
Mızraklı	1.211	5.390	4,45
Özbek	139	611	4,39
Seldiren	123	706	5,73
Sutaşı	1.541	7.138	4,63
Tavla	739	3.097	4,19
Tekebaşı	1.630	8.157	5,00
Tomruksuyu	671	3.361	5,00
Uzunbağ	841	3.587	4,26
Üzengili	153	631	4,12
Vakıflı	74	233	3,14
Yaylıca	678	2.901	4,27

Yerleşim Birimi	Aile Sayısı	Toplam Nüfus	Aile Büyüklüğü
Yeniçağ	575	2.717	4,72
Yeniköy	65	276	4,24
Yeşilköy	351	1.598	4,55
Yeşilyazı	63	347	5,50
Yoğunluk	171	696	4,07
Toplam	17.616	84.319	4,76

Kaynak: Samandağ Sağlık Ocakları Ev Tespit Fişi Verilerinden Yararlanılmıştır, 2008.

Samandağ ilçesindeki belde ve köylerde ortalama aile büyüklüğü 4,76 olarak belirlenmiştir. Bu değer şehirdeki ortalama aile büyüklüğünden düşük olması nedeniyle son derece dikkat çekicidir. Yine köylerin % 58'inde ortalama aile büyüklüğünün 5, % 55'inde ise 4,76'dan düşük oluşu bunu desteklemektedir. İlçede aile büyüklüğünün en yüksek olduğu yer 10 kişi ile Mağaracık iken, en düşük olduğu yer 3,14 ile Vakıflı'dır (Tablo 7).

Grafik 6: Samandağ İlçesinde Belde ve Köylere Göre Aile Büyüklüğü Grafiği.

Kaynak: Samandağ Sağlık Ocakları Ev Tespit Fişi Verilerinden Yararlanılmıştır.

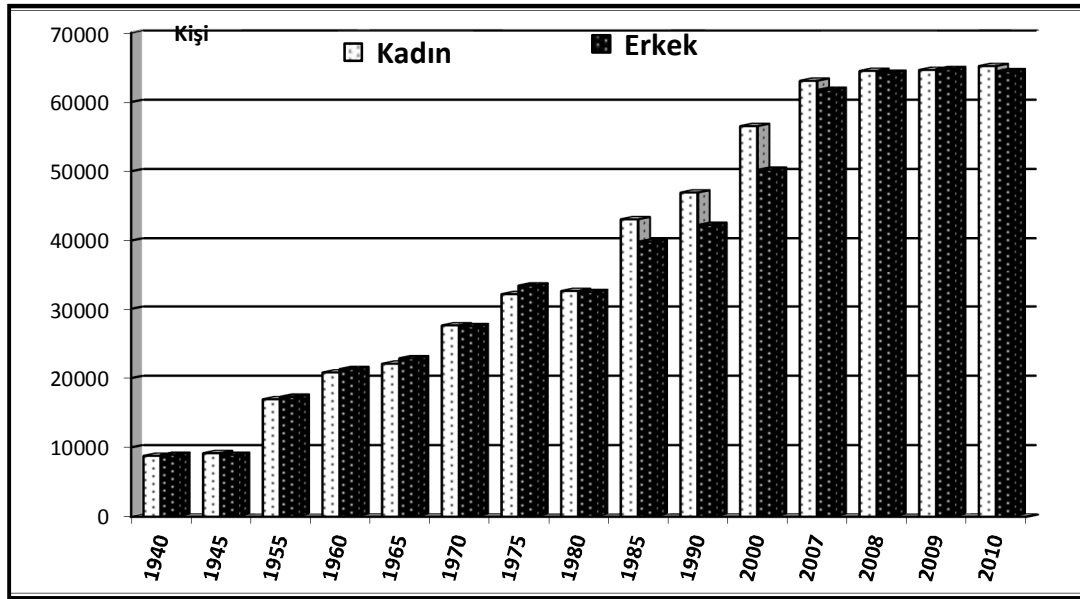
1.2.2.4. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Nüfus özelliklerinin ortaya konulması açısından değerlendirilmesi gerekli olan başka bir durum, toplam nüfus içerisindeki kadın ve erkek nüfusun birbirine göre oranı olup, bu da 100 ya da 1000 kadın başına düşen erkek sayısı ile belirlenir. Fakat burada belirtmekte yarar görülen bir başka husus, nüfusun cins bileşiminde, kadın veya erkek nüfus miktar ve oranlarına yönelik farklılıkların, kesin olarak demografik nedenlerle açıklanamamasıdır. Temelde sorun doğumlarla ilgilidir fakat sorunun savaş ve göç gibi toplumsal olaylarla da ilgili olduğunu hatırlatmak gerekir (Doğanay, 1997:165).

Tablo 8: Samandağ İlçesinde Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Cins Durumu (1940-2010).

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam	Cins Oranı
1940	8.786	8.925	17.711	101,5
1945	9.171	8.928	18.099	97,3
1950	-	-	28.452	-
1955	16.955	17.309	34.264	102,0
1960	20.824	21.313	42.137	102,3
1965	22.088	22.872	44.960	103,5
1970	27.619	27.492	55.111	99,5
1975	32.133	33.373	65.506	103,8
1980	32.580	32.418	64.998	99,5
1985	43.080	39.854	82.934	92,5
1990	46.936	42.266	89.202	90,0
1997	-	-	94.408	-
2000	56.534	50.220	106.754	88,8
2007	63.073	61.757	124.830	97,9
2008	64.493	64.208	129.011	99,5
2009	64.639	64.755	129.124	100,1
2010	65.198	64.446	129.644	98,8

Kaynak: www.tuik.gov.tr.

Grafik 7: Samandağ İlçesinde Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Cins Durumu (1940-2010).

Samandağ ilçesinde nüfusun sayım dönemlerine göre cins durumu ele alındığında, 1940 yılında 100 kadın başına 101,5 erkek düşerken, 1945 yılına gelindiğinde bu değer 97,3'e düştüğü görülür. Bunun temel nedeni o dönemde yaşanan II. Dünya Savaşından dolayı erkeklerin silah altına alınmasıdır. Takip eden dönemlerde savaşın bitmesine bağlı olarak, askerden dönen erkeklerin kadın nüfusa olan payı tekrar artış göstermiş olup, özellikle 1975'te en yüksek seviyesine çıkarak, kadın-erkek cins oranı 103,8'e ulaşmıştır. 1980 yılı itibarıyla bu oran tekrar düşüşe geçerek 2000 yılında en düşük seviyesi olan 88,8'e ulaşmıştır. Burada etkili olan faktör ise yurtdışına yönelik olan erkeklerin göçüdür. Günümüzde ise bu değer tekrardan bir artış kaydederek 2010 yılında 98,8'e kadar yükselmiştir.

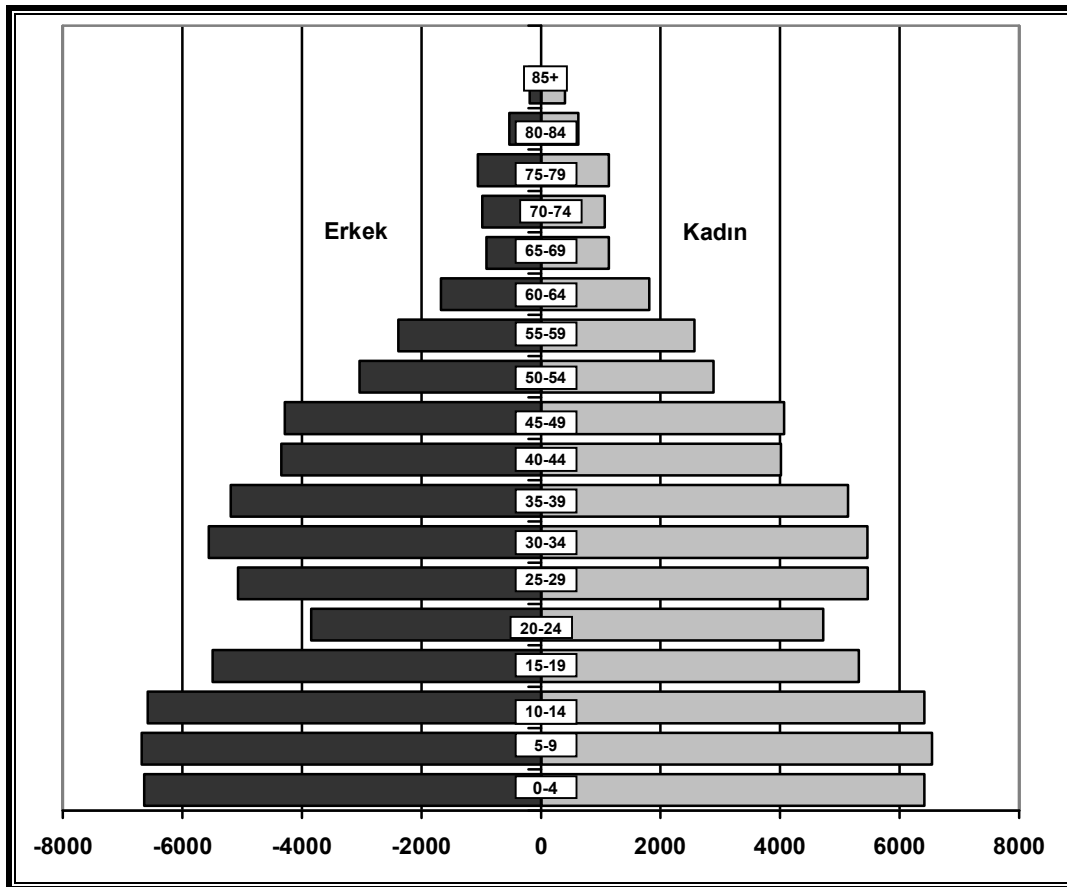
Samandağ ilçesi dar aralıklı yaş piramidi incelendiğinde tabanı ve orta bölümü geniş, yukarıya doğru daralan bir piramit görülür. Buna göre özellikle 0-14 yaş grubu ile 25-39 aralığındaki nüfus, toplam nüfusun % 85'ini oluşturur. Özellikle burada son 15 yıllık süreçte doğum oranlarının yüksek seyrettiği dikkati çeker. Zira piramidin taban kısmında belirgin bir daralma söz konusu değildir. Öte yandan 25-39 yaşa aralığının genişliği ise yüksek doğum oranlarının geçmişten bu yana devam ettiğini göstermektedir. Piramitte en dikkat çekici noktalardan birisi 20-24 yaş grubundaki nüfusun ani düşüşüdür. Genç nüfusta yaşanan göç ile ilgili olmakla birlikte tamamını bununla açıklamak mümkün değildir.

Tablo 9: Samandağ İlçe Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın
0-4	13.051	6.636	6.415
5-9	13.222	6.679	6.543
9-14	12.991	6.577	6.414
15-19	10.815	5.496	5.319
20-24	8.568	3.847	4.721
25-29	10.535	5.067	5.468
30-34	11.022	5.559	5.463
35-39	10.326	5.189	5.137
40-44	8.361	4.347	4.014
45-49	8.357	4.287	4.070
50-54	5.918	3.033	2.885
55-59	4.954	2.386	2.568
60-64	3.486	1.673	1.813
65-69	2.049	912	1.137
70-74	2.052	984	1.068
75-79	2.191	1.055	1.136
80-84	1.157	530	627
85-89	589	189	400
Toplam	129.644	64.446	65.198

Kaynak: www.tuik.gov.tr.

Grafik 8: Samandağ İlçe Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Piramidi.

Samandağ ilçesinde nüfusun % 50,29 gibi bir bölümünü yani yarısından fazlasını kadınların, % 49,71'lik bölümünü ise erkeklerin oluşturduğu gözlenmektedir. 0-14 yaş aralığında genellikle kadın-erkek nüfusun eşit olduğu gözlenirken, 20-24 yaş aralığından sonra kadın nüfusun öne geçtiği, 40-44 yaş aralığında erkek nüfusun tekrar öne geçtiği ve 50-54 yaş aralığında ise kadın-erkek nüfusunun tekrar dengelendiği görülür. Söz konusu ilk eşitsizliğin temelinde gerek il dışına ve gerekse yurt dışına olan göçlerin yattığı söylenebilir. Bilhassa bu konuda Samandağ ilçesinde genç ve yetişkin erkek nüfusun sermaye birikimi yapma adına ortalama 5-20 yıl arasındaki sürelerde özellikle Arap ülkelerine göç ettiğini hatırlatmak yerinde olacaktır. Bu durum açık bir şekilde nüfus piramidine yansımıştır. Özellikle 20-40 yaş aralığındaki erkek nüfusun kadın nüfusa oranla daha az olması ve piramide adeta bir hatla sınırlandırılmış gibi bir görünüm vermesi bunu açıklamaktadır (Grafik 8). 55-59 yaş aralığının üzerindeki grupta kadınlar lehine görülen eşitsizlik ise, yaşam süresiyle ilgili bir durumdur. Bunun nedeni ise

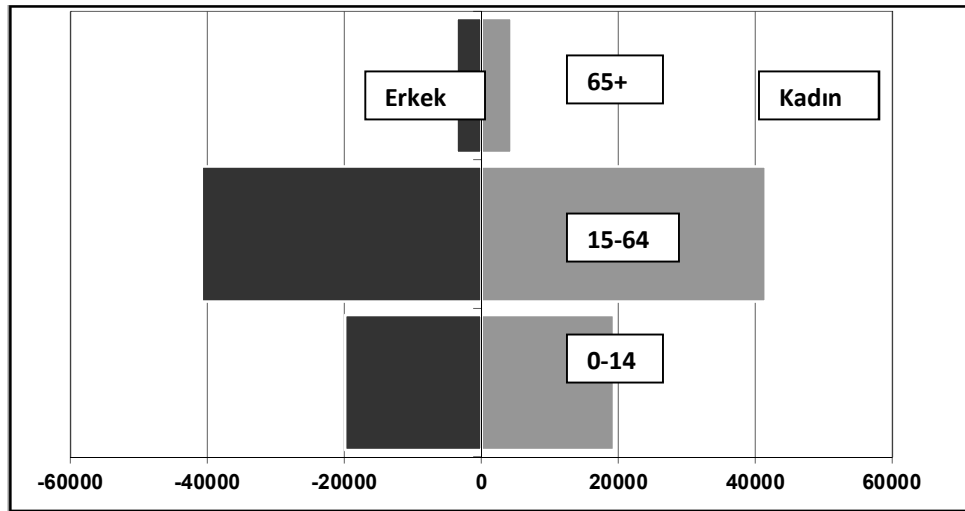
neredeşye bütün dünya genelinde, kadınların ortalama ömür süresinin erkeklere oranla daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Samandağ ilçe nüfusunun geniş aralıklı yaş grupları incelendiğinde, nüfusun % 63,5'inin 15-64 yaş grubunda, % 30,2'sinin 0-14 yaş grubunda % 6,2'sinin de 65 ve üzerindeki yaş gruplarından oluştuğu görölür. Buna göre 15-64 yaş grubu aktif nüfus olarak kabul etmek gerekirse, bağımlılık oranı % 36,4 olarak tespit edilir. Ancak bu değerin % 30,2 gibi büyük bir bölümünü genç bağımlı nüfus oluştururken, % 6,2 gibi bir bölümünü yaşlı bağımlı nüfus oluşturmaktadır (Grafik 7). Bu bağlamda 15-64 yaş grubundaki nüfusun tamamının çalışan, ya da 0-14 ile 65+ yaş grubundakilerin tamamının da bağımlı nüfus olarak değerlendirilmesi her yerde olduğu gibi Samandağ ilçesi için de güçtür. Çünkü aktif nüfus içerisinde yer almasına karşın, ya öğrenci olduğu, ya da iş bulamadığı için çalışmayan genç nüfus kitlesinin varlığı söz konusudur. Bunun yanında Türkiye'de yaygın olarak görüldüğü gibi 65 yaşına ulaşmadan erken emeklilik hakkını elde etmiş ve genç yaşta gerçek aktif nüfusun dışına çıkmış bir kitlenin varlığı da bilinen diğer bir gerçektir. Dolayısıyla aktif ama çalışmayan nüfus da göz önüne alındığında, Samandağ ilçesindeki bağımlılık oranının teorik olarak belirlenenden daha yüksek olduğu anlaşılır (Çetin, 2010:206).

Tablo 10: Samandağ İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	Oran
0-14	19.892	19.372	39.264	%30,2
15-64	40.884	41.458	82.342	%63,5
65+	3.670	4.368	8.038	%6,3
Toplam	64.446	65.198	129.644	%100

Kaynak: www.tuik.gov.tr.

Grafik 9: Samandağ İlçe Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Grafiği.

Bir ülkenin nüfusunun yaş yapısı belirlenirken kullanılan yöntemlerden biri olan geniş aralıklı yaş gruplandırması, nüfusun bağımlılık oranını belirlemek açısından oldukça önemlidir. Bilindiği gibi 15-64 yaş aralığında olan nüfus, aktif yani çalışan nüfus olarak ele alınırken, 0-14 yaş aralığı ile 65 yaş ve üzerinde olan nüfus ise bağımlı nüfus olarak değerlendirilmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan, dolayısıyla çalışma yaşının kesin olarak belli olmadığı ülkelerdeki uygulamalarda pek anlam ifade etmese de, en azından nüfusun ekonomik yapısı hakkında fikir sahibi olmak adına teorik olarak bağımlı nüfus oranının belirlenmesi gereklidir. Buna göre 0–14 ile 65+ yaş grubundakiler bağımlı, 15–64 yaş aralığındakiler ise faal nüfus olarak nitelendirilir (Çetin, 2010:204).

Bu genel çerçeve doğrultusunda 2010 yılı ADNKS verileri baz alınarak Samandağ ilçesinin geniş aralıklı yaş gruplandırması incelendiğinde, nüfusun % 36,5'sini 0-14 ile 65 yaş üzerindeki bağımlı nüfusun oluşturduğu göze çarpar. Bu nüfusun aktif nüfus ile oranlanması durumunda ise bağımlılık oranının % 58 civarında olduğu ortaya çıkar. Tespit edilen bu değer, % 62,2 olan Hatay bağımlılık oranına yakın ancak ondan düşük, % 55,1 olan Türkiye bağımlılık oranından daha yüksektir (Çetin, 2010:205). Bu durum biraz daha ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde, 0-14 yaş grubunu meydana getiren genç nüfusun bağımlılık oranı % 50 iken, ileri yaştaki nüfusun bağımlılık oranının ise % 8'te kaldığı dolayısıyla Samandağ ilçesindeki bağımlılık oranının, nüfus artış hızının yüksek olduğu ülkelerdeki gibi genç nüfustan kaynaklandığı sonucuna ulaşılır (Tablo 10).

Geniş aralıklı nüfus grafiği incelendiğinde, ilçedeki yaşlı nüfus miktarının 8.038 kişi olduğu yani toplam nüfusun % 6,2'sini, genç nüfus miktarı 82.342 kişi yani nüfusun % 63,5'ini oluşturduğu, çocuk nüfus miktarının ise 39.264 kişi ile nüfusun % 30,2 sini oluşturduğu görülmektedir. Çocuk yaştaki nüfus içerisinde erkek nüfus oranının kadın nüfus oranından daha fazla olduğu gözlenirken, özellikle 20'li yaşlar itibariyle kadın nüfus oranının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 10).

1.2.3. Yerleşme

Samandağ ilçesinde yerleşmenin dağılışı incelendiğinde, öncelikle daha önce ifade edilen nüfusun dağılışı ile paralellik arz ettiği görülür. İlçenin doğu ve güney kesimlerinin nispeten daha yoğun nüfuslanmıştır. Bunda, uygun topografik şartlara bağlı olarak gelişmiş tarım ve ulaşım sektörleri etkilidir. Fakat Ziriye boğazı ile Asi ırmağı boyunca, karayolu ulaşımından dolayı görülen yerleşme yoğunluğu kuzeyde yer alan Musa dağı eteklerinde ve iç kısımlara doğru azalmaktadır. Samandağ ilçesinin güney ve doğu kısımlarında eğimin azlığı, sulama olanaklarının varlığı, buradaki köylerin yoğun bir şekilde nüfuslanmasına neden olmaktadır.

İlçenin özellikle ova ve vadi tabanlarında genellikle gevsek dokulu yerleşmeler görülmektedir. Yol boyunca görülen yerleşmeler ise Antakya Samandağ arasında karayolu boyunca yerleşmeler kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Ziriye boğazı boyunca görülen yerleşmelerin yoğunluğu, kuzeyde eğimin ve yükseltinin artması ve ulaşım koşullarının zorlaşması nedeniyle düşmektedir.

Samandağ ilçesindeki mesken yapısı ve eklentileri incelendiğinde, daha önceki dönemlerde meskenlerde taş malzemesi kullanılarak yapılırken 1980'li yıllardan itibaren ekonomik yapının iyileşmesi ve ulaşımın gelişmesiyle tamamına yakınının tuğla ve briketten yapıldığı ve modern bir yapılaşmaya doğru geçildiği gözlenmektedir. Meskenlerin çatı sistemi ise beton ve düz damlardan oluşmaktadır. Sonuç olarak günümüzde ilçede modernleşmeye ve sosyo-ekonomik koşullarda meydana gelen değişimlere bağlı olarak hem yerleşmenin dokusu hem, mesken tipi hem de yapı malzemesinin oldukça değişme gösterdiği gözlenmektedir. Ancak yapı malzemelerinin modernleşmesine karşın özellikle deltadaki yerleşmelerin hemen tamamında yerleşme morfolojisi son derece kaotik bir yapı göstermektedir. Deltada

topografik şartlar uygun olmasına karşın, buradaki yerleşmelerde son derece karışık dolambaçlı sokak-cadde sisteminin varlığı dikkat çekicidir.

2.1. Ekonomik Özellikler

2.1.1. Tarım

Samandağ ilçesinin, 360,66 km² olan yüzölçümünün yaklaşık % 30'unu oluşturan tarım arazisi meydana getirmektedir. İlçenin bu kadar geniş olan tarım alanında zirai faaliyetler sürdürülmektedir. Özellikle Asi deltası ve ırmağının varlığı bu zirai sektörü olumlu yönde etkilemektedir.

Samandağ ilçesinde 180.730 dekar olan toplam tarım arazisinin, % 41,4'ü sebzelik, % 24,5'i tarla arazisi (nadas dahil), % 18'i zeytinlik, % 15,8'i meyvelik ve % 0,6'sı ise meralardan oluşmaktadır (Hatay Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2012). İlçede özellikle maydanoz tarımı ön plana çıkmış olup, Asi Deltası'ndaki yerleşmelerin ekonomilerine büyük bir katkı sağlamaktadır (Resim 3)

Resim 3: Samandağ İlçesinde Maydanoz Hasadından Bir Görünüş.

2.1.2. Hayvancılık

Samandağ ilçesinde hayvancılık, ekip-dikme faaliyetlerinden sonra gelen ikincil bir sektördür. Çayır ve mera alanlarının varlığı nedeniyle modern hayvancılığın yanında geleneksel hayvancılık faaliyetlerini de görmek mümkündür.

Samandağ ilçesinde bir başka geçim kaynağı da balıkçılık faaliyetidir. Fakat modern yöntemlerden çok, geleneksel balıkçılığın ön plana çıktığı görülür. Bu nedenle avlanan balık miktarı ve bunun pazarlanması Samandağ ve Antakya ile sınırlı kalmıştır.

Samandağ ilçesinde 24.400'e ulaşan toplan hayvan varlığının, % 83,2'sini büyükbaş, % 12,5'ini küçükbaş, ve % 4,2'sini tek tırnaklılar oluşturmaktadır. Ayrıca ilçede 76.800 adet tavuk ve 6.760 adet arı kovanı bulunmaktadır (Hatay Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü,2012).

2.1.3. Ormancılık

Samandağ'ın orman varlığı açısından Hatay'ın önde gelen ilçelerindedir. Özellikle Seldiren, Yeniköy, Ceylandere, Çamlıyayla, Büyükoba köyleri orman içerisinde yer almakta ve büyük oranda geçimlerini ormancılık faaliyetlerine dayalı olarak sürdürürler (Kuşçu, 2008:253).

2.1.4. Sanayi ve Ticaret

Samandağ ilçesindeki sanayi faaliyetleri büyük oranda zeytinyağı üretimine dayanmaktadır. Bu alanda toplam 6 tesis var olup, bunlardan üçü fabrikasyon üç de atölye tipi üretim yapmaktadır. Bunların dışında ilçedeki zeytinyağı üretimi ev tipiyle sınırlı kalmaktadır.

Samandağ ilçesinde yürütülen ticari faaliyetlerin büyük bir bölümünü tarım ürünleri oluşturur. Maydanoz ve narenciye iki önemli ticari üründür. Bunları diğer meyve ve sebzeler takip eder. Son dönemlerde seracılığın gelişimine bağlı olarak tarım ürünlerine dayalı ticaretin yıl içerisinde süreklilik kazandığı söylenebilir. Ticari faaliyetlerde ikinci sırayı zeytinyağı, defne yağı ve sabun gibi tarıma dayalı sanayi ürünleri oluşturmaktadır (ATSO, 2011).

2.1.4. Turizm ve Ulaşım

Samandağ ilçesi tarihi ve doğal yönüyle turizm potansiyeli taşıyan yerlerden biri olmasına karşın, bu potansiyel faaliyetlere ve sektöre yansımamıştır. Yöre dağcılık, triking ve kıyı turizmine uygun olduğu kadar, sahip olduğu Titus Tüneli, Kaya Mezarları ve Beşikli Mağarası, Değirmenbaşı-Aknehir arasında bulunan St. Simon Manastırı gibi önemli tarihi ve kültürel mekanlardan dolayı kültür-inanç turizmine de uygundur.

Samandağ ilçesi kıyıda ve sınırda yer alması nedeniyle (D420 karayolu) karayolu ulaşımının son bulduğu ve dolayısıyla sınırlı kaldığı bir yerdir. İlçede karayolu ulaşımı hemen tamamıyla Antakya üzerinden olmaktadır. Bunun dışında sahip olduğu limanın sadece balıkçılık faaliyetlerine dönük faaliyet göstermesi nedeniyle ciddi belirgin bir deniz ulaşımından söz etmek mümkün değildir.

II. BÖLÜM

2. SUUDİ ARABİSTAN'IN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

2.1. Konumu ve Doğal Coğrafi Özellikleri

Suudi Arabistan krallığı Asya ve Afrika kıtaları arasında yer alan Arabistan yarımadasındaki en büyük ülkedir. Yüzölçümü 1.960.582 km² olan ülkenin Doğusunda; Basra Körfezi, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Umman, güneyinde Yemen, batısında Kızıldeniz, kuzeyinde Ürdün, Irak ve Kuveyt yer alır.

Harita 4: Suudi Arabistan'ın Yeri, Sınırları ve Fiziki Yapısı.

2.1.1. Yeryüzü Şekilleri

Genel doğal yapı itibariyle Arabistan yarımadası Basra körfezine doğru eğimlidir. Bu anlamda benzer yapısal özelliklerin Suudi Arabistan'da devam ettiği söylenebilir. Ülkenin önemli bir bölümü çöllerle kaplı olmasına karşın birbirlerine göre farklılık arz eden bölgeleri görmek mümkündür. Kızıldeniz kıyısındaki kumluk, düz bir saha olan Tihama ile onun doğusundaki dağlık bölge bu durumu açıklamaktadır.

Ülkenin orta kesiminde büyük bir plato görünümünde olan Necit platosu yer alır. Burada kireç taşlarından oluşan uzun tepelik alanlar yer almaktadır. Necit'in doğusunda Nufud çölü ile güneydeki Rubul hali çölü arasında Dahana adında 1300 m uzunluğunda ince bir kum şeridi yer alır.

Suudi Arabistan'ın güneydoğusunu büyük oranda Rubul hali çölü oluşturur (Harita 4). Dünyanın en sıcak ve kurak bölgelerinden biri olan bu çölün çevresinde yer yer bedevi yaşamının izlerini görmek mümkündür (Özey, 1996:67).

2.1.2. İklimi

Büyük bir bölümü sıcak kuşakta bulunan Suudi Arabistan'da yaz mevsiminde ortalama sıcaklık 40 °C dolayındadır. Başkent Riyad'da yazın ortalama sıcaklık 35°C iken, kış mevsiminde ise Riyad'da 14°C, Kızıldeniz kıyılarında ise 23 °C dolaylarındadır. Bunun yanı sıra sıcaklıklar, gece oldukça düşer ve bazı yüksek kesimlerde kırağı olayı görülür. Yıllık yağış Asir yükseltilerinin bulunduğu sahada 370 mm iken, Riyad'da 75 mm civarındadır. Fakat ülkenin iç kesimlerine doğru hemen hemen yağışın olmadığını söylemek mümkündür (Özey, 1996:68).

2.1.2.3. Bitki Örtüsü

Suudi Arabistan'da genel olarak çöl koşullarındaki sıcaklık ve kuraklığa uyum sağlamış kısa boylu otlar ve çalılardan oluşan bitki örtüsünün varlığından söz etmek mümkündür. Asir bölgesinde ise ufak çapta küçük ağaç toplulukları da yer almaktadır. Ülkede genel olarak en çok yetişme imkanı bulan ağaç türü hurmadır. İç kesimler ise geniş yer kaplayan çöl etkisinden dolayı bitki örtüsünden tamamen yoksundur (Özey, 1996:68).

2.1.2.4. Hidrografik Özellikleri

Suudi Arabistan'da genel olarak yaygın akışa sahip ve süreklilik gösteren akarsu ağına rastlamak pek mümkün değildir. Ülkedeki akarsuların hemen tamamı mevsimlik akarsu niteliğinde ve oldukça cılız bir yapıya sahip olup, vadileri ise genellikle kuru vadi özelliği gösterirler. Nüfusun ihtiyaçları için (kullanma ve içme suyu), sondaj yapılarak açılan kuyulardan karşılanır. Fakat çok miktarda kullanılmasından ötürü, yer altı suyunun azalmasına ve günümüzde bu suya ancak daha derinlerde ulaşılabilmesine neden olmuştur. Suudi Arabistan'ın kuzey kesimlerinde iklim koşulları biraz daha nemli bir yapı gösterdiğinden ayrıca doğu kesiminde alüvyal ovalar bulunduğundan dolayı, buralarda yeraltı suyuna rastlamak mümkün olmaktadır (Karadağ, 2006:20).

2.1.2.5. Toprak Özellikleri

Suudi Arabistan'ın orta kesimlerinde çöl etkisine bağlı olarak oluşan kumullar geniş yer kaplamaktadır. Arap Yarımadasının batı kesimlerinde de özellikle Kızıldeniz kıyılarında bir şerit şeklinde uzanmış kumul örtülerine rastlamak mümkündür. Ülkedeki toprak yapısı, genel itibariyle 3. ve 4. jeolojik döneme aittir. Taş parçacıkları arasında kalan topraklar kaba elemanlıdır. Buradaki toprakların, rüzgar erozyonuna maruz kalmalarından ötürü ve onları tutacak bir bitki örtüsü olmadığından kalınlıklarının az olduğu görülür (Karadağ, 2006:20).

2.1.3. Beşeri ve Ekonomik Özellikleri

2.1.3.1.Nüfus Özellikleri

Suudi Arabistan'ın 2012 yılı sayımına göre nüfusu 26.534.504 kişidir. Suudi vatandaşları nüfusun % 72,9'unu meydana getirirken geriye kalan % 27,1'lik kısmını ise, çoğunlukla Ortadoğu'dan, Güney Asya ve Filipinlilerden gelen nitelikli ve niteliksiz işçiler oluşturmaktadır (www.cia.gov).

Vatandaşların büyük bir çoğunluğu aynı dili, dini ve aynı kültürel mirası paylaşmaktadırlar. Suudi vatandaşlarının hemen tamamı Müslüman'dır ve bunların da çoğu Sünni'dir. Azınlık konumda olan Şiiiler doğu eyaletinde yaşarlar. Şiiiler Suudi Arabistan nüfusunun %5'ini oluşturur. Nüfusun Müslüman olmayan kesimini

büyük oranda dışarıdan çalışmak için gelen, işçiler, diplomatlar, teknisyenler veya uluslararası ticarete çalışanlar oluşturur.

Ülke nüfusunun 2011 yılı verilerine göre yaş yapısına bakıldığında, **0-14 yaş:** % 38 (erkek 3.939.377 / kadın 3.754.020), **15-64 yaş:** % 59,5 (erkek 9.980.253 / kadın 7.685.328), **65 yaş ve üzeri:** % 2,5 (erkek 404.269 /kadın 368.456) şeklinde olduğu görülmektedir (www.cia.gov).

Nüfusun genel eğitim durumu incelendiğinde okur-yazar oranının yaklaşık % 79'larda kaldığı görülür. Bu durum erkeklerde % 84,7 iken kadınlarda % 70,8'dir (www.cia.gov).

Nüfusun büyük bir kısmı başkent Riyad, Cidde, Dammam (El Khobar), Medine, Mekke ve Taif'te yaşamaktadır. 2011 yılı nüfus artış oranı % 1,523 olup (www.cia.gov), ülkedeki ortalama ömür süresi 67,77 yıldır. Yine aynı yılda ülke nüfusunun % 12'si tarımda, % 25'i sanayide, % 63'ü ise hizmet sektöründe istihdam edilmiştir (Karadağ, 2006:21).

Suudi Arabistan nüfusunun cins özellikleri incelendiğinde, erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğu görülecektir. Bu, yabancı iş gücünün varlığıyla ilgili bir durumdur (www.cia.gov).

Ülkede çalışan yabancı işgücü 2010 yılı itibariyle 7.000.000'u aşmış durumdadır. Bu, ülke nüfusunun yaklaşık % 25'lik kısmını, çalışan nüfusun ise % 55,8'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla ülkedeki yerli işgücü oranı % 44,2 olup, yabancı işgücünün çok altında kalmaktadır. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında hali hazırda % 44,2 olan yerli işgücü oranının % 53,2'ye çıkartılması hedeflenerek yerli işgücü oranı artırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 486.000 yabancı işçinin işten çıkarılması yoluna gidilmiştir. Ülkede özellikle kadın nüfusun çalışma alanlarının eğitim ve sağlık sektörleriyle sınırlı kalması, erkek işgücüne olan talebi artırmaktadır (T.C. Cidde Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, 2010).

Resim 4: Suudi Arabistan'ın Yoğun Nüfuslu Kentlerinden Riyad'dan Bir Görünüm.

Kaynak: Google, (21.04.2011).

Suudi Arabistan'ın doğal coğrafi özellikleri ve yeraltı zenginlik kaynakları nüfusun dağılışında dengesizlikler oluşturmaktadır. Ülkede büyük çöl alanlarının varlığı nüfusun büyük oranda belli başlı şehirlerde toplanmasına neden olmuştur. Genel dağılış incelendiğinde başkent Riyad hariç iç kesimlerin büyük oranda nüfustan yoksun olduğu görülür. Buna karşın özellikle Kızıldeniz kıyı kesimi ile Basra körfezi kıyılarında nüfus yoğunluk kazanmıştır.

2.1.3.2. Ekonomik Yapısı

Günümüzde Suudi Arabistan'ın ekonomik yapısına genel olarak bakıldığında, ülkenin iklim yapısından kaynaklanan yağış azlığı, su kaynaklarının yetersizliği gibi etkenlerden dolayı daha çok maden kaynaklarına yönelik ekonomik faaliyetlerin ön plana çıktığı görülür. Petrol gelirleri, ülkenin ulusal gelirinin % 40'ını, hükümet alımlarının % 80'ini oluşturur. Toplam kazançların ise % 90'ı petrolle bağlantılıdır (Koyun, 2006:38).

Ülkedeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri genel olarak iklim koşullarına bağlıdır. Nitekim ülkede 1.960.582 km² olan toplam arazisinde sadece 1.100 km²'si kullanılabilir durumda olup, ancak bunun çok az bir kesiminde sulamalı tarım

faaliyeti yapılabilmektedir. Ülkede zaman içerisinde artan tarım alanlarına ve sulamalı tarıma yapılan tüm desteklere karşın, ülke hala birçok tarımsal ürünü ithal eden bir konumdadır (Karadağ, 2006:24).

Tablo 11: İktisadi sektörler itibariyle Suudi Arabistan'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası, 2006 (Milyon Riyal).

	Yıllar		
	2006	2005	2004
1 - Tarım, Orman ve Balıkçılık	30,070	38,338	37,874
2 - Madencilik ve Taş ocakçılığı	224,865	225,158	207,742
a) Ham Petrol ve Doğal Gaz	222,067	222,432	205,088
b) Diğer	2,798	2,726	2,654
3 - Üretim	92,640	86,940	81,314
a) Petrol Rafineri	22,513	22,332	21,634
b) Diğer	70,127	64,608	59,680
4 - Elektrik, Gaz ve Su	12,629	11,866	11,259
5 - İnşaat	54,559	50,832	48,517
6 - Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve oteller	62,943	59,385	56,893
7 - Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	45,160	41,145	37,863
8 - Finans, Sigorta, Emlak	99,862	94,167	88,490
a) Mülkiyet	51,860	50,012	47,924
b) Diğerleri	48,002	44,154	40,566
9 - Toplum ve Kişisel Hizmetler Sosyal	29,129	28,004	26,754
10 - Az İzafi Banka Hizmetleri Şarj	15,549	15,191	14,954
Hükümet Hizmetler B. Üreticileri	144,284	136,565	132,148
c - İthalat Vergileri Hariç Toplam	789,592	757,208	713,899
İthalat Vergileri	9,257	8,743	8,274
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla toplamı	798,850	765,951	772,173

Kaynak: <http://www.saudinf.com/main/z003.htm>.

Suudi Arabistan'ın gayri safi yurt içi hasılasının en büyük bölümünü madencilik sektörü oluşturmaktadır. Madencilik sektörünün içinde de baskın olan ham petrol ve doğal gaz üretimidir. Buna göre, ülkenin petrol ve petrole dayalı sanayi dışında çok büyük gelir kaynağının olmadığı söylenebilir. Bu da ülkenin ekonomik olarak (parasal) sermaye zengini olduğunu, ancak sanayi yönünden zengin bir ülke olmadığını ve hatta ilerleyen süreçte değişik ekonomik kaynaklar bakımından (petrolün bitmesinden sonra) büyük sıkıntılar çekebileceğini göstermektedir (Tablo 11).

Petrolün bulunmasından önce Suudi Arabistan ekonomisi ticaret, tarım ve hac faaliyetlerine dayalıydı. (T.C. Cidde Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, 2008). Bölgede 1938 yılında petrolün bulunmasıyla artan ekonomik refah, özellikle 1970–1975 yıllarında hız kazanmıştır. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulandığı bu dönem altyapı ve idari yapılanma büyük çapta değişikliğe uğramıştır. Aynı zamanda 1973 yılında dünya çapında petrol fiyatlarındaki artış, ülke sermayesinin artmasında çok büyük katkısı olmuştur (www.saudinf.com).

Ortadoğu'da meydana gelen 1991'deki Körfez Savaşıyla birlikte Suudi Arabistan'ın lehine olumlu bir gelişme meydana gelmiş ve ülkenin petrol gelirlerinde, % 67'lik bir artış olmuştur. Takip eden yıllarda petrol gelirinde düşüşler yaşansa da, 1996 yılının ilk dönemlerinde son beş yılın en yüksek seviyesine ulaşıldı. Ayrıca petrol fiyatlarında meydana gelen artış, 1993-1996 yılları arasında ülkenin gelirinde % 22'lik bir artışa sebep olmuştur. Takip eden dönemlerde bu gelirlerin tekrar bir azalma gösterdiğini ve 1998 yılında da petrol fiyatlarının % 28 oranında gerilediğini söylemek mümkündür (Koyun, 2006:40).

Suudi Arabistan günümüzde 25 milyar dolar dolayında yatırıma sahip olan 3.148 işletmeye sahiptir. Bu işletmelerde kimyevi madde ve plastik ürünleri üretmektedir. Bu işletmelerde de ülkedeki toplam işgücünün % 23,9'unu oluşturan yaklaşık 70.000 kişi çalışmaktadır (T.C. Cidde Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, 2007).

Ülkede ekonomik büyümeyi arttırmak amacıyla çeşitli planlamalar yapılsa da pek de başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun nedeni de kamu harcamalarında meydana gelen sıkıntılardan ve yapılan yatırımların etkisiz kalmasından kaynaklanmaktadır (T.C. Cidde Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, 2007).

III. BÖLÜM

3. SAMANDAĞ İLÇESİNDEN SUUDİ ARABİSTAN'A OLAN GÖÇLER

3.1. Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Gelişimi

Ortadoğu'da 1950-1960 yılları arasında meydana gelen göç, 7. yüzyıldan beri burada görülen en büyük göç dalgalarından biridir. Fakat daha önceki dönemlerde göçün yönü, Ortadoğu'dan dışarıya doğru iken bu dönemdeki göçler ise daha çok Ortadoğu'ya yöneliktir. Bunun temelinde petrol gelirlerinde meydana gelen artış ve bu ülkelerin yeterli kalifiye işgücüne sahip olmaması gibi sebepler yatmaktadır. Bunun üzerine 1950'den sonra Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, B.A.E, Bahreyn, yabancı işgücü alımına yönelmişlerdir (Koyun, 2006:72).

Körfez ülkelerinin nüfus yapısı son yıllarda meydana gelen yabancı işgücü alımına bağlı olarak, önemli ölçüde değişme uğramış ve günümüzde kozmopolit bir yapıya ulaşmıştır. Zira günümüzde buradaki işgücünün büyük bir kısmını, farklı ülkelere (Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Filipinler, Endonezya, Türkiye, Sudan) gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bugün itibariye Orta Doğu ülkeleri arasında Suudi Arabistan yerli işgücüne oranla yabancı iş gücünün en yüksek olduğu ülkedir. Nitekim Suudi Arabistan, Ortadoğu ülkeleri içerisinde kalifiye yerli işgücünün en az olduğu ülkelerden biri olmasına karşın, istihdam olanaklarının yüksek olduğu bir ülkedir. Bu bakımdan Suudi Arabistan'da yerli işgücünün yabancı işgücüne olan oranı % 21 civarında iken, Katar % 19, Kuveyt'te % 18 ve BAE'de % 17 dolaylarında olduğu görülür (Looney (1994)'den aktararak, Koyun, 2006:72).

Suudi Arabistan'da göçe katılan yabancı işgücü, ekseriyetle oto tamir grupları (kaporta, tamir, elektrik, pompa, boya gibi) inşaat (demircilik, kalıpcılık, boyacılık, sıvacılık gibi), lokanta (fırın, aşçılık, garson, mezeci vb.), berberlik, eğitim, banka, sağlık, sigorta gibi hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sektörlerde yabancı işgücü, toplam işgücü içerisinde büyük bir paya sahiptir. Suudi Arabistan'ın yerli halkının da büyük bir kesimi, geleneksel (atalarından kalma) olması yönüyle tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle uğraşmaktadır (Koyun, 2006:73).

“Suudi Arabistan'da, 1973-1974 yılları arasında çalışan yabancı iş gücü en çok, Kuzey Yemen (62.000-90.000) , Mısır (17.000-23.000), Ürdün (12.000-15.000) ve 2.000 ile 5.000 arasında değişen iş gücü sayısıyla, İngiltere,

Lübnan, Pakistan, Filistin, Suriye, Güney Yemen ve Amerika'dan geliyordu. Bunların dışında da çok sayıda ülkeden daha az sayılarda işgücü gelmekteydi. Mısır'dan gelen işgücünde, 1973'ten 1974'e % 40'lık bir artış olmuştur. Bunun nedeni Mısır'dan gelen işgücünün çoğunluğunun eğitmen olması ve dolayısıyla, Suudi Arabistan'daki eğitimde yaşanan değişimdir. Lübnan, Suriye ve Filistin'den gelen göçmenlerdeki artışın nedeni ise ticaret ve iş hacmindeki büyümedir. Amerikan, İngiliz, İtalyan, Çinli, İsveçli ve Korelilerdeki artışın nedeni ise, yüksek endüstriyel, teknik ve ticari sektörlerdeki büyümedir. Suudi Arabistan, BAE'de yaşanmış olduğu gibi, kendi vatandaşlarının, gelen göçmenlerle azınlık durumuna düşmesi gibi bir problem yaşamamıştır. Bunun yaşanmaması için çeşitli önlemler alma yoluna da gidilmiştir “(Koyun, 2006:74).

Suudi Arabistan'da nitelsiz yabancı işgücü daha çok Yemen, Sudan ve Somali'den gelirken, kalifiye olan yabancı işgücü ise Filistin, Ürdün, Suriye ve Lübnan gibi ülkelerden gelmiştir. Bu yabancı işgücü ise tüccar, öğretmen, doktor, memur, mühendis ve zanaatçı olarak istihdam edilmektedir. Suudi Arabistan'ın Mısır ile olan ilişkileri 1960 yıllarda bozulma sürecine girdiğinde Suudi Arabistan bu ülkeden bir süreliğine, işgücü alımını durdursa da daha sonraki dönemlerde işgücü alımına devam etmiştir. Yine Suudi Arabistan'da değişik sektörlerde faaliyet gösteren yabancı şirketler de dışarıdan kalifiye işgücünün gelmesinde önemli rol oynamışlardır (Koyun, 2006:74).

Sonuç olarak Suudi Arabistan'da, göç ile gelen yabancı işgücünün kültür ve yaşam şekillerinin, kendi kültürlerinin geleneksel yapısını tehdit etmesinden endişe etmişlerdir. Fakat ülke içinde yeterli sayıda yetişmiş yerli işgücü olmadığından, ülke dışarıdan gelecek yabancı işgücüne de ihtiyaç duymaktadır. Bunun için alması gereken en iyi önlem, buna yönelik çeşitli politikalar üretip yabancı iş gücünün kalıcı olarak yerleşmesini engellemektir. Bir başka önlem ise yabancı iş gücü ile toplam nüfus arasındaki dengeyi devamlı korumak olmuştur. Nitekim zaman içerisinde kalkınma planlarının oluşturulmasıyla birlikte ülkede yabancı iş gücüne duyulan gereksinim azalmaya başlamıştır (Koyun, 2006:76).

3.2. Hatay'dan Suudi Arabistan'a Olan Göçlerin Genel Seyri

Hatay'dan yurtdışına olan göçler, 1959 yılında Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelik nüfus hareketleriyle başlamıştır. 1975 yılına kadar hızlı bir seyir takip eden göç, bu tarihten sonra petrol krizi nedeniyle Ortadoğu ülkelerine doğru yön değiştirmiştir. 1975 yılında Libya'ya yönelik gerçekleşen göçler bu yön değişiminin iyi bir göstergesidir. Suudi Arabistan'a olan göçler gerçek anlamda 1978 yılı itibariyle başlamıştır. 1980'li yıllarda ivme kazanan göçlerin en hızlı dönemi 1990'lı yılların ilk yarısıdır. Özellikle 1990 ile 1992 yılları göç hızının maksimuma ulaştığı dönemlerdir (Tablo 12).

Hatay'dan Suudi Arabistan'a yönelik göçlerin genel seyrine bakıldığında, 1978-1980 yılları itibariyle 1.552 kişi göç ederken, bu sayı 1980-1985 yılları arasında 8.845 kişiye çıkmış, 1985-1990 yılları arasında ise %261'lik bir artışla 31.983 kişiye ulaşmıştır. Bu bağlamda 1985-1990 arası en büyük artışın olduğu dönemdir. 1990-1995 yılları arasında 34.622 kişiyle en yüksek seviyesine ulaşmış olmasına karşın artış oranı son derece düşmüştür. 1995-2000 yılları arasında Hatay'dan Suudi Arabistan'a 6.401 kişi göçe katılırken, 2000-2005 yılları arasında bu rakamın 343 kişiye kadar düştüğü gözlenir ki bu, 1978 yılından bugüne tespit edilen en düşük değerdir. 2005-2008 yılları arasında Suudi Arabistan'a yönelik 2.065 kişiye yükselmiştir (İŞKUR, 2009). 2010 yılına gelindiğinde ise göçlerin oldukça düşük bir seyir izlediğini ve gelecekte de aynı seyrinde devam edeceğini söylemek mümkündür. Burada etkili olan faktörler arasında işçi ücretlerinde meydana gelen değişimlerin doğal bir yansıması olarak yeni gelen neslin genellikle üniversite okumaya ağırlık vermesi dikkati çeker.

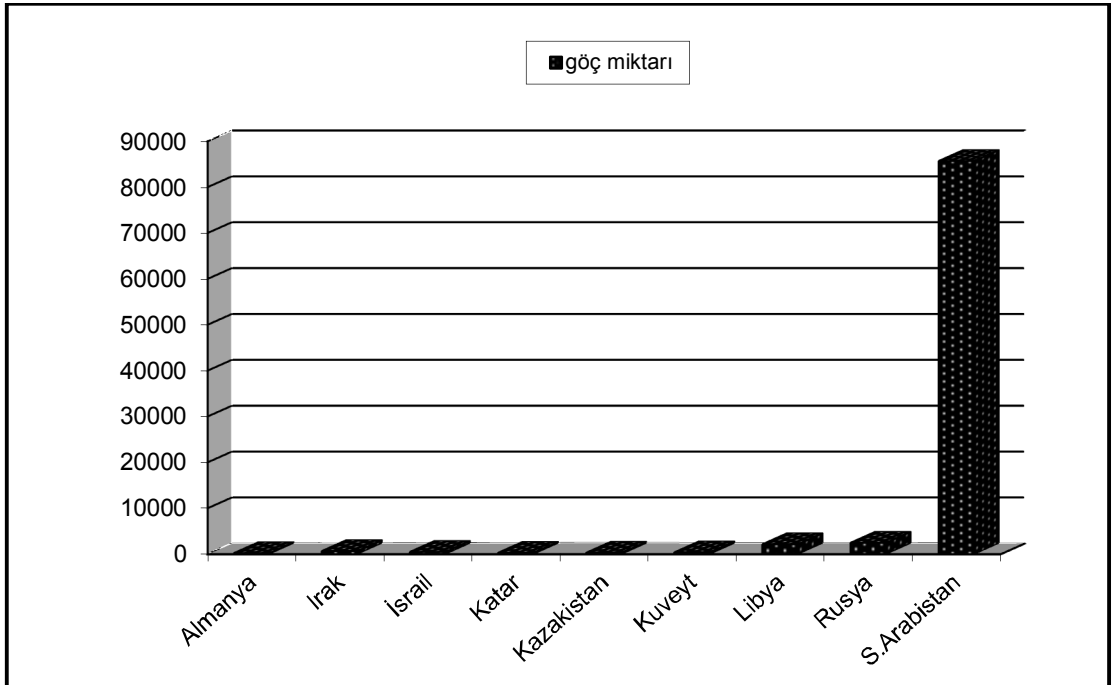
Tablo 12: Hatay'dan Yurtdışına Olan Göçlerin Yıllara ve Ülkelere Göre Dağılışı (1978-2008).

Yıllar	Almanya	Irak	İsrail	Katar	Kazakistan	Kuveyt	Libya	Rusya	Suudi Arabistan	Toplam
1978	5	-	-	-	-	-	95	-	576	725
1979	6	-	-	-	-	-	37	-	974	1,042
1980	3	-	-	-	-	-	65	-	2	86
1981	-	215	-	-	-	-	583	-	2,664	3,427
1982	-	89	-	-	-	3	311	-	1,658	2,069
1983	-	92	-	-	-	8	119	-	302	559
1984	-	33	-	-	-	-	104	-	1,990	2,129
1985	-	11	-	-	-	-	63	-	2,231	2,399
1986	-	52	-	-	-	1	73	-	2,433	2,568
1987	-	28	-	-	-	2	107	-	6,526	6,674
1988	1	74	-	-	-	49	126	-	7,971	8,225
1989	-	23	-	-	-	55	104	6	7,080	7,281
1990	4	14	-	-	-	19	84	1	7,973	8,175
1991	-	-	-	-	-	38	28	30	12,191	12,308
1992	7	-	-	-	-	86	19	49	12,549	12,754
1993	19	-	-	-	-	19	34	198	4,799	5,076
1994	21	-	23	-	-	3	7	466	2,835	3,362
1995	11	-	2	-	-	5	39	394	2,248	2,707
1996	2	-	76	-	-	5	62	224	1,802	2,273
1997	11	-	255	-	-	1	35	186	1,670	2,211
1998	7	-	29	-	19	-	14	138	1,594	1,665
1999	12	-	34	-	10	-	3	19	1,000	1,168
2000	6	-	41	-	34	-	4	9	335	513
2001	3	-	32	-	6	-	1	38	130	258
2002	-	-	-	-	-	-	-	33	38	143
2003	9	-	-	-	15	-	36	82	94	500
2004	1	-	-	-	36	-	5	94	27	288
2005	1	16	-	36	103	-	14	200	54	540
2006	1	33	3	91	84	28	7	330	20	754
2007	65	1	4	153	1	76	1	1	1,744	2,135
2008	11	1	-	24	-	-	1	-	301	368
Toplam	206	682	499	304	310	398	2,180	2,498	85,719	94,472
Payı %	0,2	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	1,8	1,9	95,9	100

Kaynak: İŞKUR, işgücü piyasası, 17/09/2009.

Suudi Arabistan'a meydana gelen ilk işçi göçleri 1978 yılında 576 kişi olarak tespit edilmiştir. 1980 yılında, Türkiye'de meydana gelen sıkıyönetim ile birlikte bu göç sürecinde bir duraksama olmuş, bunu izleyen dönemlerde ise artışa yönelik yeniden bir ivme kazanmıştır. 1981 yılında Suudi Arabistan'a göçe katılan işçi sayısı 2.664 kişi olmuştur. 1986 yılına kadar bu seviyede devam eden işgücü göçü, 1987'den itibaren yaklaşık üç katına yükselerek, bir yıl içerisinde göçe katılan işçi sayısı % 59 oranında artarak 6.526 kişiye ulaşmıştır. Devam eden süreçte işçi sayısındaki bir diğer sıçrama noktası ise 1991 yılında meydana gelmiştir. Bir önceki yılda 7.973 kişi olan göçmen sayısı, 1991'de % 34,5 oranında artarak 12.191 kişiye ulaşmıştır. Bu göçmen sayısı 1992 yılında da aynı seyirde devam ettikten sonra, takip eden yıllardan itibaren önemli düşüşler kaydetmiş ve bu sayı 2008 yılı itibariyle, 1991 yılından 2008' kadar 17 yıllık süreçte % 97,1 oranında azalarak 301 kişiye kadar ulaşmıştır. Bu da gösteriyor ki, Hatay'dan, yurtdışına olan toplam 94.472 işçi göçünün 85.719'u Suudi Arabistan'a çalışmak amacıyla göç etmiş, bu da göçmenlerin % 90,7'sini oluşturmaktadır (Tablo 12).

Grafik 10: Hatay'dan Yurtdışına Göçlerin 1978-2008 Yılları Arasında Ülkelere Göre Dağılımı (2008).

Tablo 13: Samandağ İlçesinden Yurtdışına ve Yurt İçine Olan Göçler (1981).

Yerleşim Birimi	Yurtdışı				Yurtiçi		
	S.Arabistan	Almanya	Libya	Hollanda	Mersin	Reyhanlı	Adana
Akınyolu	20	-	-	-	400	-	-
Büyükçat	-	25	-	-	100	-	-
Büyükoba	-	2	-	-	-	-	-
Çanakoluk	-	10	-	-	300	-	-
Çögürlü	3	-	-	-	200	-	-
Çökek	-	-	-	2	250	-	-
Çubuklu	-	10	-	-	50	-	-
Değirmenbaşı	-	100	-	-	-	-	300
Eriklikuyu	-	3	-	-	-	-	-
Gözene	-	2	-	-	-	-	40
Hancağız	-	10	-	-	-	-	-
Hıdırbey	5	-	-	-	70	-	-
Hüseyinli	-	15	-	-	-	-	-
Karaçay	50	-	-	-	600	-	-
Kapisuyu	-	10	-	-	-	-	100
Koyunoğlu	-	80	-	-	-	-	500
Kuşalanı	25	-	-	-	350	-	-
Mağaracık	100	-	-	-	20	-	-
Meydan	-	50	-	-	600	-	-
Mızraklı	150	-	-	-	-	-	300
Nahrılı	-	-	65	-	700	-	-
Özengili	3	-	-	-	-	-	60
Seldiren	-	-	-	-	-	-	50
Sutaşı	100	-	-	-	1500	-	-
Tavla	60	-	-	-	100	-	-
Tavuklu	40	-	-	-	-	-	-
Teknepınar	20	-	-	-	-	40	-
Tomruksuyu	50	-	-	-	-	-	300
Uzunbağ	80	-	-	-	-	-	300
Vakıflı	-	10	-	-	6	-	-
Yaylıca	-	40	-	-	-	-	500
Tekebaşı	-	200	-	-	-	-	2000
Yeşilyazı	-	10	-	-	100	-	-
Yoğunluk	-	15	-	-	150	-	-
TOPLAM	706	592	65	2	5496	40	4450

Kaynak: 1981 Köy Envanter Etüdü Anketi (Adana İl Özel İdaresi).

Köy Envanteri Etüdü Anketinin 1981 tarihli araştırma sonuçlarına göre, Samandağ ilçesinden toplam yurtdışına yapılan göç sayısı 1.365, toplam yurtiçine yapılan göç sayısı ise 9.986 kişi olmuştur. Samandağ ilçesinden yapılan göçlerin daha çok Adana, Mersin gibi Hatay'a yakın illere doğru gerçekleştiği görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, göç edilen yerlerin bölgeye olan yakınlığıdır. Burada göçe katılanların kendi aileleriyle olan iletişimi koparmamak istemesi ve herhangi bir sorun karşısında geriye dönüşün daha kolay olması etkilidir.

Bunun yanı sıra yurtdışına yönelik olan göçlerin ise Orta Doğu ülkelerinden, başta Suudi Arabistan olmak üzere Libya'ya ve Avrupa ülkelerinden ise Almanya'ya yönelik olduğu gözlenmektedir.

Bu yıllarda en çok Suudi Arabistan'a yönelik yapılan göçlerin, % 21,2'si Mızraklı (150 kişi), % 14,1'i Mağaracık (100 kişi) ve % 14,1'i Sutaşı (100 kişi) beldelerinden meydana gelmişken, Almanya'ya yönelik olan göçlerin ise % 33,7'si Tekebaşı (200 kişi) ve % 16,8'i Değirmenbaşı (100 kişi) beldelerinden olmuştur. Samandağ ilçesinden bu dönemde, Suudi Arabistan'a 706 kişi, Almanya'ya 592 kişi, Libya'ya 65 kişi ve Hollanda'ya 2 kişi toplam 1.365 kişi yurtdışına göç ettiği görülmektedir (Tablo 13).

1980'li yılların başında yurtdışına yönelik meydana gelen bu göçlerin düzensiz ve sistemsiz bir şekilde işlediğini söylemek mümkündür. Zira bu dönemlerde özellikle Suudi Arabistan ile göçmen anlaşmaları yapılmamış, diğer göç edilen ülkeler de göçmen alımını tam sistemli bir hale getirmemişti. Burada ise süreç içerisinde meydana gelen ekonomik (özellikle petrol fiyatlarındaki değişimler) ve siyasi (toplumsal olaylar, savaşlar ve mültecilik) değişimlerin etkisi büyüktür.

Yerleş. birimi	S.Arabist	Almanya	Romanya	Fransa	Hollanda	Sudan	İsrail	Kuveyt	Katar	Dubai	Kıbrıs	Yurtdışı Toplam	Yurtiçi
Koyunoğlu	70	10	-	-	-	-	-	10	10	-	-	100	60
Kuşalamı	300	-	-	-	-	30	-	50	20	-	-	400	-
Mağaracık	800	50	100	-	-	-	50	-	-	-	-	1.000	40
Meydan	100	-	-	-	-	-	50	-	150	-	-	300	300
Mızraklı	100	15	-	-	-	40	-	-	45	-	-	200	-
Ozbekli	50	-	-	10	-	-	-	-	-	-	5	65	-
Üzengili	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seldiren	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sutaşı	300	30	-	-	-	-	50	20	80	20	-	500	750
Tavla	200	-	-	-	-	-	20	50	10	-	-	280	500
Tekebaşı	500	50	-	-	-	-	50	300	500	100	-	1.500	1.000
Tomruksuyu	80	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	100	100
Vakıflı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaylıca	40	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50	250
Yeniçağ	200	50	-	-	10	-	-	-	-	-	-	260	200
Yeniköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşilköy	270	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	290	-
Yeşilyazı	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Yoğunluk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Toplam	4.376	419	100	45	44	120	305	475	930	120	53	8.177	4.120

Kaynak: 2006-2007 arazi anketi (Kuşçu, 2008).

Samandağ ilçesinden, 2008 yılı itibariyle toplam yurtdışına yönelik yapılan göçlerde ilk sırayı % 18,3'lk oranla Tekebaşı (1.500 kişi), ikinci sırayı % 12,2'le Mağaracık (1.000 kişi) ve üçüncü sırayı % 9,7'le Aknehir (800) almıştır. Yurtiçine yapılan göçlerde ise % 24,2'le yine Tekebaşı (1.000 kişi) birinci sırada, %18,2'le

Sutaşı (750 kişi) ikinci ve % 12,1'le Tavla Beldesi (500 kişi) en çok göç veren üçüncü yerleşim birimidir. En az göç veren yerleşim birimleri ise; Yoğunluk 1 kişi, Çamlıyayla 1 kişi, Çökek 3 kişi, Çubukçu 5 kişi, Eriklikuyu 7 kişi olarak sırlanırken, yurtdışına göç vermeyen yerleşim alanları da Yeniköy, Vakıflı, Seldiren, Üzengili ve Ceylandere Köyü olmuştur (Tablo 14), (Resim 5).

Resim 5: Göç Vermeyen Ceylandere Köyü Sakinlerinden Görünüş.

Tablo 15: Samandağ İlçesinden Yurtdışına Olan Göçlerin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılışı (2011).

Yerleşim Birimleri	S.Arabistan	Almanya	Romanya	Fransa	İsrail	Sudan	Rusya	Kuveyt	Katar	Dubai	KKTC	Yurtdışı Toplam
Aknehir	300	30	5	15	5	100	-	100	70	10	10	655
Ataköy	50	10	-	-	-	20	-	-	8	-	5	93
Avclar	50	20	-	20	-	-	-	-	-	-	-	90
Batayaz	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Büyükçat	200	20	-	-	-	10	-	-	-	-	-	230
Büyükoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ceylandere	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çamlıyayla	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Çanakoluk	40	10	-	-	-	-	-	20	-	-	-	70
Çınarlı	150	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	160
Çöğürlü	250	30	-	-	-	-	-	-	-	-	50	330
Çökek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çubukçu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Değirmenbaşı	500	70	10	-	3	-	4	-	100	10	10	707
Eriklikuyu	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Fidanlı	50	5	3	-	-	-	-	-	-	-	-	58
Gözene	30	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35
Hancağz	200	30	5	15	5	8	-	-	-	-	-	263
Hıdırbey	10	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
Huzurlu	50	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	65
Hüseyinli	16	20	-	7	-	-	-	-	-	-	-	27
Kapısuyu	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Karaçay	1000	150	10	5	4	2	3	-	-	-	-	1.174

Yerleşim Birimleri	S.Arabist	Almanya	Romanya	Fransa	İsrail	Sudan	Rusya	Kuveyt	Katar	Dubai	KKTC	Yurtdışı Toplam
Koyunoğlu	150	40	20	10	7	15	10	70	40	70	-	432
Kuşalanı	400	50	5	5	3	50	20	80	50	10	-	673
Mağaracık	600	70	100	10	-	-	5	-	-	-	-	785
Meydan	100	10	-	-	-	-	-	-	200	-	-	310
Mızraklı	100	30	-	-	-	70	7	-	100	70	-	377
Ozbekli	30	10	-	15	-	-	-	-	-	-	15	70
Üzengili	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seldiren	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sutaşı	400	100	-	-	-	20	8	50	100	50	25	753
Tavla	300	100	10	-	-	10	2	100	50	-	-	572
Tekebaşı	700	150	10	-	-	10	15	500	300	200	5	1.800
Tomruksuyu	100	20	5	-	-	30	-	-	30	-	-	185
Vakıflı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaylıca	50	20	5	-	-	-	-	-	-	-	-	75
Yeniçağ	250	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	280
Yeniköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşilköy	100	30	-	-	-	-	-	-	10	-	-	140
Yeşilyazı	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
Yoğunluk	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Atatürk mah.	1.500	200	20	10	5	75	10	100	50	10	30	2.070
C. Gürsel mah.	200	100	-	20	-	-	2	10	-	5	10	347
Cumhuriyet mh.	300	20	20	5	2	25	5	50	20	5	10	462
Çiğdede mah.	2.000	30	10	-	10	10	15	10	30	20	-	2.135
Deniz mah.	2.000	20	5	-	5	20	5	70	15	70	60	2.270

Yerleşim Birimleri	S.Arabist	Almanya	Romanya	Fransa	İsrail	Sudan	Rusya	Kuveyt	Katar	Dubai	KKTC	Yurtdışı Toplam
Kurtderesi mah.	1.000	10	15	10	-	30	10	70	20	10	5	1.180
Ş. Kanatlı mah.	150	25	5	-	-	10	5	10	40	5	10	260
Yenimahalle	250	-	-	-	-	5	10	20	10	20	-	315
Yeşilada mah.	100	-	-	-	-	-	5	10	15	5	-	135
Toplam	13.720	1.565	273	147	52	510	121	1.170	1.273	620	255	19.709

Kaynak: 2011 Yılı Arazi Anketi.

Samandağ ilçesinde 2011 yılında yapılan saha çalışmasında, göç sürecine katılan işgücü, belediye başkanları ve mahalle-köy muhtarları ile yapılan mülakatlar neticesinde elde edilen bilgilere göre, Samandağ ilçesi genelinden yurtdışına göç edenlerin sayısı 19.709 kişi olarak belirlenmiştir. Burada en büyük payı % 69,4'lük oranla Suudi Arabistan'a gidenler oluşturmaktadır. Samandağ ilçesinden bu ülkeye toplam 13.720 kişinin göç ettiği tespit edilmiştir. Geri kalan göçmenlerin dağılışı incelendiğinde, % 7,9'unun Almanya'ya (1.565 kişi), % 6,4'ünün Katar'a (1.273 kişi) ve % 5,9'unun ise Kuveyt'e (1.170 kişi) göç ettiği görülür.

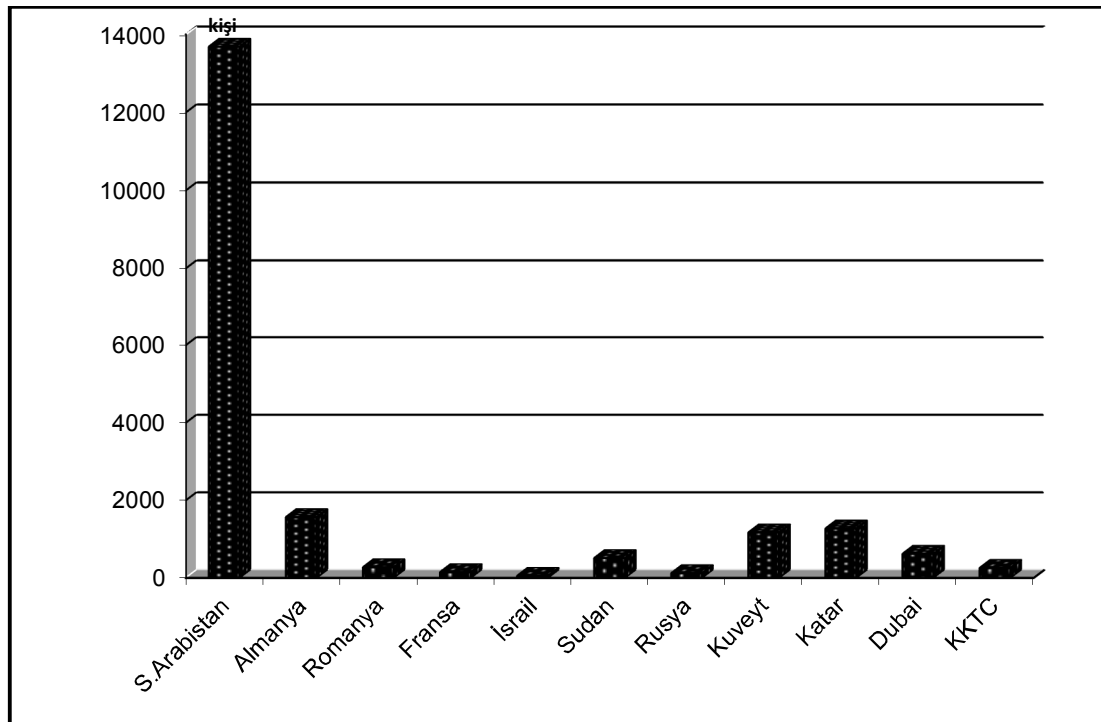
Samandağ ilçesinden Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde, göçmenlerin yerleşim birimlerine göre eşit dağılmadığı görülür. Öncelikle ilçe içerisinde en büyük payı yaklaşık % 55'lik oranla Samandağ'ın oluşturduğunu söylemek gerekir. Geriye kalan % 45'lik bölümü ise 43 yerleşmeden katılan göçmenler oluşturmaktadır. Samandağ'dan Suudi Arabistan'a göç eden nüfus, toplam kent nüfusunun yaklaşık % 17'sini oluşturur. Dolayısıyla Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde en büyük kaynağın Samandağ olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Tekebaşı ve Mağaracık gibi yerleşmelerden olan katılım yaklaşık % 5 oranında gerçekleşirken, Kapısuyu ve Yoğunluk köylerinden ise bu katılım oranları % 0,007 ile % 0,03 arasında kalmıştır. Ayrıca Ceylandere, Büyükoba, Vakıflı, Seldiren, Çökek, Yeniköy, Eriklikuyu, Çubukçu, Çamlıyayla ve Batıyaz gibi köylerden ise göçe katılım olmamıştır.

Dağılıştaki bu dengesizlik Samandağ'ın mahallelerinde de görülmektedir. Ancak burada bütün mahallelerden göçe katılım olmuş olup, sadece oransal farklılıklar görmek mümkündür. Buna göre Çiğdede ve Deniz mahallelerinde katılım yaklaşık % 15'le en yüksek seviyede gerçekleşirken, Yeşilada ve Şükrü

Kanatlı mahallelerinde ise yaklaşık % 1'lik oranla en düşük seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 15).

TÜİK'in 2011 yılı nüfus sayımına göre 129.644 nüfuslu Samandağ ilçesinden yurtdışına yönelik yapılan göç oranı, kendi nüfus miktarına göre % 15 civarında olup, bu durum son derece dikkat çekicidir. Bunun bir diğer anlamı da Samandağ ilçesinden her yedi kişiden biri yurtdışına göç etmiş ve yurtdışına göç etmiş olan her üç kişiden ikisi, Suudi Arabistan'a göç etmiş demektir. Hatay genelinden (85.719 göçmen içerisinde) ise Samandağ ilçesinin yurtdışına göç göndermedeki oranı ise % 23'tür. Bu da Samandağ ilçesinin yurtdışına göç göndermede ilk sıralarda yer aldığının bir göstergesi niteliğindedir (TÜİK, 2010).

Grafik 11: Samandağ İlçesinden Yurtdışına Yapılan Göçlerin Ülkelere Dağılışı.

Kaynak: 2011 Yılı Arazi Anketi.

Genel bir çerçeveden bakılacak olursa, kırsal yerleşmelerden Suudi Arabistan'a yönelik meydana gelen göçlerin içerisinde, merkeze uzak olan (nispeten dağlık sahalarda bulunan) köylerden ya göçe katılmadığı ya da bu köylerin çok az miktarda göç verdiği gözlemlenmiştir. Fakat Samandağ kentine yakın olan yerleşim birimlerinden Mağaracık, Sutaşı, Kuşalanı ve Koyunoğlu'dan göçe katılımın yüksek olduğu görülür. Bunda, ulaşım ve iletişim koşulları, dil, göçler hakkında olan gelişme

ve bilgilere daha kolay ulaşabilme gibi faktörler rol oynamaktadır. Ancak kentten uzak dağlık kesimlerde yer alan yerleşmelerde, geçim kaynağının farklılığı, kalifiye eleman eksikliği, ulaşım ve iletişim olanaklarının yetersizliği gibi faktörlerin yanında, bilhassa dil ve kültür özelliklerinin farklılığı nedeniyle, buralardan göçe katılım olmamıştır. Göçe yol açan ve yönünü belirleyen faktörlerin etkisel derecelendirilmesi, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı olarak ele alınacağı için, burada ayrıntılı olarak değerlendirilmeyecektir.

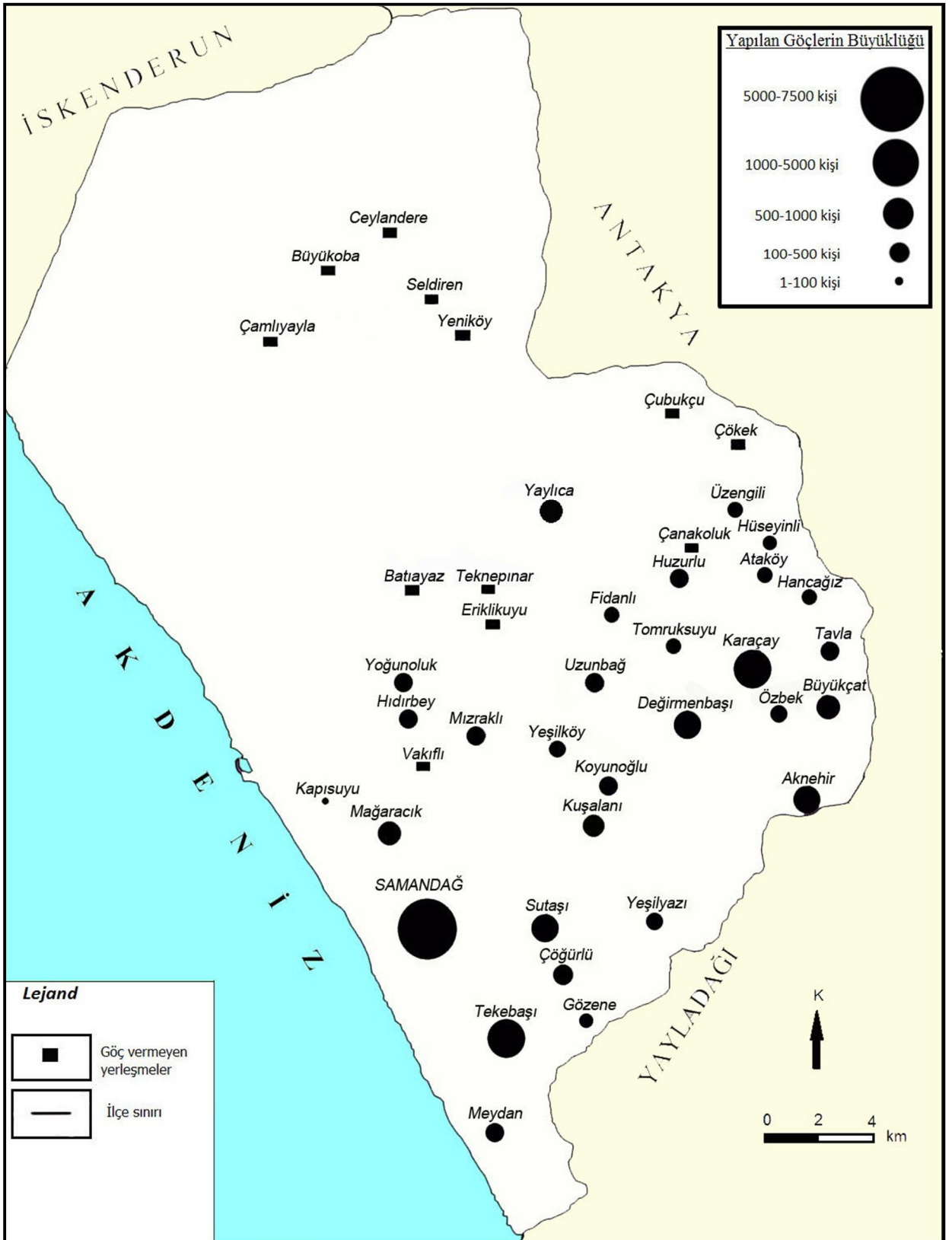
Samandağ ilçesinden Suudi Arabistan'a yönelik olarak meydana gelen göçlerin tespitine dönük yapılan anketleri incelemek gerekirse, göçmelerin yerleşim birimlerine dağılımı yönüyle bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu farklılık büyük oranda göç sürecinde meydana gelen değişimle ilgilidir. Zira Hatay'dan Suudi Arabistan'a olan göçlerin seyrinin özellikle 1981'den sonra artarak değiştiği göz önüne alınacak olursa, 1981 yılında yapılan Köy Envanter Etüdü anketi ile diğer iki anket arasındaki farklılığın temel nedeni de ortaya çıkmaktadır. Yine 2006-2007 yıllarında yapılan anket ile 2011 yılında tarafımızdan yapılan anket sonuçları arasında önemli bir farklılığın olmadığı göze çarpmaktadır. Sadece en belirgin fark Kuşçu tarafından yapılan ankete Samandağ kenti dâhil edilmemesine karşın, 2011 yılında yapılan son ankete kent dâhil edilmiş hatta mahallelere göre dağılım yapılmıştır.

3.3. Göçmen Nüfusun Samandağ İlçesindeki Mekânsal Dağılışı

Göçmenlerin ilçedeki dağılışı incelendiğinde, Samandağ ilçe merkezinin ön plana çıktığı görülür. Bunu belde ve köyler içerisinde Tekebaşı, Koyunoğlu, Kuşalanı, Karaçay, Mağaracık takip etmektedir. Bu yerleşim birimlerinin yanı sıra Mızraklı, Tomruksuyu, Sutaşı, Uzunbağ, Yaylıca ve Değirmenbaşı'nın Suudi Arabistan'a oldukça yüksek miktarda göç veren yerler arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Harita 5).

Ayrıca ilçede hiç göçe katılmayan yerleşim birimleri de vardır. Vakıflı başta olmak üzere bunlar, Ceylandere, Büyükoba, Çamlıyayla, Seldiren, Yeniköy, Çubukçu, Çökek, Batıyaz ve Çanakoluk köyleridir (Harita 5).

Harita 5: Samandağ İlçesinden olan Göçlerin Dağılışı

Göçlerin mekânsal dağılışında etkili olan sebepler incelendiğinde, dağılışıta doğal coğrafi faktörlerden çok beşeri unsurların daha etkinliği dikkati çeker. Bunlardan en baskını dil faktörüdür. Zira ilçe genelinde Türkçe'nin yanında Arapça'yı da konuşabilen nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerleşmelerden göçe katılım çok daha fazladır. Yalnızca Türkçe konuşan dolayısıyla Arapça bilmeyen nüfus iletişim endişesi duyması nedeniyle bu sürecin dışında kalmaktadır (Harita 6). Yoğunluk, Hıdırbey, Kapısyu, Ceylandere, Büyükoba, Çamlıyayla, Vakıflı, Yeniköy, Çanakoluk köyleri buna iyi birer örnektir (Resim 6-7).

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus, belirleyici faktörün sadece dil olmamasıdır. Zira dille birlikte etkili olan faktör, göç organizasyonunda ilişkiler ağının rolüdür. Hem göçün başlangıcında ve hem de Suudi Arabistan'da göçe yönelik ilişkiler ağına dayalı yardımlaşma göçmenlerin dağılışında belirleyicidir. Temelde göç organizasyonu ilçedeki inanca dayalı kültürel farklılıkların yarattığı gruplaşmaya dayalı olarak yürümektedir. Böylece göçe daha çok Nusayri nüfusun katıldığını söylemek mümkündür. Sünni nüfusun yanında Ermeni ve Hıristiyan (Vakıflı köyü, Samandağ'da Hıristiyan olan Cemal Gürsel ve Şükrü Kanatlı mahalleleri) nüfusun göçe iştirak etmediği görülür. Bu da Samandağ İlçesinden Suudi Arabistan'a olan göçlerde etnisiteye dayalı bu işleyişi ortaya koymaktadır. Hatta dilden ziyade inanca dayalı farklılıkların bu anlamda daha baskın olduğunu da söylemek mümkündür. Zira Cemal Gürsel ve Şükrü Kanatlı mahallelerindeki nüfus Arapça bilmesine karşın göçe katılmamıştır.

Tablo 16: Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Yerleşmelere Göre Sayısı.

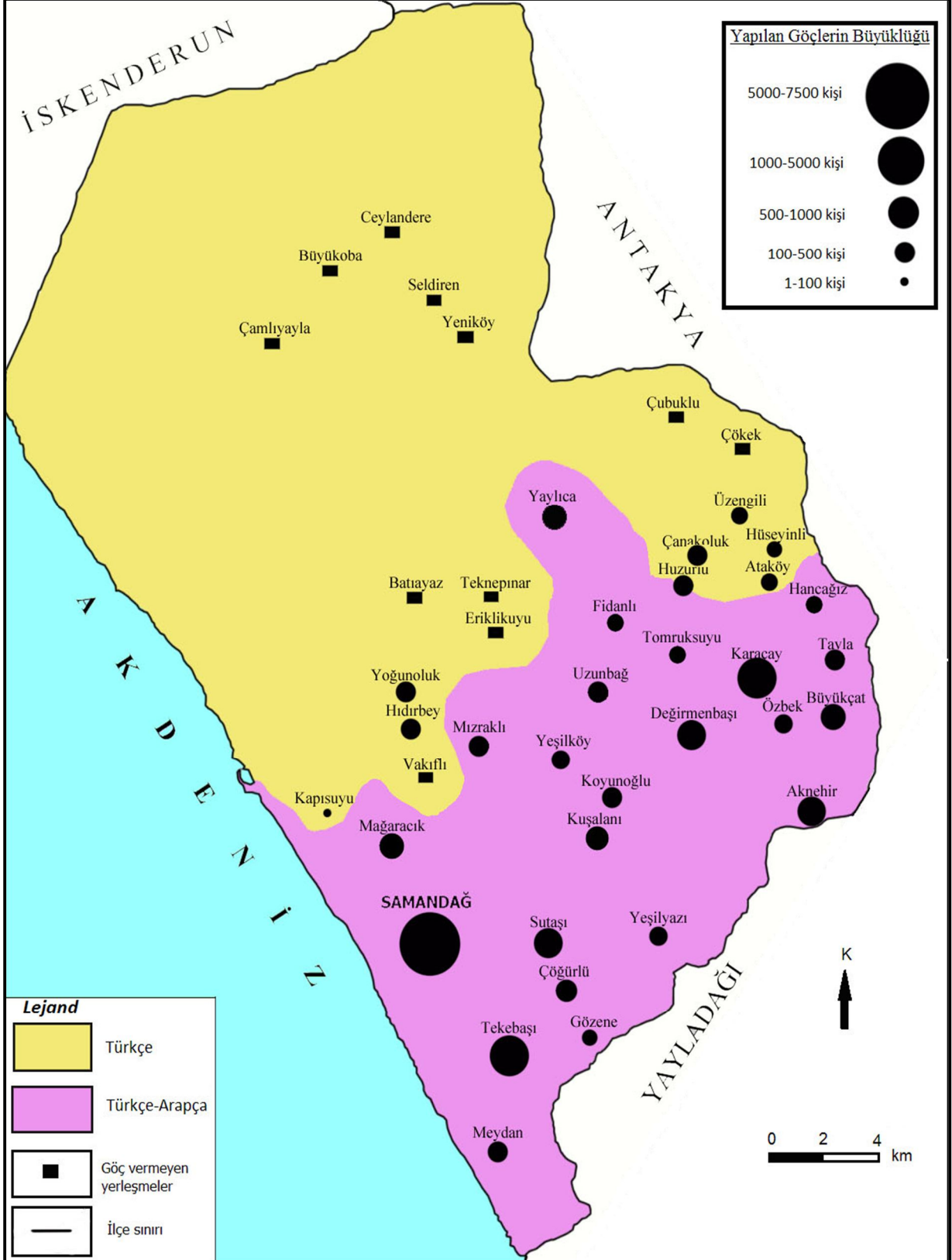
Yerleşim Birimleri	S.Arabistan	Yerleşim Birimleri	S.Arabistan	Yerleşim Birimleri	S.Arabistan	Yerleşim Birimleri	S.Arabistan
Aknehir	300	Çubukçu	-	Kuşalanı	400	Tomruksuyu	100
Ataköy	50	Değirmenbaşı	500	Mağaracık	600	Vakıflı	-
Avcılar	50	Eriklikuyu	-	Meydan	100	Yaylıca	50
Batıyaz	-	Fidanlı	50	Mızraklı	100	Yeniçağ	250
Büyükçat	200	Gözene	30	Ozbekli	30	Yeniköy	-
Büyükoba	-	Hancağz	200	Üzengili	18	Yeşilköy	100
Ceylandere	-	Hıdırbey	10	Seldiren	-	Yeşilyazı	20
Çamlıyayla	-	Huzurlu	50	Sutaşı	400	Yoğunoluk	5
Çanakoluk	40	Hüseyinli	16	Tavla	300	Karaçay	1000
Çınarlı	150	Kapısuyu	1	Tekebaşı	700	Koyunoğlu	150
Çögürlü	250	Çökek	-	Atatürk mh.	1.500	C. Gürsel mh.	200
Cumhuriyet mh	300	Çiğdede mah.	2.000	Deniz mah.	2.000	Kurtderesi mh	1.000
Ş. Kanatlı mh	150	Yenimahalle	250	Yeşilada mh.	100	Toplam	13.720

Kaynak: 2011 Yılı Arazi Anketi.

Daha önce de ifade edildiği gibi, Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde katılım oranı yönüyle Samandağ kenti başta gelmektedir. Özellikle % 14,5 oranlarla Çiğdede ve Deniz mahalleleri ön plana çıkmaktadır. Kenti % 5'lik oranla Tekebaşı ve % 4,2'lik oranla Mızraklı köyleri takip eder. Bunlara karşın en az göç veren yerler Yoğunoluk (5 kişi) ve Kapısuyu (1 kişi) köyleri olurken, hiç göç vermeyen yerler ise Çökek, Vakıflı, Ceylandere, Çamlıyayla, Yeniköy, Büyükoba, Seldiren, Çubukçu, Batıyaz olarak belirlenmiştir. Mahalleler içerisinde en az göç veren yerlerin ise %

1,4 ile Cemal Gürsel (200 kişi) ve % 1 ile Şükrü Kanatlı (150 kişi) olduğu görülür (Tablo 16).

Harita 6: Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Dağılışı ile Dil İlişkisi.

Resim 6: Az Göç Veren Yoğunluk ve Hıdırbey Köylerinin Genel Görünüşü.

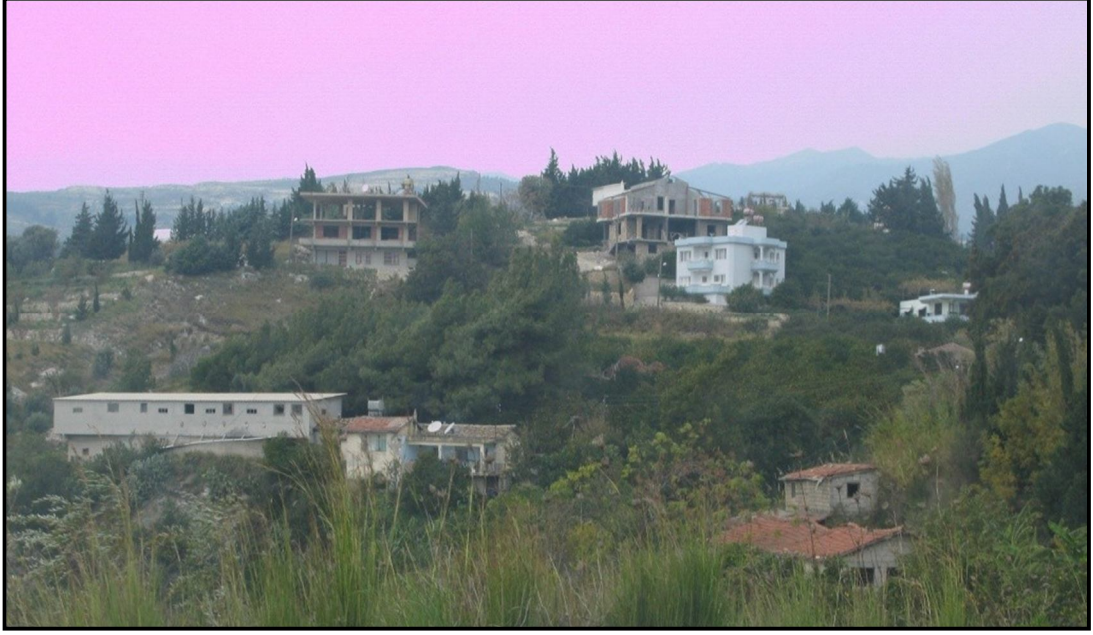

Resim 7: Suudi Arabistan'da Çalışan İzine Gelmiş İşçiler (Tekebaşı Beldesi).

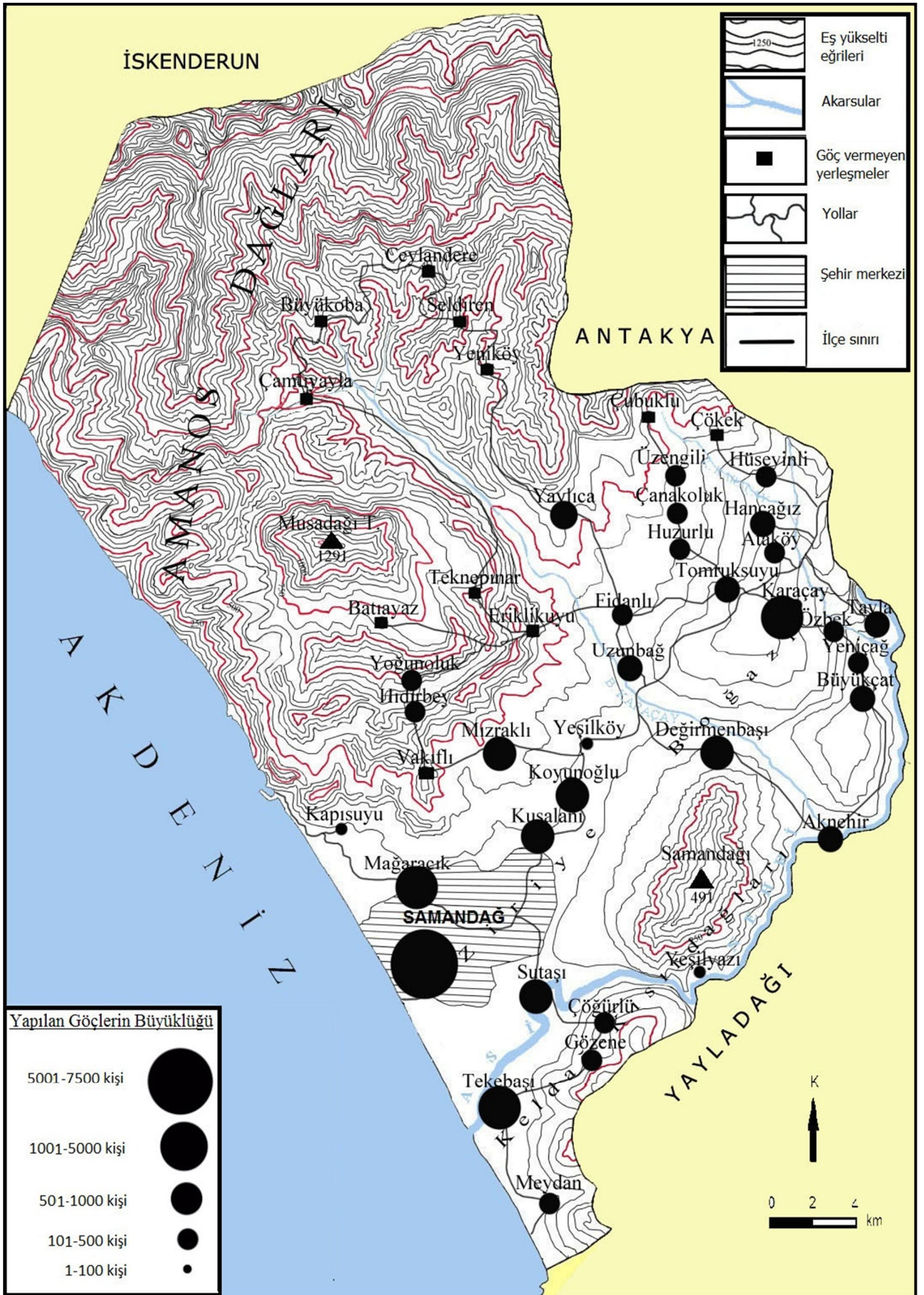
Resim 8:Göç Vermeyen Vakıflı Köyünden Bir Görünüş.

Sahada yapılan anket ve mülakatlardan göçmenlerin dağılışı ile yükselti basamakları ve yeryüzü şekilleri arasında belirgin bir ilişki belirlenmemiştir. Hatta burada beklenenin tersine bir durum da gözlenmiştir. Zira göç veren yerleşmeler, aşağı kesimlerde ve vadi içlerindeki alanlarda yoğunluk kazanmışlardır. Bu yerleşim birimlerinin yeryüzü şekilleri sade ve buralarda birçok tarımsal faaliyeti kolayca sürdürülebilme imkânı olmasına rağmen, göçe katılım çok daha yoğundur. Göç vermeyen yerleşmeler ise daha yükseklerde ve tarım alanlarından yoksundurlar. Bu koşullara rağmen dağlık alanlarda yer alan bu yerleşim birimlerinin göçe katılımı ya oldukça düşük seviyelerde olmakta ya da olmamaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi, bunda dil faktörüyle birlikte ve mezhep farkından kaynaklanan ilişkiler ağına dâhil olamama etkilidir.

Dolayısıyla araştırma sahasından yükselti basamakları ve yeryüzü şekilleriyle bağlantılı olarak tarım alanlarının yetersizliğinden kaynaklanan bir göçten söz etmek mümkün değildir. Göç ekonomik sebeplere dayansa da işleyişi ve özellikle yönü itibariyle sosyal ve kültürel sebeplerle gerçekleşmiştir (Harita 7).

Harita 7: Samandağ İlçesinde Göçlerle Yükselti Basamakları Arasındaki İlişki.

IV. BÖLÜM

4. SAMANDAĞ İLÇESİNDEN SUUDİ ARABİSTAN'A OLAN GÖÇLERİN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın amacı ve metodu kısmında ifade edildiği gibi anket 600 kişiye uygulanmıştır. Ankete katılan 600 işçinin tamamı aileyi geçindiren ve göçe ilk katılan kişi olmasının yanında yöredeki ataerkil yapının da yansıması olarak erkeklerden meydana gelmiştir. Bu nedenle ayrıca cinsiyet dağılımı gösteren herhangi bir tablo yapılmamıştır. Ankete katılanların tamamı Samandağ ve köylerinde doğmuşlardır.

4.1. Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Demografik Özellikleri

Yapılan anket çalışmasında göç eden nüfusun demografik yapısı incelenirken, nüfusun eğitim durumu, medeni durumu, aile durumu ve çocuk sayısı, yaş seviyesi gibi durumlar göz önünde tutulmuştur. Değerlendirmeler bu tespitlere dayalı olarak yapılmaya çalışılmıştır.

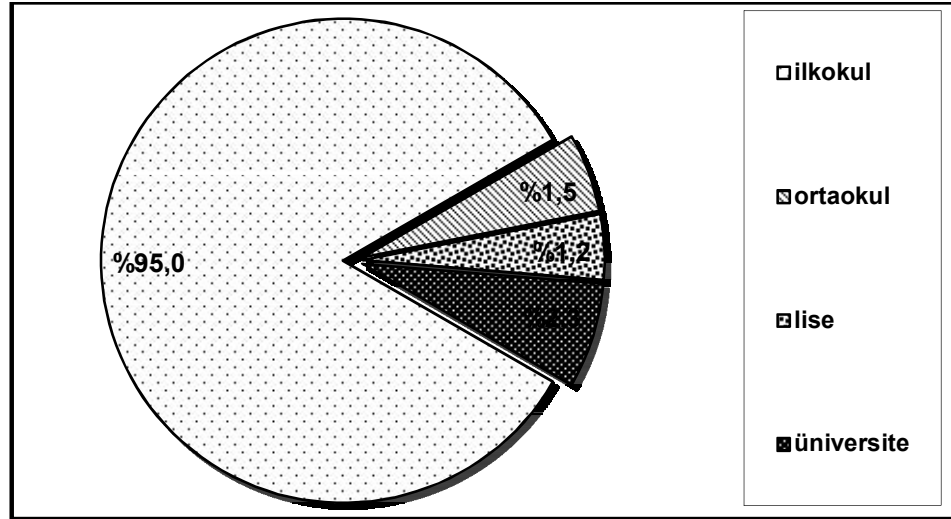
Tablo 17: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumu.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	570	95,0	95,0	95,0
Orta	9	1,5	1,5	96,5
Lise	7	1,2	1,2	97,7
Üniversite	14	2,3	2,3	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Anket sonuçlarına göre göçmenlerin % 95'lik bölümünün ilkokul % 2,3'ünün üniversite, % 1,5'inin ortaokul, % 1,2'nin ise lise mezunlarından oluştuğu tespit edilmiştir. Bu soruyla bağlantılı olarak yapılan mülakatlardan elde edilen bilgilere göre bu göçmenlerin, ilkokuldan sonra bir zanaat dalında çalıştıkları, dolayısıyla Suudi Arabistan'a büyük oranda kalfa ya da usta olarak gittikleri ortaya çıkmıştır. Buna göre göçmenlerin genellikle zorunlu eğitimi tamamlamış ve bir

zanaat sahibi olduktan sonra göçe katıldıkları anlaşılmaktadır. Yine İlkokuldan sonra eğitim hayatına devam eden nüfusun büyük bölümü ise Türkiye’de kalmıştır (Tablo 17).

Grafik 12: Suudi Arabistan’a Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumunun Oransal Dağılımı.

Burada dikkati çeken bir başka husus ise göçe katılan üniversite mezunu nüfusun lise ve ortaokul mezunlarından daha fazla olmasıdır. Bunun temel sebebi, üniversite mezunu olan bu göçmenlerin genellikle öğretmen, teknisyen veya mühendis gibi gelir düzeyi daha yüksek olan iş kollarında istihdam edilmeleridir. Nitekim anket çalışmasına katılan üniversite mezunlarının (öğretmenler dışında) genellikle Türkiye’de ya iş bulamamış ya da istihdam edildiği iş kolunda ekonomik olarak tatmin olamamış kişilerden oluştuğu dikkati çeker.

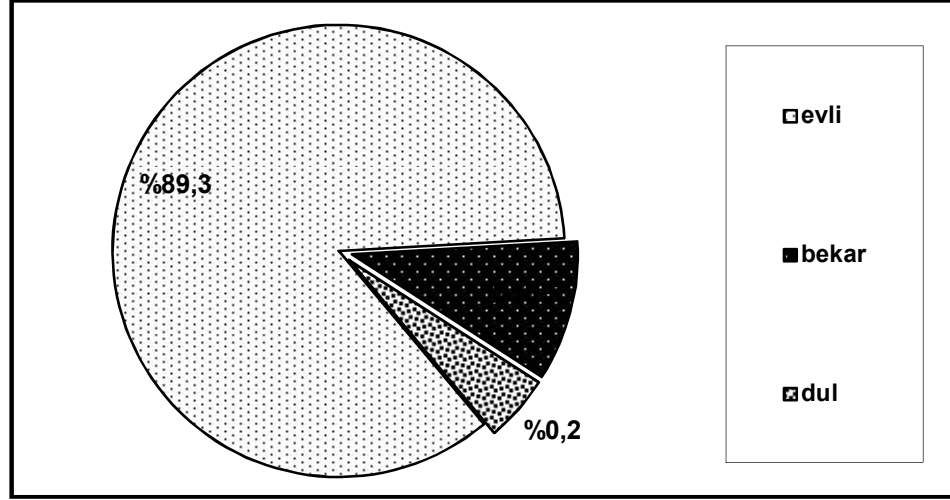
Tablo 18: Suudi Arabistan’a Göç Eden Nüfusun Medeni Durumu.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	536	89,3	89,3	89,3
Bekâr	63	10,5	10,5	99,8
Dul	1	0,2	0,2	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Göçe katılan nüfusun medeni durumu incelendiğinde, evli olanların % 90'a varan bir oranla ilk sırada yer aldığı görülür. Bunu % 10,5'lik oranla bekâr nüfus, % 0,2'lik oranla ise dullar takip etmektedir (Tablo 18).

Grafik 13: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Medeni Durumunun Oransal Dağılımı.

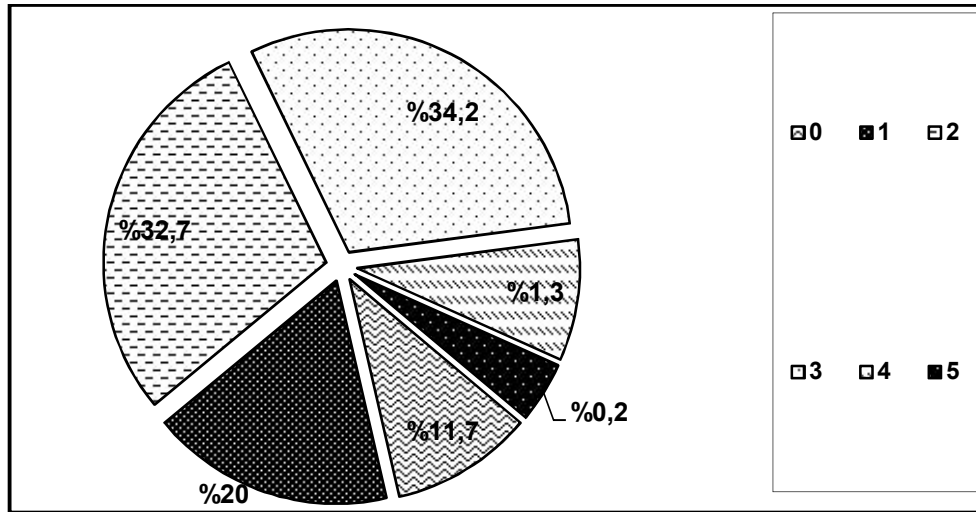

Yapılan mülakatlardan göçe katılan nüfusun bir süre çalıştıktan sonra evlendiği belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle Suudi Arabistan'a öncelikle erkekler bekâr olarak göç etmekte, bunu takip eden 5-10 yıllık süreçte ise evlenmektedirler. Aslında burada göçün önemli sebeplerinden birinin de evlenebilmek olduğunu eklemek gerekir. Nitekim mülakat ve diğer anket sorularından evlilikteki gecikmenin ekonomik sıkıntılardan kaynaklandığı dolayısıyla göçe de bu sıkıntıları aşmak üzere katıldıkları belirlenmiştir. Bu konuda etkili olan temel faktör ise evlenmeden önce bir konut sahibi olma isteğidir. Zira bu anlayış fazla miktarda para gerektirdiği için, gelir seviyesi düşük nüfus açısından büyük sorunlara yol açmaktadır. Suudi Arabistan'da yaklaşık 5-10 yıl çalışma mecburiyetini doğurmaktadır. Bu da göçmenlerin evlenme yaş ortalamasını 30-35'li yaşlara kadar yükseltmektedir. Bütün bu veriler ışığında, Samandağ İlçesi'nden Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde düşük gelir seviyesi ve yaşam standartlarına bağlı olarak evliliğin de etkili olduğu söylenebilir.

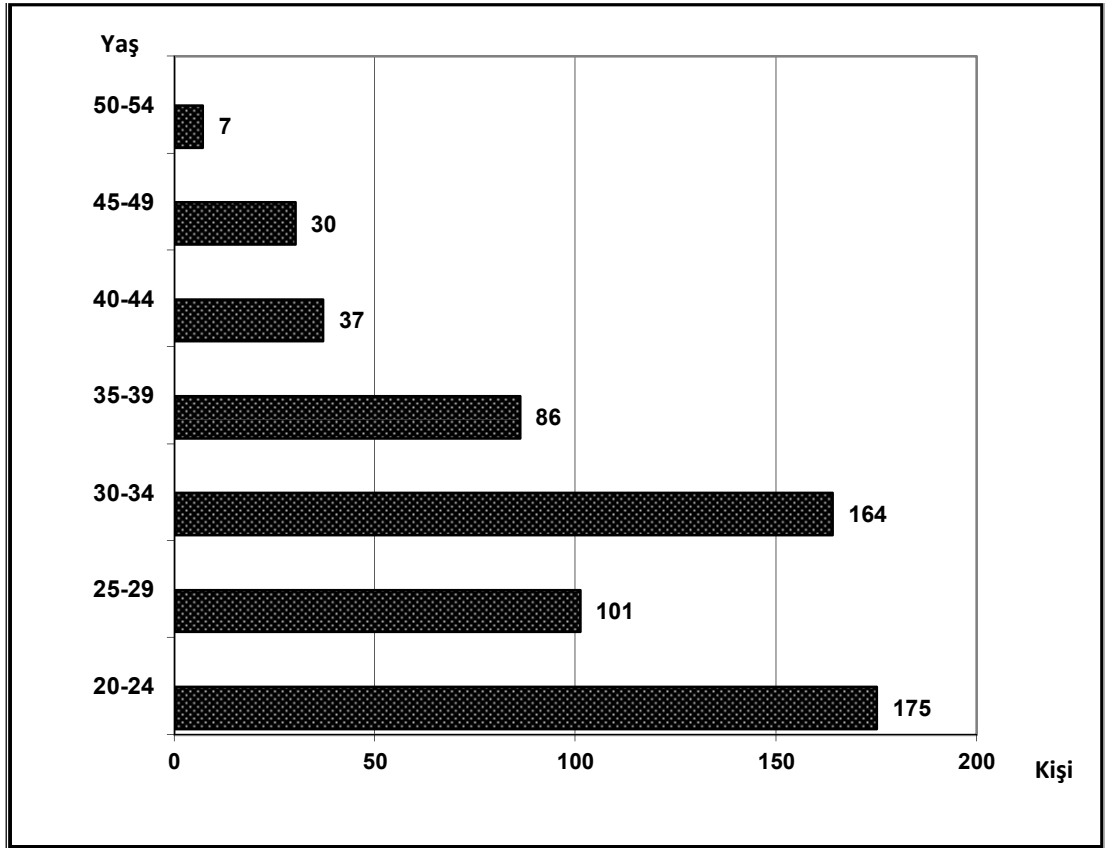
Tablo 19: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Sahip Olduğu Çocuk Sayısı ve Oranları.

Çocuk Sayısı	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	70	11,7	11,7	11,7
1	120	20,0	20,0	31,7
2	196	32,7	32,7	64,3
3	205	34,2	34,2	98,5
4	8	1,3	1,3	99,8
5	1	0,2	0,2	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 14: Göç Eden Nüfusun Sahip Olduğu Çocuk Sayısının Oransal Dağılımı.

Suudi Arabistan'a göç eden nüfusta aile başına ortalama 2,5 çocuk düşmektedir. Veriler incelendiğinde, üç çocuğa sahip olanların % 34,2, tek çocuğa sahip olanların % 20, iki çocuğa sahip göçmenlerin % 11,7, dört çocuğu olanların % 1,3 ve 5 çocuğa sahip olan göçmenlerin oranının ise % 0,2 olduğu gözlenir. Çocuk sahibi olmayanların oranı bekâr olanlar dışında yaklaşık %11,7'dir (Tablo 19). Buna göre göç eden ailelerin çocuk sayısını sınırlı tuttuğunu söylemek mümkündür. Öte yandan Suudi Arabistan'a göç edenlerin yaklaşık %65'nin aileleriyle yaşamadığı göz önüne alınacak olursa, çocuk sayısındaki bu durumun olağan olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Suudi Arabistan'a göç eden nüfusun yaş gruplarına göre dağılışı genel olarak değerlendirildiğinde, göçmenlerin genç bir yapıya sahip olduğu görülür.

Grafik 15: Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

Nitekim bu durum değerlendirildiğinde, göçmenlerin % 29,1 gibi büyük bir bölümü 20-24 yaş aralığında olduğu görülür. Bunu % 27,3 oranla 30-34 yaş grubu, % 16,8'lik oranla 24-29 yaş grubu, % 14,3'lük oranla da 35-39 yaş grubu takip etmektedir. 40-49 yaş aralığındakilerin oranı % 5 ila % 6,1 arasında değişim gösterirken, 50 yaşın üzerindeki gruplar ise yaklaşık % 1 ile sınırlı kalmıştır. Buna göre ankete katılanlar içerisinde 20 yaşından küçük, 54 yaşından da büyük göçmen bulunmamaktadır (Grafik 15).

Göçmenlerin yaş dağılımı detaylı bir şekilde incelendiğinde 20-24 yaş aralığındaki gençlerin göçe daha fazla meyilli olduğu görülür. Nitekim 20-24 yaş aralığında görülen yoğun göç, ilçenin genel nüfus piramidine de yansımaktadır (Grafik 8). Bu, çalışmanın başında da belirtildiği gibi büyük oranda askerliğini tamamlamış nüfusun, evlenmek amacıyla para kazanma isteği ile hareket etmesinden kaynaklanmaktadır.

Sahada yapılan anket ve mülakatlar sırasında göçmenlerin yaşıyla ilgili dikkatimizi çeken bir başka husus, grafiğe yansımaya da 20 yaş altındaki

göçmenlerin varlığıdır. Bu gruptaki nüfusun temel amacı en az 3 yıl süreyle Suudi Arabistan veya herhangi bir ülkede çalışıyor olarak görünerek bedelli askerlikten yararlanmaktır.

Sahada yapılan mülakatlarda genç yaşta göçe katılan nüfusun, belli bir süre (5-10 yıl) çalışıp, yeterli seviyede birikime sahip olduktan sonra evlenmek amacıyla geri döndüğü belirlenmiştir. Dolayısıyla grafik 15'te görülen 25-29 yaş aralığındaki düşüş ile Samandağ ilçe nüfus piramidinde aynı yaş aralığında görülen yükseliş bu durumu tam olarak açıklamaktadır. Ancak evlenmek için geri dönen nüfusun kalıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Hem anket hem de mülakat sonuçlarından, evlendikten sonra bir süre Türkiye'de kalan göçmenlerin, 30'lu yaşlarında tekrar göçe katıldıkları görülmektedir. Bu, 30-34 yaş aralığında yüksek bir seviyeye çıkar. 35 yaşından sonra ise kademeli olarak düşüşler başlamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki göçe katılan nüfusun önemli bir bölümü 10 yıldan daha fazla Suudi Arabistan'da kalmaktadır.

4.2. Suudi Arabistan'a Yönelik Göç Eden Nüfusun Göç Katılım Süreci

Tablo 20: Suudi Arabistan'da Yabancı İşgücüne Duyulan Talebin Nedensel Durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Yerli yetişmiş işgücü olmaması	600	100	100	100

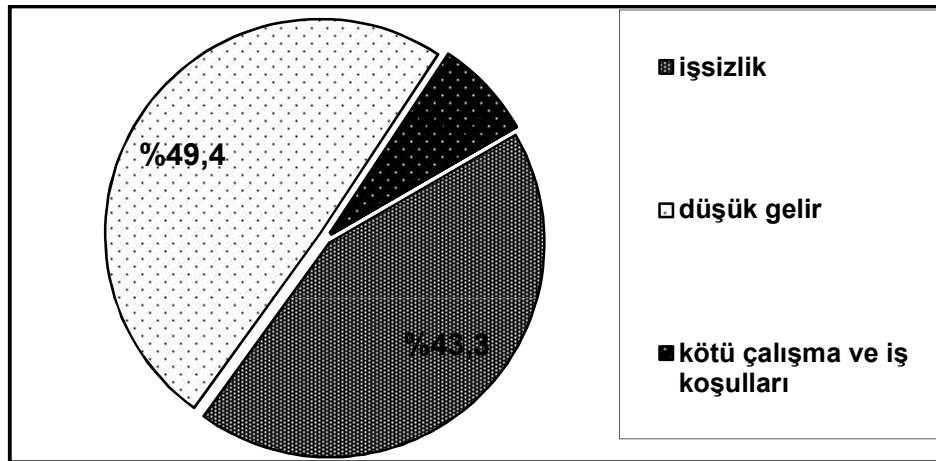
Anket sonuçlarına göre Suudi Arabistan'ın çok fazla sayıda yabancı işgücüne ihtiyaç duymasının en önemli nedeni, ülkede yeterli sayıda kalifiye işgücünün olmamasıdır. Dolayısıyla ihtiyaç duyulan hizmet dış ülkelerden göç eden nüfusla kapatılmaya çalışılmaktadır. Bu maksatla başta Asya ülkeleri olmak üzere, Ortadoğu ve Türkiye'den gelen 7 milyona yakın yabancı işgücü, bu ülkede değişik iş kollarında istihdam edilmiştir (Tablo 20).

Bunun asıl nedeni irdelendiğinde Suudi Arabistan'ın petrol zengini olması gibi etkenlerle birlikte, kalifiye insan yetiştirmeye dönük politikaların olmamasıdır. Suudi vatandaşlarına sağlık başta olmak üzere birçok hizmetin ücretsiz olarak verilmesi adeta iş bulma ve çalışma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle ağır işlerde çalışmayı düşünmemişler ve üst düzey işler dışındaki bütün üretim ve hizmetleri, yabancı işgücüne bırakmışlardır. Suudi Arabistan genelinde yaklaşık 7 milyon yabancı işgücü bulunmaktadır bu da ülke nüfusunun yaklaşık ¼'ünü oluşturmaktadır.

Son zamanlarda Suudi hükümeti, yeni bir uygulamayı başlatmıştır. Bu kanuna göre Suudi Arabistan toprakları dâhilinde faaliyette olan herhangi bir işletme, fabrika, dükkân vb. iş alanlarında o işyerinde çalışan işçi sayısı oranında Suudi vatandaşı istihdam etme zorunluluğu getirilmiştir. Yapılan mülakatlardan Suudi vatandaşı çalıştırma oranı % 10 olarak belirlenmiştir. Bu duruma göre ortalama 100 işçi çalıştıran bir işletmenin en az 10 işçisinin resmi olarak Suudi vatandaşı olması zorunludur.

Tablo 21: Göç Kararının Alınmasında Etkili Olan Faktörler.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşsizlik	260	43,3	43,3	43,3
Düşük gelir	296	49,4	49,4	92,7
Çalışma ve iş koşulları	44	7,3	7,3	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 16: Göç Kararının Alınmasında Etkili Olan Faktörlerin Oransal Dağılımı.

Göçmenlerin göç kararı almasında etkili olan unsurlardan en önemli olanı, düşük gelir seviyesine bağlı olarak yaşam standartlarını artırma isteğidir. Nitekim göçmenlerin yaklaşık % 50'si yaşam standartlarını artırma isteğiyle göç ederken, % 43,3'ü doğrudan işsiz kaldığı için göç etmiştir. Geri kalan % 7,3'lük küçük bölüm ise Türkiye'deki çalışma koşullarının zorluğu nedeniyle göç ettiğini belirtmiştir (Tablo 20).

Düşük ücrete bağlı göçe katılım özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda daha fazla gündeme gelmiştir. Türkiye'deki düşük ücretlere bağlı yaşam standartları ile Suudi Arabistan'daki ücretler arasında önemli farklar içerdiğini gören göçmenler, çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamak amacıyla göç etmişlerdir.

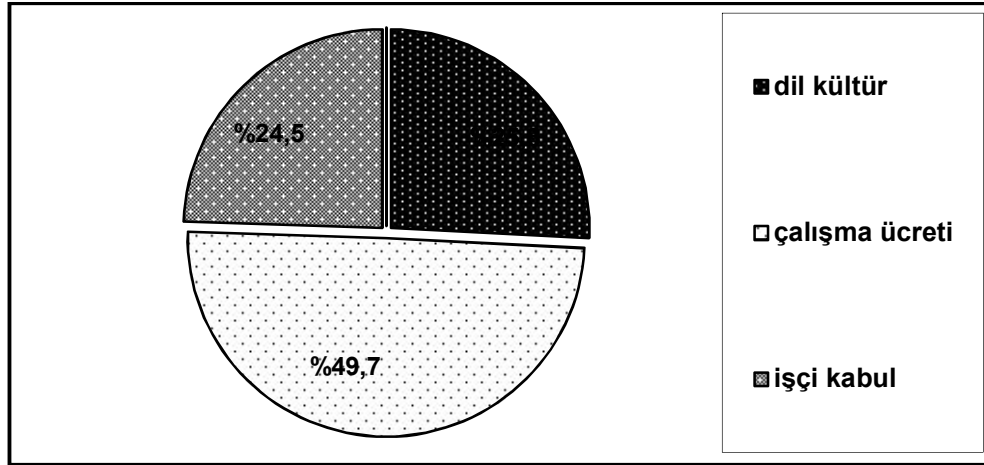
Göç kararı almaktaki ikinci büyük etken işsizliktir. Burada ifade edilmeye çalışılan işsizlik uzun süre iş bulamamadan çok, istenilen, beklenen ücreti alabilmek adına yapılan iş değiştirmeden doğan istikrarsızlıktır. Aynı durum Suudi Arabistan'da yaşanmamaktadır. Zira ücretlerin daha tatmin edici oluşu, kendi zanaatını icra etmese dahi göçmenlerin uzun süre aynı işi sürdürmesine neden olmaktadır.

Ankete katılanların % 7'lik bir bölümü, göç kararı almalarında çalışma ve iş koşullarındaki zorlukların etkili olduğunu belirtmiştir. Bu durum Türkiye ya da Samandağ ilçesindeki iş ve çalışma koşullarının tamamını yansıtmamaktadır. Özellikle % 7'lik küçük bir bölümün bunu ifade etmesi, bu kişilerin özel durumu olduğunu göstermektedir. Böylece olumsuz çalışma şartlarının göç etmeden önce sürdürdükleri işle sınırlı kaldığını söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle % 7'lik bir kesim kendi iş ya da çalışma ortamlarının zorluğu nedeniyle Suudi Arabistan'a göç etmiştir.

Tablo 22: Göç Eden Nüfusun Suudi Arabistan'ı Tercih Etme Sebebi.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Dil ve kültür	155	25,8	25,8	25,8
Çalışma ücretleri	298	49,7	49,7	75,5
İşçi kabul şartları	147	24,5	24,5	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 17: Göç Eden Nüfusun Suudi Arabistan'ı Tercih Sebebinin Oransal Dağılımı.

Suudi Arabistan'a göç eden nüfusun bu ülkeyi tercih sebebi, % 50'ye varan büyük bir bölümü ücretlere bağlıdır. Ücret etkeninin özellikle 1980'li yıllarda daha belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim çeşitli sebeplerle birlikte gün geçtikçe göçmen sayısının düşmesi, bu durumun günümüzde kısmen de olsa değiştiğini göstermektedir. Çünkü aldıkları aylık ücret diğer ülkelere ya da kendi ülkelerine göre daha yüksek olmakta bundan dolayı bu ülkeyi tercih etmektedirler. Yapılan anket çalışmasına göre işçilerin % 49,7'si Suudi Arabistan'ı tercih etme

nedeni olarak çalışma ücretleri, % 25,8'i dil ve kültür benzerliği ve % 24,5'i bu ülkenin işçi kabul şartları olarak beyan etmişlerdir (Tablo 21). Bu durum da zaten yapılan göçlerin genel olarak en önemli sebebinin, ekonomik kaynaklı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Anket çalışmasına katılan işgücünün önemli bir kısmı da dil ve kültür benzerliğinden ötürü bu ülkeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Zira Samandağ ilçesinin büyük bir bölümünde Arapçanın yoğun olarak kullanılması göçmenlere çok önemli bir kolaylık sağlamıştır. Ancak yapılan mülakatlar sonucunda Suudi Arabistan'da çalışan işgücünün anadili Arapça olmasına karşın, bunlardan çok az bir kısmının Arapça'yı okuyup yazabildiği tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra, Samandağ ilçesine bağlı bazı köylerden anadili Türkçe olanlar ve Arapça'yı konuşmayanların Suudi Arabistan'a yönelik göçlere katılmadıkları görülmektedir. Bu köyler Ceylandere, Büyükoba, Seldiren, Çökek, Çamlıyayla, Çanakoluk, Yeniköy, Kapısıyu, Yoğunoluk, Vakıflı, Batıyaz, Çubukçu, Hüseyinli, Eriklikuyu, Yeniköy'dür. Söz konusu olan bu köylerden sadece Çanakoluk'tan 40 kişi, Hüseyinli'den 16 kişi, Yoğunoluk'tan 5 kişi, Kapısıyu köyünden 1 kişi göçe katılmış olup bunlar da Arapçayı Suudi Arabistan'a gittikten sonra, orada öğrenmiştir.

Yine aynı zamanda söz konusu olan bu köylerde, muhtarlar ve bazı köylülerle yapılan mülakatlardan da anlaşıldığı üzere Arapça bilmemelerinden ötürü Suudi Arabistan'a göç etmeleri durumunda orada karşılaşacakları iletişim vb. sorunlardan dolayı bu ülkeye göç etmekten çekindikleri ortaya çıkmıştır.

Suudi Arabistan'ın bir göç alanı olarak tercih edilmesinin bir başka nedeni de bu ülkenin işçi kabul şartlarıdır. Zira bu ülkeye işçi olarak gidebilmenin şartı bir vize sahibi olmaktır Aynı zamanda diğer Ortadoğu ülkelerinde de hemen hemen aynı şartlar geçerlidir. Fakat Avrupa ülkeleri için bu durum söz konusu değildir. Çünkü herhangi bir Avrupa ülkesine gidebilmenin şartları bu koşullardan oldukça daha zor ve daha farklıdır.

Ayrıca Samandağ İlçesi başta olmak üzere yörede Suudi Arabistan'ın ön plana çıkmasında, yaklaşık 40 yıla yaklaşan bir göç kültürünün oluşmasıdır. Bunun da doğal bir sonucu olarak, ellerinden tutabilecek tanıdıkların varlığı da etkili olmuştur. Yine göçmenlerin ilk olarak Suudi Arabistan'a gitmiş olması da bunu desteklemektedir.

4.3. Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonu

4.3.1. Samandağ ve Hatay'daki Organizasyon

Suudi Arabistan'a yönelik göçlerin organizasyonu ele alındığında, göçlerin % 47,2'sinin müşavirlik büroları aracılığıyla, % 34,7'sinin göçmen akrabaların yardımıyla, % 18,2'sinin de Suudi Arabistan'da çalışan göçmen arkadaşların aracılığıyla gerçekleştiği görülür (Tablo 22).

Buna göre Samandağ İlçesinden Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde akraba ve arkadaş ilişkileri ile kar amacıyla bu işi yapan kuruluşlar etkilidir. Göçün organizasyonu hemen tamamıyla bu iki ajana bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Bunlardan ilkinin, daha önceden göç etmiş, bu nedenle vize, iş ve barınma temini için gerekli bütün bağlantıları sağlayabilecek akraba ve arkadaşlıklara bağlı ilişkiler oluşturmaktadır. Zira önceden göç etmiş bu kişiler büyük oranda kan bağı olan yakınlarına gelir elde etme amacıyla yardımcı olmaktadır. Organizasyonda öncülük eden göçmenler sadece gelir elde etmenin yanında, Suudi Arabistan'da dayanışma oluşturma amacıyla da bu işi yapmaktadır. Aynı evi paylaşmak başta olmak üzere, birçok konuda yardımlaşabileceği, kendini güvende hissedebileceği bir sosyal çevre oluşturmak amacı da gütmektedirler. Bu tür yardımlaşmalar göçmenlerin Suudi Arabistan'daki dayanışması açısından önem arz ettiği gibi, Türkiye'de kalan aileleriyle daha iyi bağlantı kurma konusunda da önemlidir. Özellikle ailelerine eşya veya para gönderme işlemlerinin önemli bir bölümü bu yolla gerçekleşmektedir.

Göçün organizasyonunda etkili olan ilişkiler ağı, göçmenlerin ilçedeki dağılımında da etkilidir. Nitekim ilçede göçe büyük oranda Nusayri nüfusun katılmış olması bu durumu açıklamaktadır. Bu bakımdan *ilişkiler ağı kuramının* Samandağ İlçesinden Suudi Arabistan'a olan göçlerde önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

Göç organizasyonundaki ikinci yol ise para karşılığında bir kuruluş vasıtasıyla vize teminidir. Bu konuda Antakya'da yaklaşık 8, Samandağ'da ise 3 müşavirlik bürosu hizmet vermektedir. Bu kuruluşlar vizeleri, Suudi Arabistan'da çalışmakta olan işçilerden ücret karşılığında satın almakta, belli bir kar payı ile

gitmek isteyenlere pazarlamaktadır. Nitekim göçmenlerin yarıya yakın bölümü bu yolla Suudi Arabistan'a gitmiştir.

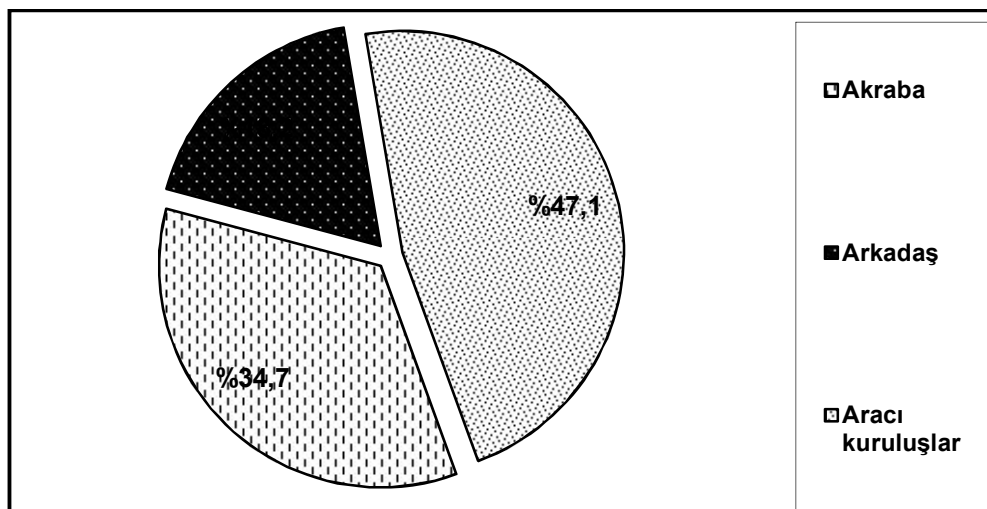
Ancak günümüzde bu durumun farkına varan Suudi hükümeti Kefiller vasıtasıyla artık vizeleri işçilere 10.000 Riyal bedeli karşılığında satmaya başlamıştır. Günümüzde bir vizenin Türkiye'deki karşılığı yaklaşık 15.000 Suudi Arabistan Riyale (yani yaklaşık 7.500 TL) ulaşmaktadır. Bu durum karşısında Suudi Arabistan'a gidip çalışmak isteyen işgücü, böyle bir uygulamanın hayata geçmesiyle, artık ekonomik olarak daha zor koşullarla karşı karşıya kalmıştır.

Önceki yıllarda, Suudi Arabistan'da çalışmak ve işyeri açmak için icazet alınan Kefiller, işçi vizelerini ücretsiz bir şekilde izne gelen işçilere verir ve onlardan işyerlerinde çalıştırılmak üzere Türkiye'den işçi getirmeleri istenirdi. Fakat izne gelen bu işçiler ücretsiz bir şekilde aldıkları bu vizeleri Suudi Arabistan'da çalışmak isteyen işçilere, yaklaşık 2000 ila 5000 Suudi Arabistan Riyali karşılığında çok yüksek paralara satarlardı.

Tablo 23: Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonunda Etkili Olan Ajanlar.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akraba Aracılığıyla	208	34,7	34,7	34,7
Arkadaş Aracılığıyla	109	18,2	18,2	52,8
Aracı kuruluşlar	283	47,1	47,1	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 18: Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerin Organizasyonunda Etkili Olan Ajanların Dağılımı

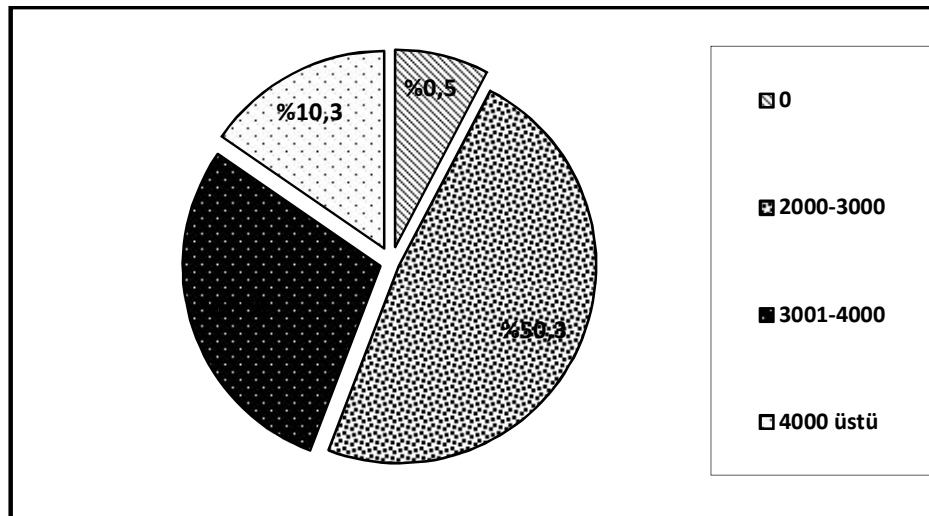
Tablo 24: Göçmenlerin Suudi Arabistan'a Giderken Maddi Bedel Ödeme Durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Evet	597	99,5	99,5	99,5
Hayır	3	0,5	0,5	
Toplam	600	100	100	100

Tablo 25: Suudi Arabistan'a Gitmek İçin Ödenen Maddi Bedelin Miktarı (SAR).

Riyal	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
0,00	3	0,5	0,5	0,5
2000-3000	302	50,3	50,3	50,8
3001-4000	233	38,8	38,8	89,7
4000 üstü	62	10,3	10,3	
Toplam	600	100	100	100

Samandağ ilçesinden Suudi Arabistan'a yönelik yapılan göçlerde, göçmenlerin hemen tamamına yakınının (% 99,5) işçi vizesini belli bir para karşılığında satın aldıkları belirlenmiştir. Vizeler bu işe dönük olarak ortaya çıkmış kar amaçlı çalışan müşavirlik bürolarından ya da tanıdıklarından temin edilmektedir. Göç eden nüfusun sadece % 0,5'lik kesimi ise herhangi bir ücret ödemedi bu göç sürecine katıldığını ifade etmiştir (Tablo 23).

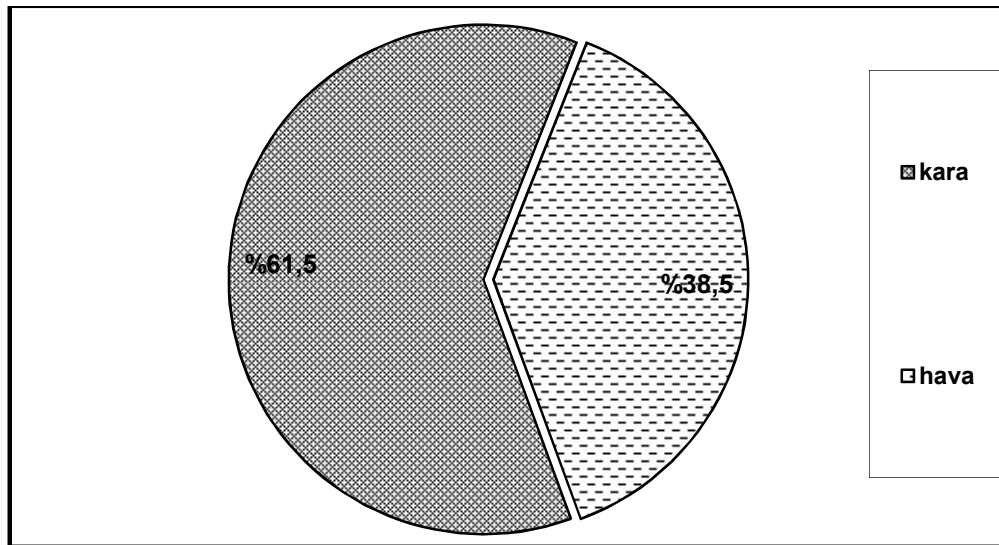
Grafik 19: Suudi Arabistan'a Gitmek İçin Ödenen Maddi Bedelin Oransal Dağılımı (SAR).

Göçmenlerin % 50,3'ü işçi vizesi için 2000 ila 3000 Suudi Riyali (SAR) ücret öderken, % 38,8'i 3000 ila 4000 SAR, % 10,3'ü 4000 SAR'ı aşan miktarlarda ücret ödemiştir (Tablo 24). Bu tablonun ortaya çıkardığı dikkat çekici sonuç ise göçün Hatay'daki organizasyonu ve burada nasıl geliştiğine yönelik bir takım fikirler vermesidir. Buna göre Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde kurumsal bir yapıyla birlikte akrabalık ilişkilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Buradan Suudi Arabistan'a yönelik gerçekleşen bu göçlerin “kurumsal” ile “ilişkiler ağı” kuramlarıyla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 26: Suudi Arabistan'a Yönelik Göçlerde Kullanılan Ulaşım Sistemleri.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kara	369	61,5	61,5	61,5
Hava	231	38,5	38,5	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 20: Ulaşım Sistemlerinin Kullanım Oranlarının Dağılımı.

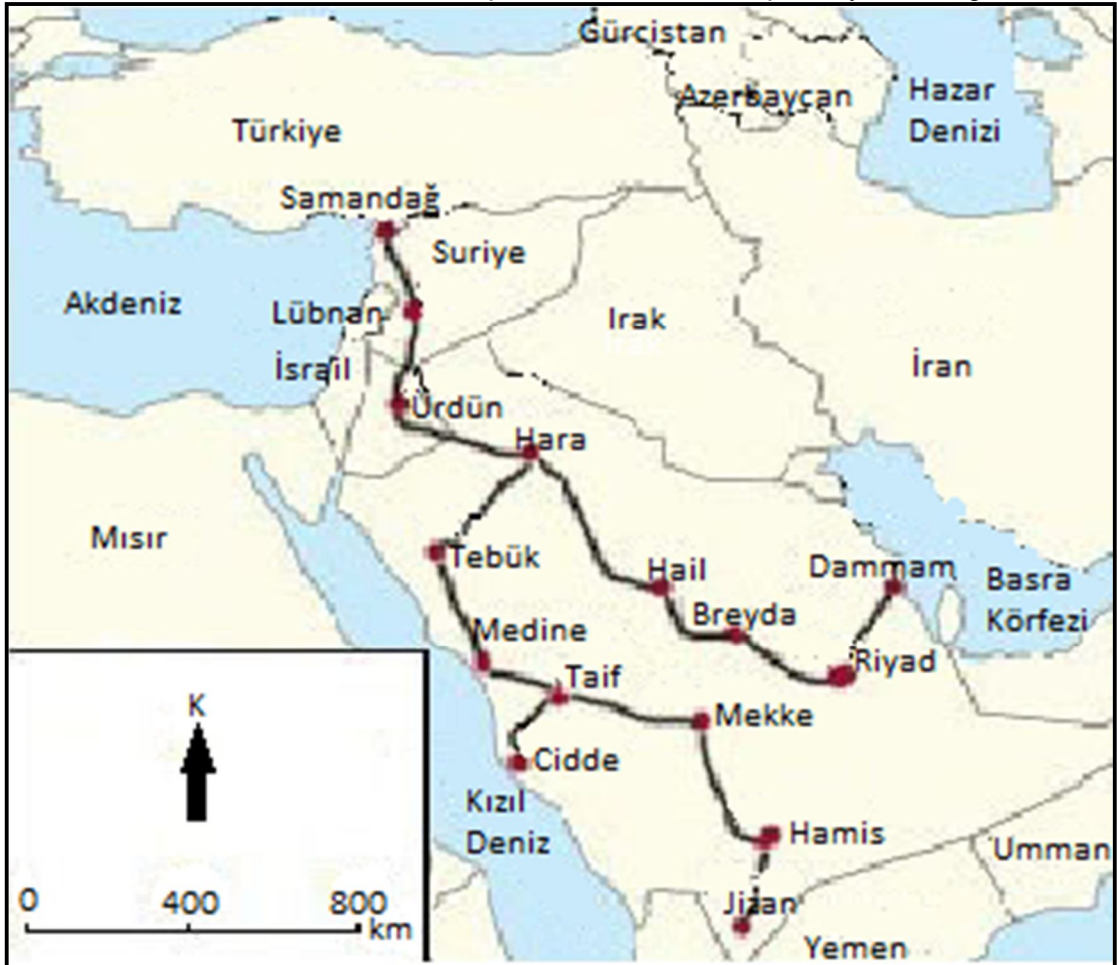
Hatay'dan Suudi Arabistan'a ulaşım koşulları göz önünde alındığında, ulaşımın sadece kara ve havayolu sistemleriyle sınırlı kaldığı görülür. Ülkeye deniz ve demiryolu bağlantısı olmaması, ulaşımındaki alternatifleri kısıtlamaktadır. Nitekim yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler, göçmenlerin % 61,5'inin kara yolu, % 38,5'inin ise hava yolunu kullandığını göstermiştir (Tablo 25).

Karayolunun daha fazla tercih edilme sebebi, öncelikle havayoluna göre 1/6 ila 1/10 oranında daha ucuz olmasıdır. İki ulaşım sistemi arasında zaman açısından belirgin farklar olmasına karşın, karayolu daha fazla tercih edilmektedir. Havayolu ile Suudi Arabistan-Hatay arası mesafe yaklaşık 3 saat sürerken, karayolu ile 30 ila 45 saat arasında sürebilmektedir.

Karayolunun yoğun olarak kullanılmasında etkili olan ikinci faktör, 2008 yılına kadar Hatay'da havaalanının olmamasıdır. Bu tarihe kadar Samandağ ilçesine en yakın havaalanı yaklaşık 200 km mesafedeki Adana'da yer almaktadır. Nitekim 2008 yılında, Hatay havaalanının hizmete girmesiyle havayolu ulaşımının kullanım oranı değişmeye başlamıştır.

Günümüzde haftada iki gün, Hatay-Riyad ve Hatay-Cidde seferleri bu anlamda göçmenlere hizmet vermektedir. Ancak Riyad ve Cidde dışındaki kentlere ulaşmak isteyenler aktarma yapmak zorunda kalmaktadır.

Harita 8: Suudi Arabistan'a Göçlerde Kullanılan Belli Başlı Karayolu Güzergâhları.

Resim 9: Karayoluyla Suudi Arabistan'a Gitmek İçin Bekleyen Göçmenlerden Bir Görünüş (Antakya Şehirlerarası Otobüs Terminali).

Resim 10: Riyad-Dammam Güzergâhına Gidecek Olan Otobüs ve Yolcular.

Günümüzde karayoluyla olan ulaşım Antakya şehirlerarası otobüs terminalinden başlamaktadır. Haftanın ortalama beş günü, Suudi Arabistan'ın değişik kentlerine otobüs seferleri düzenlenmektedir. Seferler HAS Turizm, Öztur Seyahat, NUR Seyahat, Güney Turizm, PAN Turizm ve Batman Seyahat gibi şirketler tarafından yapılmaktadır (Resim 9-10).

Antakya şehirlerarası otoparkından başlayan karayolu güzergâhı Cilvegözü sınır kapısından sonra sırasıyla Şam-Amman-Hara'ya kadar devam eder. Hara karayolu ulaşımında kavşak niteliğinde olup, güzergâh Hara'dan sonra 3'e ayrılmaktadır. Bunlardan ilki Tebuk-Medine-Taif-Cidde yönünde, ikincisi Taif-Mekke-Hamis-Jizan yönündedir. Jizan'a kadar giden bu ikincisi, güzergâhların en uzunudur. Hara'dan sonra devam eden üçüncü güzergâh ise Hail-Breyda ve Riyad'a kadar güneydoğu yönünde devam ederken, Riyad'dan sonra kuzey doğuya yönelir ve Basra Körfezi kıyısındaki Dammam'a ulaşır (Harita 8).

Bütün bunların yanında karayolunun kullanımında son zamanlarda azalmalar görülmektedir. Bunda, havayolu faktörünün yanında Ortadoğu'da meydana gelen siyasi ve sosyal sıkıntılar da etkilidir. Örneğin Suriye'de meydana gelen toplumsal olaylar, göçmenler açısından ciddi sıkıntılar oluşturmaktadır. Karayolunu kullanan göçmenler Suriye topraklarında çok ciddi tehlikelerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir.

4.3.2. Suudi Arabistan'daki Organizasyon

Göçün Suudi Arabistan'daki örgütlenmesinde, yani göçmenlerin iş bulma ve barınma şartlarının oluşumunda yine ilişkiler ağının etkinliği söz konusudur. Ancak göçün buradaki ayağını büyük oranda Kefil olarak adlandırılan kişiler oluşturmaktadır. Kefil, Suudi yönetimine göre göçmenlerden sorumlu olan yetkili kişilerdir. Zira çalışmak amacıyla bu ülkeye giriş ancak kefilin vize vermesiyle yani refere etmesiyle mümkün olmaktadır. Göçmenlerden alınan belirli bir bedel karşılığında sürdürülen bu işi her Suudi vatandaşının yapabilme hakkı vardır. Dolayısıyla Suudi yönetimi dışarıdan gelen göçmenleri doğrudan muhatap kabul etmemekte, kendi vatandaşları aracılığıyla bağlantı kurmaktadır. Dolayısıyla göçün

Suudi Arabistan ayağı büyük oranda kefiller vasıtasıyla organize edilmektedir. Ancak bu, iş bulma konusunda çok etkili değildir.

İş bulma konusunda en etkili ajan, daha önceden göç etmiş akraba ve arkadaşlardan oluşan tanındıklardır. Özellikle ilk işin bulunması genellikle bu kişilerin bağlantıları ve işverenlere tavsiyesiyle olmaktadır. İş bulma Suudi Arabistan'daki organizasyonun diğer bir ayağını oluşturmaktadır.

Suudi Arabistan'da çalışan göçmenlerin, kendi içlerinde herhangi bir sosyal-kültürel örgütlenme veya sivil toplum örgütlerine katılma şansları bulunmamaktadır. Çünkü Suudi Arabistan'da bu tür örgütlerin kurulması ve faaliyeti yasaktır. Dolayısıyla organizasyonda sivil toplum örgütlerinin herhangi bir etkinliği yoktur.

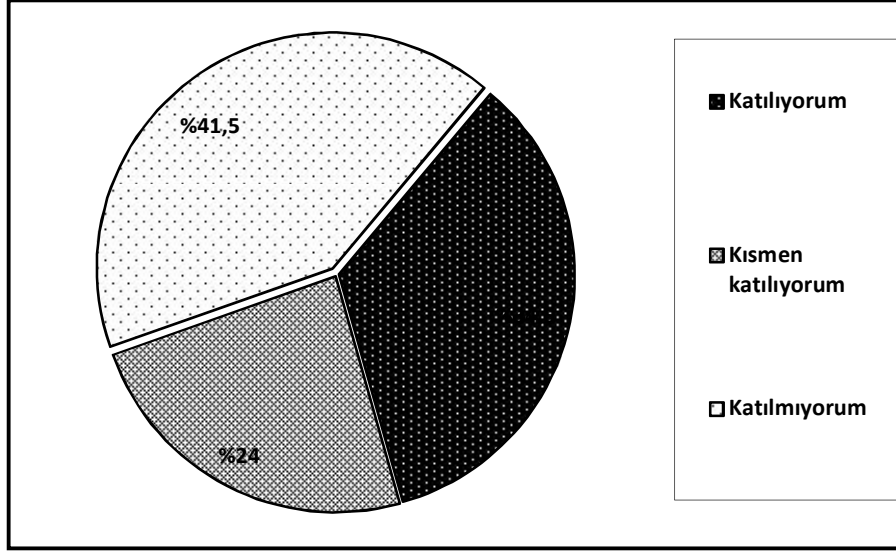
Tablo 27: Göçmenlerin Suudi Arabistan'a Uyum Durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Katılıyorum	207	34,5	34,5	34,5
Kısmen katılıyorum	144	24,0	24,0	58,5
Katılmıyorum	249	41,5	41,5	
Toplam	600	100	100	100

Göçmelerin % 41,5'i bu ülkede herhangi bir uyum sorunu yaşamadığını ifade etmişken, % 34,5'i uyum sorunu yaşadığını söylemiştir. Geriye kalan % 24'lük kesim ise çok fazla olmasa da bazı durumlarda uyum sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 26).

Suudi Arabistan'da göçmenler bu ülkeye ilk göç ettikleri dönemlerde gerek iklim koşullarındaki olumsuzluklar, gerek ülkenin yönetim tarzının Türkiye'den farklı oluşu ve gerekse de (özellikle 20'li yaşlardaki göçmenler için) ailelerinden uzakta kalmalarından dolayı bazı uyum sorunları yaşamaktadır. Ancak bir süre sonra, göçmelerin bu ülkede bulunan diğer Türk işçilerle tanışması ve onlarla birtakım paylaşımlarda bulunmaları ile birlikte yaşanan bu uyum sorunu zamanla azalmaktadır.

Grafik 21: Göçmenlerin Uyum Durumunun Oransal Dağılımı.

4.3.3. Suudi Arabistan'a Göç Eden Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri

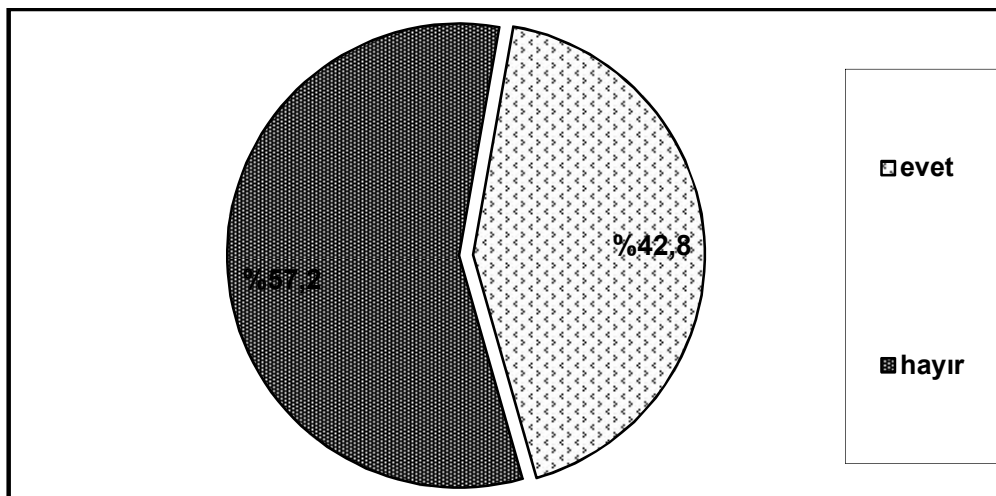
Tablo 28: Göçe Katılan İşçilerin Suudi Arabistan Dışında Başka Ülkelere Göç Durumu.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	257	42,8	42,8	42,8
Hayır	343	57,2	57,2	
Toplam	600	100	100	100

Suudi Arabistan'a göç eden işçiler arasında yapılan saha çalışmasında değinilen bir başka konu da Suudi Arabistan'a göç etmeden önce, çalışmak amacıyla başka bir ülkeye gidip gitmediğidir. Buna yönelik olarak göçe katılanların % 57,2'sinin Suudi Arabistan dışında, herhangi bir başka ülkeye gitmediği ve göç ettikleri ilk ülkenin Suudi Arabistan olduğu, buna karşın göçmenlerin % 42,8'sinin ise Suudi Arabistan dışında başka ülkelere de göç ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 27).

Yaşanan bu göç sürecinde göçmenlerin % 20,8'i Birleşik Arap Emirlikleri (Dubai, Katar, Bahreyn) % 18,2'si KKTC, % 3,3'ü Avrupa (Romanya, Ukrayna, Rusya, Moldova, Arnavutluk) ülkelerine olmak üzere Suudi Arabistan dışında başka ülkelere gitmiştir (Tablo 28).

Grafik 22: Göçmenlerin Suudi Arabistan Dışında Farklı Ülkelere Gitme Durumu.

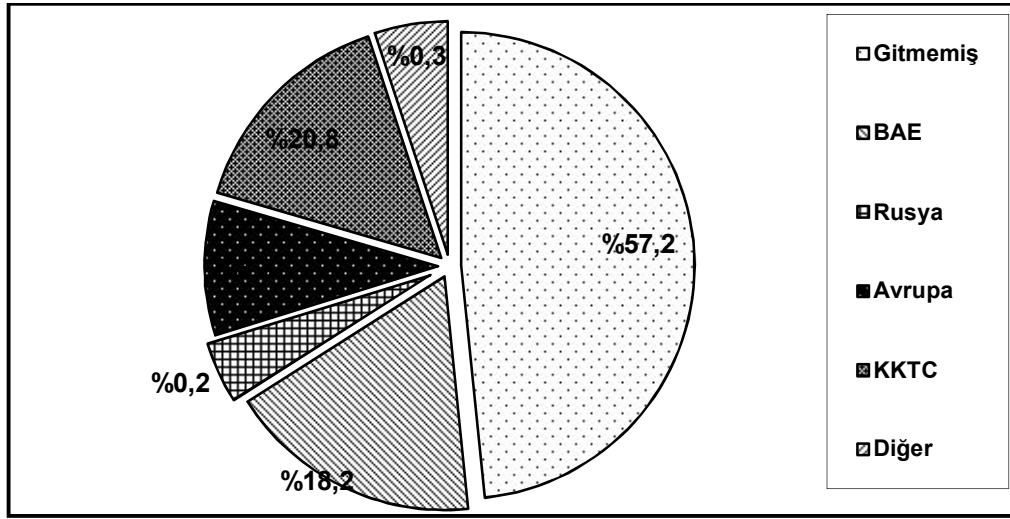

Ayrıca Samandağ ilçesinden, Ortadoğu ülkeleri ve KKTC dışında, aynı zamanda Avrupa ülkelerine de göç edildiği, fakat kısa süreli bir çalışma döneminden hemen sonra Türkiye'ye dönüldüğü, devam eden süreçte de Suudi Arabistan'a göç edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Göç edilen ülkeler büyük oranda Ukrayna, Romanya, Arnavutluk, Moldova ve Rusya olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan Suudi Arabistan'a yapılan göçlerin genel olarak ilk tercih olduğu ve bu tercihin, takip eden süreçte de yine Suudi Arabistan'dan yana kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 29: Göçmenlerin Suudi Arabistan Dışında Gittiği Ülkeler.

Ülke	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Gitmemiş	343	57,2	57,2	57,2
BAE	125	20,8	20,8	78,0
Rusya	1	0,2	0,2	78,2
Avrupa	20	3,3	3,3	81,5
KKTC	109	18,2	18,2	99,7
Diğer	2	0,3	0,3	
Toplam	600	100	100	100

Suudi Arabistan ve Ortadoğu dışındaki ülkelerde çalışmak üzere daha önceki yıllarda göç etmiş olan işçilerin, Avrupa ülkelerinde kısa süreli kalmalarının nedeni, geçici işçi statüsünde ve mevsimlik olarak özellikle inşaat sektöründe istihdam edilmeleridir. Bu da Türkiye'deki bazı inşaat şirketlerinin ya da bir takım organizasyonların vasıtasıyla olmaktadır.

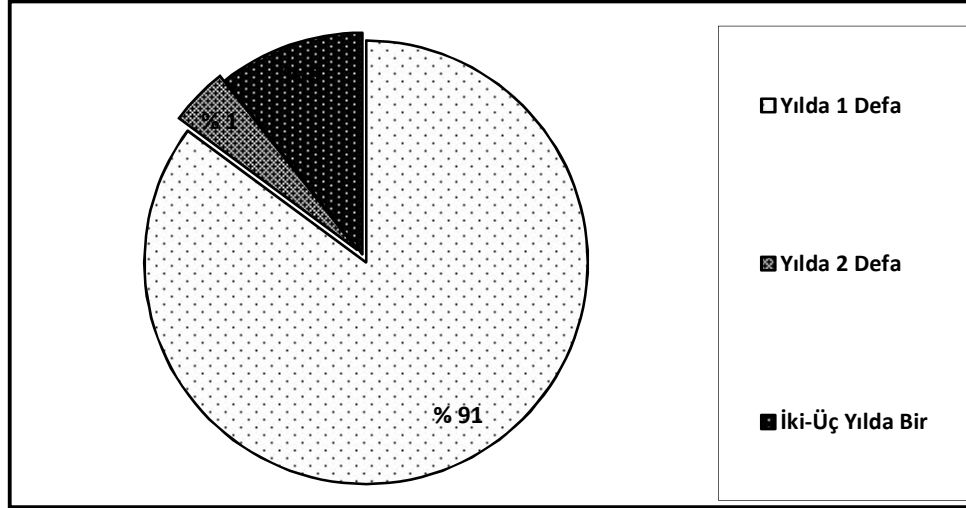
Grafik 23: Göçmenlerin Suudi Arabistan Dışında Gittiği Ülkelere Göre Dağılımı.

Buradan çıkarılabilecek diğer bir sonuç; göçmenlere Avrupa ülkeleri dışında Suudi Arabistan'ın, diğer Ortadoğu ülkelerinden daha çekici geldiğidir. Aynı dil özelliklerine sahip olmalarına karşın, bazı Ortadoğu ülkelerinden dönerek Suudi Arabistan'a gitmeleri de bu durumu açıkça göstermektedir. Bu da Suudi Arabistan'ın Ortadoğu ülkeleri içerisinde daha zengin olmasıyla ilişkilidir.

Tablo 30: Göçmenlerin Türkiye'ye İzne Gitme Sıklığı.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Yılda bir	546	91,0	91,0	91,0
Yılda iki	6	1,0	1,0	92,0
İki-üç yılda bir	48	8,0	8,0	
Toplam	600	100	100	100

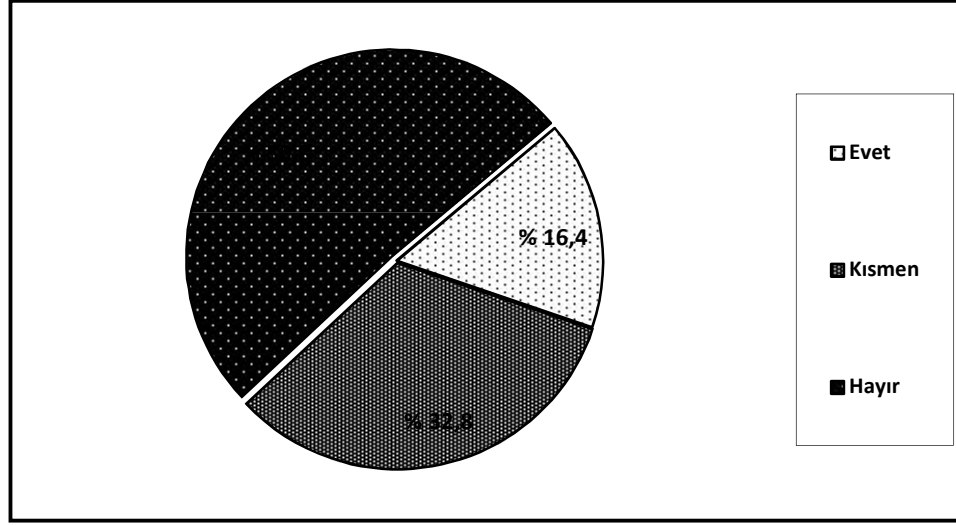
İzinler sektöre, çalışılan şirketin yöneticilerinin isteklerine ve işçinin gelir seviyesine göre değişiklikler gösterse de Samandağ ilçesinden Suudi Arabistan'a göç eden nüfus Türkiye'ye özellikle yaz aylarında gelmektedir. Bu genel çerçevede göçmenlerin % 91 gibi tamamına yakını hemen hemen her yıl Türkiye'ye gelmek amacıyla izin haklarını kullanmaktayken, % 1'lik kesimi yılda iki defa ve % 8'lik kesimi ise iki-üç yılda bir defa Türkiye'ye gelmektedir (Tablo 29). Buradan göçmen nüfusun Samandağ ilçesiyle olan sosyal bağlarını koparmadığını anlamak mümkündür.

Grafik 24: Göçmenlerin Türkiye'ye İzne Gitme Sıklığının Dağılımı.**Tablo 31:** Göçmenlerin Arapça Okur-Yazarlık Durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Evet	98	16,4	16,3	16,3
Kısmen	197	32,8	32,8	49,2
Hayır	305	50,8	50,8	
Toplam	600	100	100	100

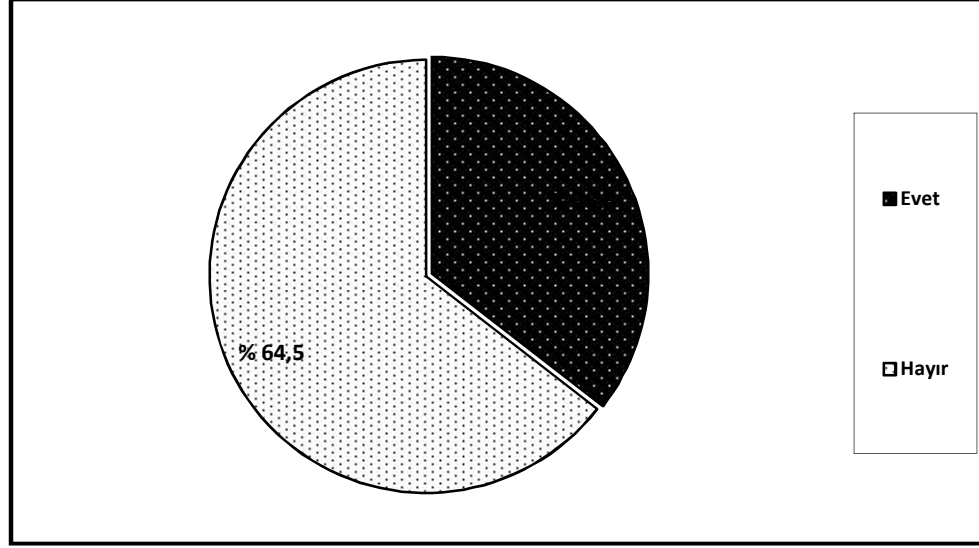
Buna göre göçmenlerin % 50,8'i Arapça okuma-yazma bilmezken, % 32,8'lik kesim kısmen okuyup yazabilmektedir. Geriye kalan % 16,4'lük kesim ise kendi çabalarıyla Arapçayı okuyup yazmayı öğrenmişlerdir (Tablo 30).

Samandağ ilçesinden, Suudi Arabistan'a yönelik göçlerde, her ne kadar göçmenlerin büyük bir kısmının anadili Arapça olsa da, bunların büyük bir bölümünün Arapça okuma-yazmayı bilmediği görülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi bu dili konuşabilen göçmenler ise okuma-yazmayı Suudi Arabistan'da öğrendiklerini, anadili Arapça olmayan göçmenler ise dil kursuna gittiklerini ifade etmişlerdir.

Grafik 25: Arapça Okur-Yazarlık Durumunun Oransal Dağılımı.**Tablo 32:** Göçmenlerin Aileleriyle Yaşayıp-Yaşamama Durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Evet	213	35,5	35,5	35,5
Hayır	387	64,5	64,5	
Toplam	600	100	100	100

Göç eden nüfusun % 64,5'lik kesimi, ailesini herhangi bir nedenden dolayı götüremediği için onlardan ayrı yaşarken, % 35,5'lik kesimi ise ailesiyle birlikte yaşamaktadır (Tablo 32). Kendi ailesini yanlarında götüremeyen göçmenler, çoğunlukla Türkiye'den beraber gittikleri arkadaşlarıyla ya da başka ülkelerden gelen yabancı göçmenlerle birlikte aynı evi paylaşmaktadır.

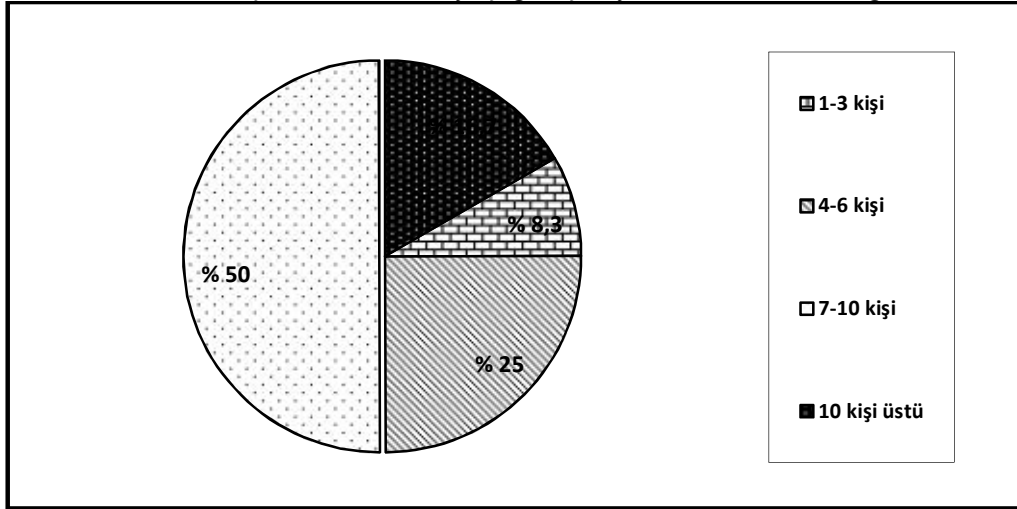
Grafik 26: Göçmenlerin Aileleriyle Yaşayıp-Yaşamama Durumunun Oransal Dağılımı.**Tablo 33:**Göçmenlerin Evini Paylaştığı Kişi Sayısı.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
1-3 kişi	50	8,3	8,3	8,3
4-6 kişi	150	25,0	25,0	33,3
7-10 kişi	300	50,0	50,0	83,3
10 üstü	100	16,7	16,7	
Toplam	600	100	100	100

Bekâr ya da ailesi yanında olmayan göçmenlerin % 50'si aynı evi 7 ila 10 kişiyle paylaşıırken, % 25'i 4 ila 6 kişi, % 16,7'si 10 kişiden fazla ve % 8,3'ü 1 ila 3 kişiyle paylaşmaktadır (Tablo 32). Buradan göçmenlerin büyük oranda kalabalık gruplarla birlikte barındığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Göçmenlerin Suudi Arabistan'da ikamet ettikleri evlerde kalabalık bir şekilde yaşamak zorunda kalmalarının nedenlerinden biri ev kiralarının yüksek olmasıdır. Ancak bu tek başına yeterli bir neden değildir. Dikkat çekici diğer bir neden ise bekârların ev bulmada yaşadığı zorluklardır. Zira ülkede ailesi yanında olmayan ya da bekâr olan insanlar, ailelerin yaşadığı binalarda ikamet edememektedir. Diğer bir ifadeyle tecrit edilmektedir. Bundan dolayı ailesi yanında olmayan ya da bekâr olan göçmenler, genellikle iş sahasına yakın bir yerde bulunan baraka ya da konteynirlarda ikamet etmektedir.

Grafik 27: Göçmenlerin Evini Paylaştığı Kişi Sayısına Göre Oransal Dağılımı.

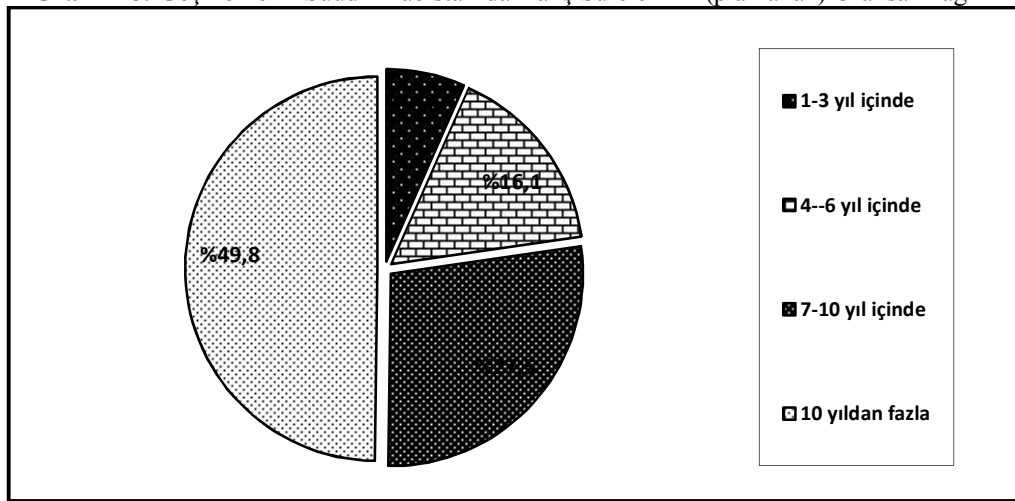
Resim 17: Suudi Arabistan'daki Göçmen Nüfusun Ev Yaşantısından Bir Görünüş.

Tablo 34: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Kalış Süreleri (Planlanan).

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
1-3 yıl	40	6,6	6,6	6,6
4-6 yıl	97	16,1	16,1	42,8
7-10 yıl	165	27,5	27,5	
10 yıldan fazla	298	49,8	49,6	
Toplam	600	100	100	100

Göçmenlerin % 49,8'lik bölümü 10 yıldan daha fazla çalışmayı düşünürken, % 27,5'lik bölümü 7 ila 10 yıl, % 16,1'lik bölümü 4-6 yıl ve % 6,6'lık bölümü de 1 ila 3 yıl çalıştıktan sonra Türkiye'ye kesin dönüş yapmayı düşünmektedir (Tablo 33). Buradan göçmelerin önemli bir kısmının amacının sadece evlenme, iş kurma veya bir ev sahibi olma amacı gütmeyeceği anlaşılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi ilk aşamada genel niyet kısa bir süre kalarak belli amaçlar için para biriktirmek olsa dahi, 3-5 yıl sonra bu durum değişmektedir. Hatta 3-5 yıl çalıştıktan sonra Türkiye'ye kesin dönüş yapmasına karşın, birkaç yılı takip eden süreçte tekrar göçmenlerin oranı hiçte az değildir. Öte yandan göçmenlerin yaş profili ve Suudi Arabistan'da çalışma süreleri de bu durumu desteklemektedir.

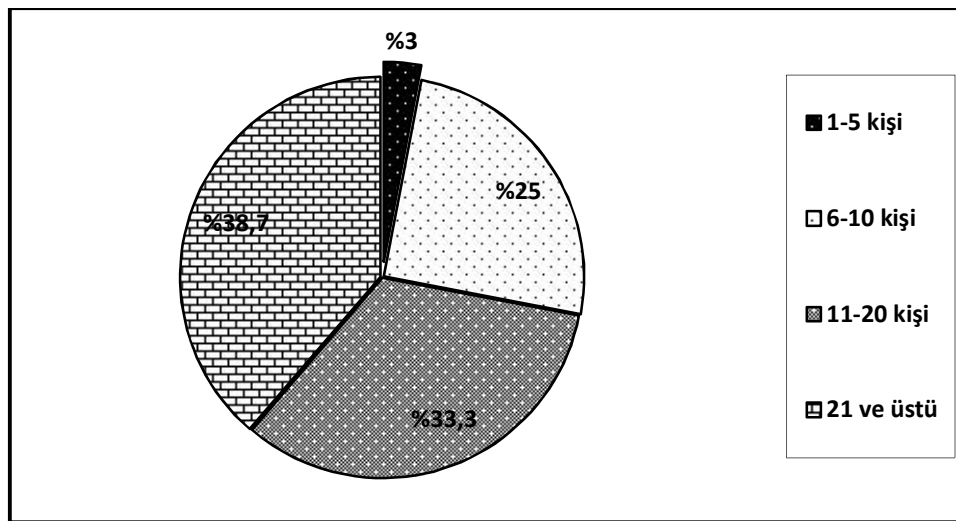
Grafik 28: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Kalış Sürelerinin (planlanan) Oransal Dağılımı.

Tablo 35: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışan Tanıdıklarının Sayısı.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
1-5 kişi	18	3	3	16,3
6-10 kişi	150	25	25	49,2
11-20 kişi	200	33,3	33,3	
21 ve üstü	232	38,7	38,6	
Toplam	600	100	100	100

Göçmenlerden % 33,3'lük kesim 11 ila 20 kişi, % 25'lik kesim 6 ila 10 kişi ve % 3'lük kesim ise 1 ila 5 kişi arasında tanıdığı olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 34). Buna göre göçmenlerin %70'i Samandağ ilçesinden göç ederek Suudi Arabistan'da çalışan 10'un üzerinde göçmeni tanımaktadır. Aslında bu durum göçün işleyiş şekliyle de paralellik göstermektedir. Suudi Arabistan'a göçlerde ilişkiler ağının etkin rol oynadığı göz önüne alınacak olursa, bu sonucun doğal olduğu daha iyi anlaşılacaktır. İlişkiler ağı yeni göçmenlerin ortaya çıkmasında etkili olduğu gibi, Suudi Arabistan'da iş bulma, barınma ve hatta sosyal çevrenin oluşumunda da çok etkilidir

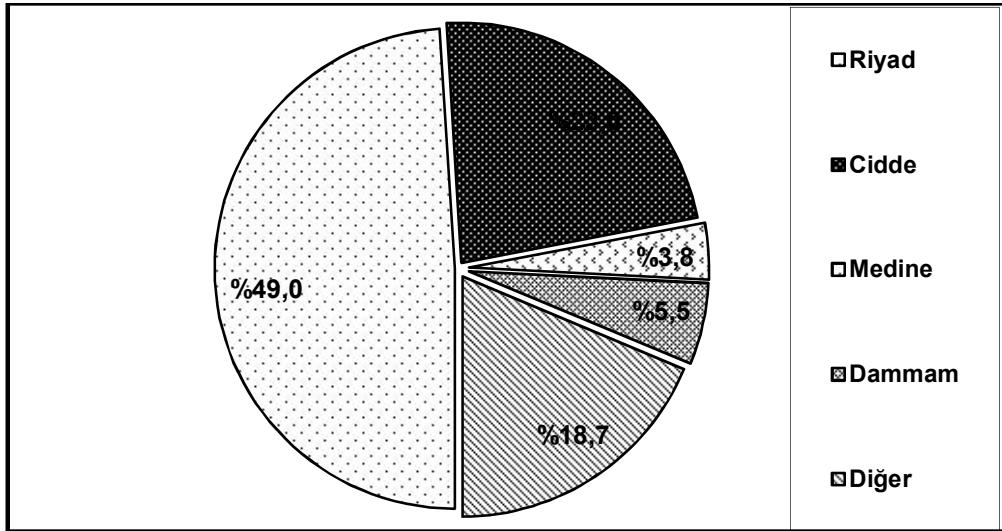
Grafik 29: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışan Tanıdıklarının Oransal Dağılımı.

4.3.4. Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Alansal Dağılışı

Tablo 36: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Yaşadığı Şehirler.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Riyad	294	49,0	49,0	49,0
Cidde	138	23,0	23,0	72,0
Medine	23	3,8	3,8	75,8
Damam	33	5,5	5,5	81,3
Diğer	112	18,7	18,7	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 30: Göçmenlerin Suudi Arabistan'da Yaşadığı Şehirlere Göre Dağılımı.

Göçmenlerin % 49'u başkent Riyad, % 23'ü Cidde, % 5,5'i Dammam (El Khobar), % 3,8'i Medine ve geriye kalan % 18,7'lik kesim ise ülkenin diğer şehirlerinde (Taif, Hufuf, Abha, Hail, Mekke, Jizan, El Khafji, Hamis El Muşhayt, Tebük, Breyda, Hafar El Batın) çalışmaktadır (Tablo 35).

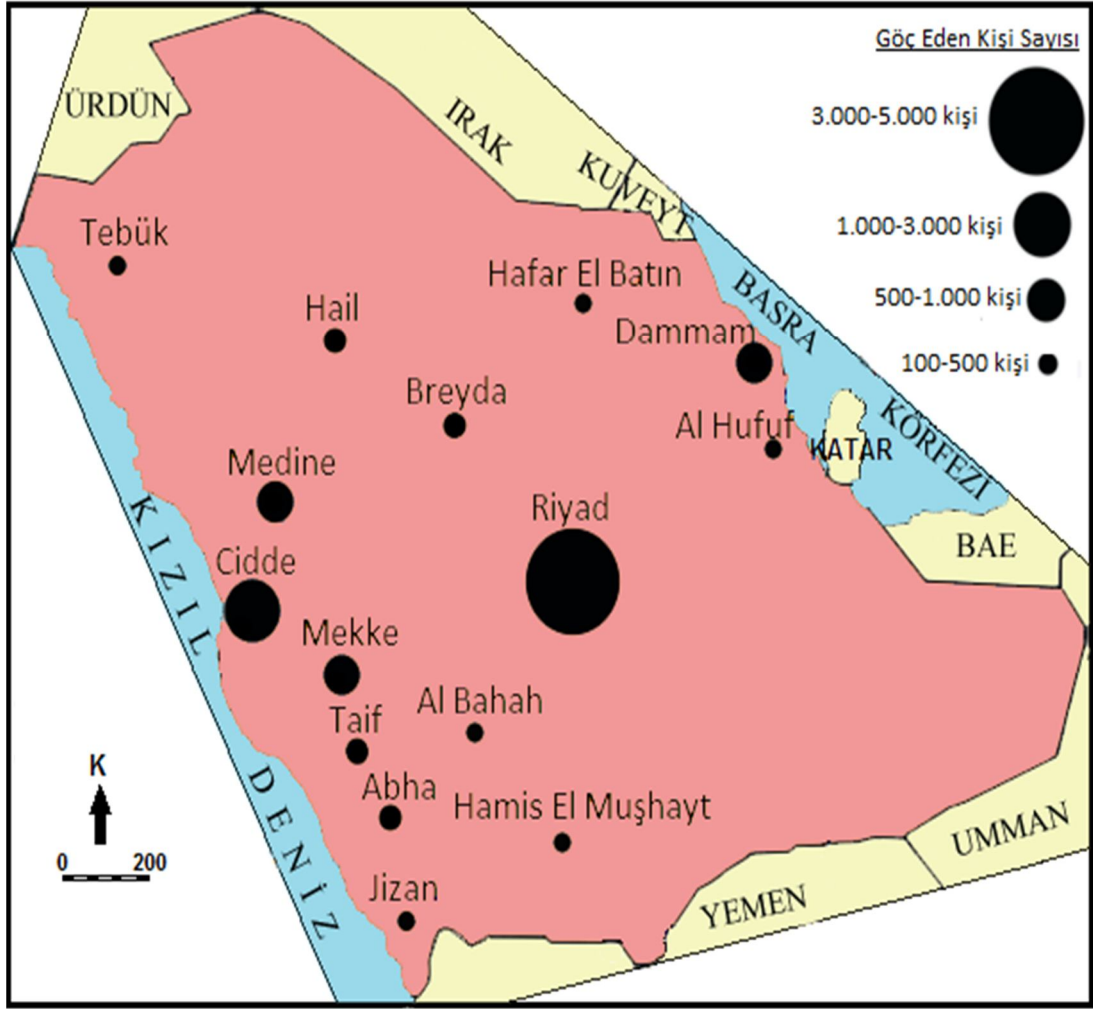
Suudi Arabistan'daki göçmenlerin, yaşadığı şehirlere göre mekânsal dağılışı incelendiğinde, en yoğun göçmen nüfusun başkent Riyad'da olduğu dikkati çekmektedir (Harita 7). Burada etkili olan temel faktör, şehirde sektörel çeşitliliğin yarattığı yüksek istihdam imkânlarıdır. Ayrıca şehrin başkent

olması ve 8 milyona varan nüfusun varlığı da etkili faktörler arasındadır. Özellikle hizmet sektörünün gelişmesinde nüfusun önemi büyüktür

Resim 14: Suudi Arabistan'ın Riyad Kentinde Türk İşçilerin Çalıştığı Bir Tamir Atölyesinden Görünüş.

Harita 9: Suudi Arabistan'da Göçmenlerin Şehirlere Göre Dağılışı.

Suudi Arabistan'daki istihdam sahalarından bir başkası ise ülkenin ikinci büyük kenti olan Cidde'dir (Harita 9). Nüfusu 4 milyona yaklaşan şehir, Samandağlı göçmenlerin yoğunluğu bakımından Riyad'dan sonra gelmektedir.

Cidde'de istihdam koşullarının, yani işgücüne duyulan ihtiyacın büyüklüğü, bu şehrin yoğun miktarda göç almasına neden olmuştur. Nitekim burada sanayi ve hizmet sektörleri gelişmiştir. Yine Cidde'nin önemli bir petrol ihraç liman kenti olması yoğun göç almasında etkilidir.

4.3.5. Samandağlı Göçmenlerin Ekonomik Özellikleri

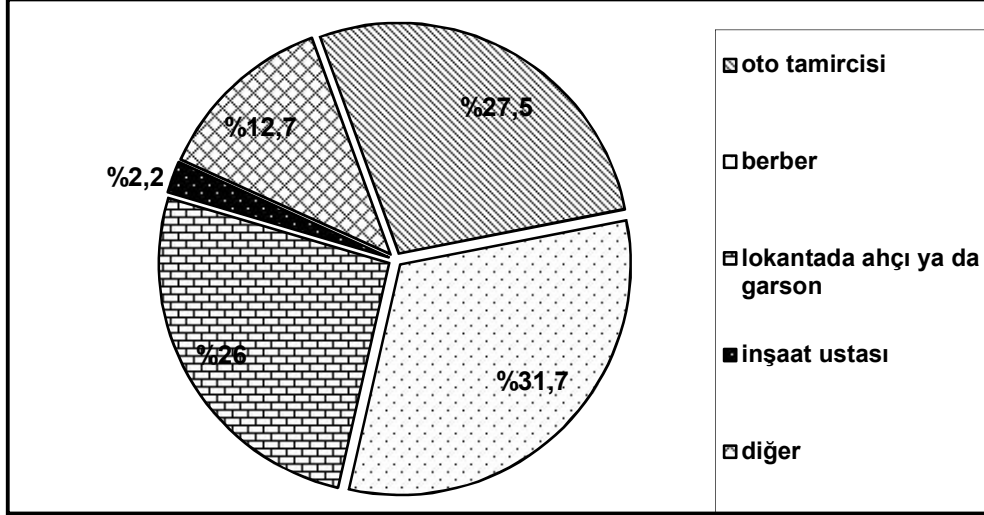
4.3.5.1. Göçmenlerin Sektörel Dağılımı

Yapılan çalışmada Samandağ ilçesinden, Suudi Arabistan'a yönelik göçe katılan nüfusun, göç etmeden önce büyük oranda bir işle uğraştığı belirlenmiştir. Buna göre göç etmeden önce göçmenlerin % 32'ye yakın kısmı berberlik yaparken, % 27,5'i oto tamirciliği, % 26'sı lokantada ahçı ya da garsonluk yaptığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda göç eden nüfusun % 80'e varan bölümünün zanaat sahibi olduğu, bu zanaatıyla ilgili olarak bir süre Türkiye'de çalıştığı ortaya çıkmaktadır. Ancak % 80'e varan bu vasıflı nüfusa karşın, az da olsa vasıfsız olarak çalışanları da görmek mümkündür.

Tablo 37: Göçmeden Önce Türkiye'de Çalıştığı İşler.

İş Kolu	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Oto Tamircisi	165	27,5	27,5	27,5
Berber	190	31,7	31,7	59,2
Lokantada Ahçı ya da Garson	156	26,0	26,0	85,2
İnşaat Ustası	13	2,2	2,2	87,3
Diğer	76	12,7	12,7	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Ancak burada dikkati çeken önemli bir husus, Samandağ'dan göç eden nüfusun büyük bir bölümünün Türkiye'de sahip oldukları zanaatı devam ettirmemeleridir. Bu konu daha sonra detaylı olarak değerlendirileceği için burada ayrıntılarıyla ele alınmayacaktır.

Grafik 31: Göçe Katılmadan Önce Türkiye’de Çalıştığı İş Koluna Göre Dağılımı.

Samandağ ilçesinden Suudi Arabistan’a yönelik göçe katılan işçilerin önemli bir kısmı Türkiye’de farklı iş kollarında istihdam edilmekteyken, Suudi Arabistan’a göç ettikten sonra farklı bir iş kolunda çalışmakta ya da akraba ve arkadaşlarının bulduğu başka iş gruplarında çalışma imkânı bulmaktadır. Nitekim Suudi Arabistan’a göç edenlerin % 27,5’i asıl mesleği oto tamircisi (oto boya, oto kaporta, torna, oto pompa, oto elektrik vb.), % 31,7’si berber, % 26’sı lokantada ahçı ya da garson, % 2,2’si inşaat ustası ve % 12,7’i ise diğer meslek gruplarında (büfeci, şoför, sondaj işçisi, terzi, nargile salonu işçisi vs.) çalışmaktaydı (Tablo 36).

Bunun durumun nedeninin, (yapılan mülakatlardan anlaşıldığı üzere), göçmenlerin, Suudi Arabistan’da buldukları mesleklerin, daha yüksek gelir getirmesi ya da kendi asıl mesleklerinin daha az talep bulmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Bu değerlendirmeler ışığında göçmenlerin içerisinde, asıl mesleği berber olanların büyük bir çoğunluğunun, Suudi Arabistan’a göç ettikten sonra da aynı mesleğe devam ettiğini gözlemlemek mümkün olmaktadır.

Buna bağlı olarak gerek göçmenlerin içerisinde en büyük sayıyı oluşturması, gerekse de göçe katıldıktan sonra da aynı mesleği yapmaya devam etmesi yönüyle berberlik, Suudi Arabistan’da çok önemli bir iş kolu pozisyonuna sahiptir.

Suudi Arabistan’ın muhtelif şehirlerinde çalışma imkânı bulan göçmen nüfus, çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışmaktadır. Fakat bu işçilerden berberlik

yapanların dışında önemli bir kısmı kendi mesleklerinden başka iş kollarında çalışmaktadır. Özellikle herhangi bir mesleğe sahip olmayan ve Türkiye’de çiftçi veya işsiz olan kişiler burada kendi zanaatlarının dışındaki işlerde çalışmaktadır.

Herhangi bir zanaata sahip olmasına karşın, Suudi Arabistan’da zanaatlarının dışında başka bir işte çalışması yeni buldukları işin ekonomik olarak daha iyi gelir sağlamasından kaynaklanmaktadır.

Suudi Arabistan’a göç eden nüfusun % 45’i berberlik yaparken, % 20,3’ü lokantada ahçı ya da garson, döner ustası, fırıncı gibi işleri yapmakta, % 16,5’i oto tamirci grubu olarak adlandırabileceğimiz (Resim 12-13) oto kaportacı, oto boyacılığı, oto elektrikçiliği, pompacılık, tornacılık gibi işlerle uğraşmaktadır (Tablo 37). Geriye kalan % 18,2’si ise diğer işler olarak nitelendirdiğimiz şoför, büfeci, sondaj işçisi, otobüs firması yazıhanesinde bilet satıcısı, nargile salonunda garson veya işletmecisi olarak çalışmaktadır.

Tablo 38: Suudi Arabistan’da Göçmenlerin Meslek Gruplarına Göre Dağılışı.

Meslek	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Oto tamir	99	16,5	16,5	16,5
Berber	270	45,0	45,0	61,5
Lokantada ahçı ya da garson	122	20,3	20,3	81,8
Diğer	109	18,2	18,2	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Resim 11: Suudi Arabistan’da İnşaat Sektöründe Çalışan Türk İşçilerinden Görünüş.

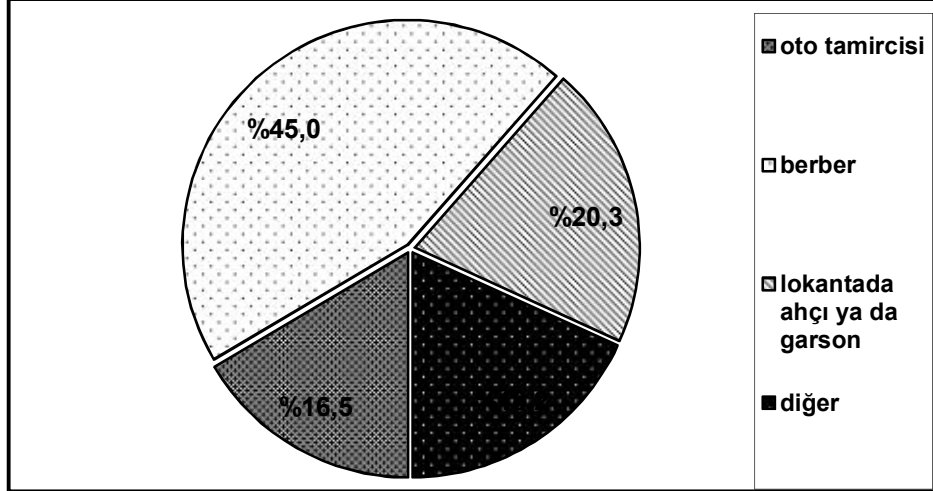

Resim 12: Suudi Arabistan'da Tamir Atölyesinde Çalışan Türk İşçileri.

Grafik 32: Suudi Arabistan'da Göçmenlerin Meslek Gruplarına Göre Oransal Dağılımı.

İstihdam alanına göre göçmenlerin yarıya yakın bölümü berberlik yapmaktadır. Suudi Arabistan'da bu alanda açığın olması ve prim usulü çalışılması mesleği ekonomik açıdan cazip hale getirmektedir. Bu durum göçmenler arasında Türkiye'de berber olmamalarına karşın, Suudi Arabistan'da bu mesleği icra eden bir nüfus grubunun da ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Bunu lokantada ahçı ya da garson olarak çalışanlar, oto tamircileri, şoför gibi meslekler takip etmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, Samandağ İlçesinden Suudi

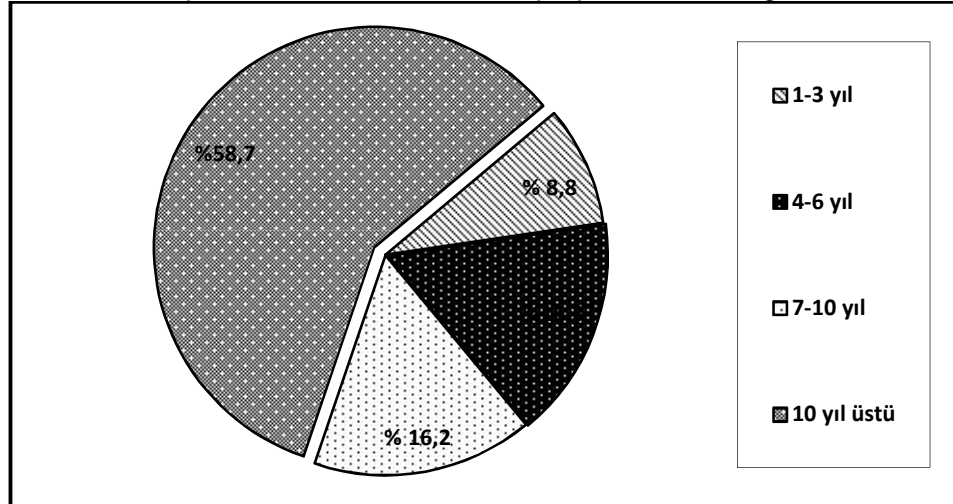
Arabistan'a göç eden nüfusun tamamına yakın kısmını hizmetler sektöründe istihdam edilmiştir.

Tablo 39: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışma Süresi.

Yıl	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
1-3 yıl	53	8,8	8,8	8,8
4-6 yıl	98	16,3	16,3	25,2
7-10 yıl	97	16,2	16,2	41,3
10 yıl üstü	352	58,7	58,7	
Toplam	600	100	100	100

Samandağlı göçmenler, Suudi Arabistan'a genel itibariyle 20'li yaşlardan itibaren göç etmektedir. Her ne kadar göçmeler, birkaç yıl çalıştıktan sonra Türkiye'ye kesin dönüş yapma niyetiyle Suudi Arabistan'a gitse de, ilerleyen süreçte ekonomik ve sosyal koşullarda meydana gelen değişimlere bağlı olarak, ya orada uzun bir süre kalmakta ya da Türkiye'ye geldikten belli bir süre sonra tekrar geri dönmektedir. Ortalama her bir göçmen 35-40 yaşına kadar bu ülkede çalışmaya devam etmektedir. Yine göçmenlerin % 58,7'sinin, 10 yıldan fazla bir süreden beri bu ülkede çalıştığı ve halen çalışmaya devam ettiğini, % 16,3'ünün 4 ila 6 yıldır burada çalıştığını, % 16,2'sinin 7 ila 10 yıldan beri ve % 8,8'inin ise 1 ila 3 yıldır Suudi Arabistan'da çalışmakta olduğu tespit edilmiştir (Tablo 38).

Grafik 33: Göçmenlerin Suudi Arabistan'daki Çalışma Süresinin Dağılımı.

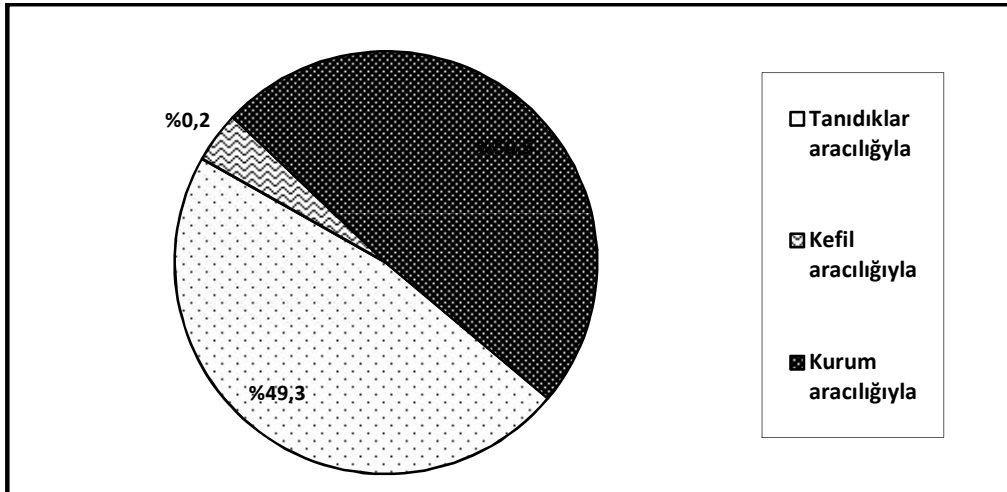
4.3.6. Göçmenlerin Çalıştığı İşyerinin Büyüklüğüne, Aldığı Ücrete Göre Dağılımı ve Çalışma Şartları

Daha önce de belirtildiği gibi göçmelerin Suudi Arabistan'a gidebilmek için bir işçi vizesine sahip olmaları gerekmektedir. Vizenin temini iki yoldan olmaktadır. Bunlardan ilki arkadaş veya akrabalar vasıtasıyla Suudi Arabistan'daki herhangi bir kefilden vize getirmek, ikincisi Türkiye'deki müşavirlik bürolarından para karşılığında temin etmektir. Suudi Arabistan'a gidişte kefil birinciden etkili olmasına karşın, iş bulma konusunda ise aynı etkiyi görmek mümkün değildir. Özellikle ilk işin bulunmasında tanıdıkların ve kurumun etkinliği son derece büyüktür. Zira göç eden nüfusun % 99'u aşan bölümü işini bu şekilde bulmuştur (Tablo 39). İlişkiler ağı ve kurumsal kuram sadece göçün ortaya çıkışı ve devamında etkili olmayıp aynı zamanda iş bulma konusunda da etkilidir.

Tablo 40: Göçmelerin İş Bulmasında Etkili Olan Kişi ya da Kurumlar.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Tanıdıklar aracılığıyla	296	49,3	49,3	49,3
Kefil aracılığıyla	1	0,2	0,2	99,5
Kurum aracılığıyla	303	50,5	50,5	
Toplam	600	100	100	100

Grafik 34: Göçmenlerin İş Bulmasında Etkili Olan Kişi ya da Kurumların Oransal Dağılımı.

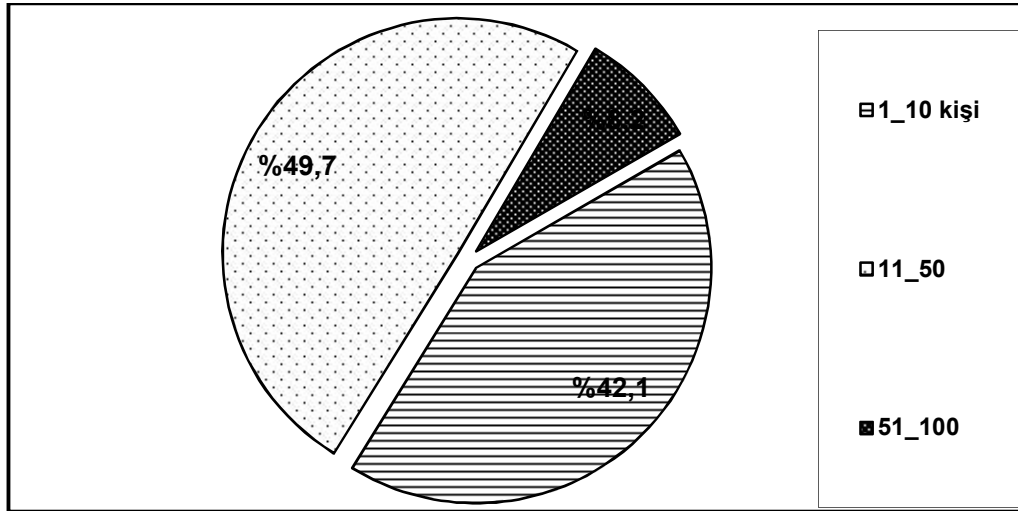

Suudi Arabistan'daki işyeri büyüklükleri, işletmenin niteliği ile ilgili olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin işletme, eğer bir tamir atölyesi ise (ki bunun içerisinde kaporta, oto boya, torna ve elektrik bölümü de yer almaktadır) çalışan işçi sayısı 20 ila 200 arasındadır. İşletme bir lokanta ise içerisinde fırın da bulunmakta olup çalışan işçi sayısı 10 ila 100 kişi arasında olmaktadır. İşyeri eğer bir berber salonu ise bu sefer çalışan işçi sayısı 1 ila 10 arasında değişiklik göstermektedir.

Tablo 41: Suudi Arabistan'da Türk İşçilerin Çalıştığı İşletmelerin İşçi Sayısı.

	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-10 kişi	253	42,1	42,2	42,2
11-50 kişi	298	49,7	49,7	91,8
51-100 kişi	49	8,2	8,2	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 35: Suudi Arabistan'da Türk İşçilerin Çalıştığı İşletmelerin İşçi Sayısına Göre Dağılımı.

Samandağlı göçmenlerin istihdam edildiği işletmeler işçi sayılarına göre tasnif edildiğinde, işletmelerin çok büyük bir kısmının 11 ila 50 işçi çalıştırdığı görülür. Buna göre 11-50 işçi çalıştıran işletmelerin oranı % 49,7, 1-10 arasında işçi çalıştıran işletmelerin oranı % 42,2 ve 51-100 kişi çalıştıran işletmelerin oranı ise % 8,2 olarak tespit edilmiştir (Tablo 40).

Dağılım göz önüne alındığında Suudi Arabistan'da Samandağlı göçmenlerin çalıştığı işletmelerin %50'ye aşan bölümü çalıştırdığı işçi sayısına göre modern sanayi niteliği taşırken, yapılan iş yönüyle hizmet üreten atölye tipi sanayi özelliği taşımaktadır. Buna göre göçmenlerin daha çok atölye tipi sanayi faaliyetlerinde istihdam edildiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Türk işçilerle beraber bu işletmelerde istihdam edilen farklı ülkelerden gelmiş çok sayıda yabancı işgücü bulunmaktadır. Bu yabancı işgücünün kaynak noktası büyük oranda Güney Asya ülkeleridir. Yabancı işgücünün içerisinde %25 oranla büyük bölümünü Bangladeş ve %20 oranla ise Hindistanlılar oluşturur. Bununla birlikte geri kalan %55'lik bölüm ise Sudan, Pakistan, Mısır, Filipinler, Endonezya, Suriye, Filistin, Irak gibi ülkelerden gelenlerden meydana gelmektedir (Resim 15-16).

Resim 15: Suudi Arabistan'da Aynı İş Yerinde Çalışan Türk ve Diğer Yabancı İşçiler.

Suudi Arabistan'da aynı meslek grubunda çalışanlar arasında ücret bakımından önemli bir fark yoktur. Ancak anketlerden bazı durumlarda aynı iş türü içerisinde çalışıp da farklı gelir elde eden işçilerin de olduğu ortaya çıkmıştır. Burada etkili olan temel faktör işyerinin bulunduğu sahadır. İşyeri kalabalık bir caddede

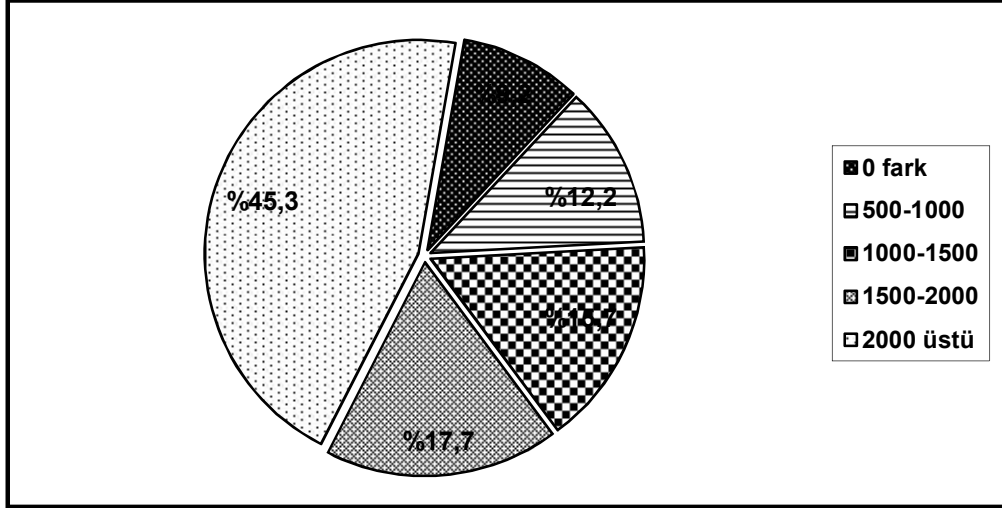
bulunuyorsa ki bu daha çok berber salonu veya lokanta için geçerli nispeten daha yüksek bir gelir elde edilmektedir. Buna göre inşaat sektöründe çalışan bir işçi, bir lokantacıya göre daha çok gelir elde ederken, tamir atölyesinde çalışan işçi ise bir berbere göre daha çok kazanç sağlayabilmektedir. Burada etkili olan faktör ise birçok işçinin serbest olarak çalışmasından kaynaklanmakta, yani bir işçi çalıştığı atölyenin yanı sıra atölye dışında da özel olarak dışarıda hasarlı araçları tamir etmekte ve ek bir gelir elde etmektedir.

Suudi Arabistan'da çalışan diğer yabancı işgücü ile Türk işçilerin aldığı ücretler kıyaslandığında, herhangi bir ülkeden gelen bir işçiye göre Türk işçisinin aldığı ücret genellikle daha fazla olmaktadır. Bunun temel nedeni ise Türk işçilerin kalifiye olması ve işini en iyi şekilde icra etmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin ortalama 3.000 Suudi Riyali alan bir Türk işçisine karşılık, bir Bangladeşlinin aldığı maaş 300 ila 500 Suudi Riyali arasında olmaktadır. Ya da bir Filipinli, Endonezyalı ve yahut bir Pakistanlı işçinin aldığı maaş yine 200 ile 600 Suudi Riyali civarında olmaktadır.

Suudi Arabistan'da çalışmakta olan işgücü içerisinde, herhangi bir ücret farkı olmayanların oranı % 9,2, 500 ile 1.000 Riyal arası fark olanların oranı % 12,2, 1.000-1.500 Riyal arası % 15,7, 1.500-2.000 Riyal arası % 17,7, 2.000 Riyal ve üstünde fark olanların oranı ise % 45,3 olmuştur (Tablo 41).

Tablo 42: Samandağlı Göçmenler ile Yabancı İşçiler Arasındaki Ücret Farkı.

Suudi Riyali	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0,00	55	9,2	9,2	9,2
500-1000	73	12,2	12,2	21,3
1000-1500	94	15,7	15,7	37,0
1500-2000	106	17,7	17,7	54,7
2000 üstü	272	45,3	45,3	
Toplam	600	100,0	100,0	100,0

Grafik 36: Samandağlı Göçmenler ile Yabancı İşçiler Arasındaki Ücret Farklarının Oransal Dağılımı.

Suudi Arabistan'da Türk işçilerin çalışma şartlarının zorlukları değişik iş alanlarında, değişik seviyelerde olmaktadır. İklim, bitki örtüsü gibi doğal faktörler dışında asıl sorun “Kefil” sistemidir. Zira bu sistem göçmenlerin özel hayatından iş hayatına kadar her yönünü olumsuz etkileyerek şartlarını zorlaştırmaktadır. Göçmenleri adeta kişilerin keyfi davranışlarına mahkûm etmektedir.

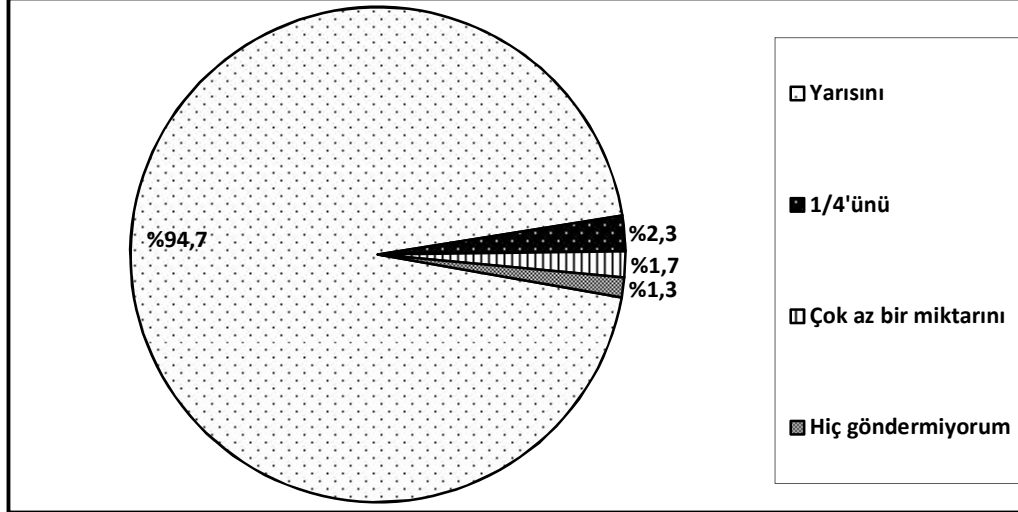
Tablo 43: Göçmenlerin Kazandıkları Parayı Türkiye'ye Gönderme Durumu.

Kazancın	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Yarısını	568	94,7	94,7	94,7
1/4 ünü	14	2,3	2,3	97,0
Çok az bir miktar	10	1,7	1,7	98,7
Hiç gönderemiyorum	8	1,3	1,3	
Toplam	600	100	100	100

Daha önce de belirtildiği gibi, Suudi Arabistan'a göç etmiş Samandağlı işgücü, kendileri için en önemli olan yatırım aracına sahip olmak için, gelirlerinin önemli bir kısmını Türkiye'deki ailesine göndermektedir. Ancak göçmenler içerisinde, geliri çok düşük ya da yaşam masrafları çok olanlar kazanmış oldukları paranın, çok az bir miktarını göndermekte ya da hiç gönderememektedirler. Fakat bu durumdakilerin payının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Göçmenlerden, aylık

gelirinin yarısını gönderenlerin oranı % 94,7 iken, $\frac{1}{4}$ 'ünü gönderenlerin payı % 2,3'tür. Gelirinin çok az bir miktarını gönderenler ya da hiç gönderemeyenlerin oranı ise yaklaşık % 1,5 civarındadır (Tablo 30).

Grafik 37: Göçmenlerin Kazandıkları Parayı Türkiye'ye Gönderme Durumunun Oransal Dağılımı.

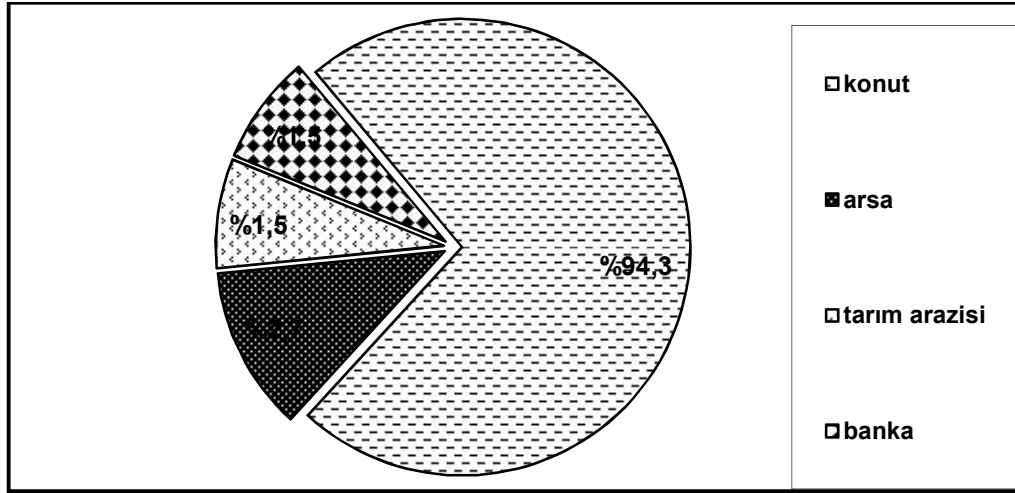
Suudi Arabistan'da çalışan Türk işgücü kendi içerisinde ekonomik sınıflara bölünmemiştir. Nitekim burada herhangi bir işçinin geliri ne olursa olsun birbirleriyle sosyal bağlar kurmakta ve ortak birçok faaliyette bulunmaktadır. Riyad ve Cidde gibi büyük şehirlerde çalışan işçilerin elde ettikleri gelir, daha ücra köşede olan ve sosyal imkânların daha kısıtlı olduğu şehirlerde çalışan işçilerle her ne kadar aşağı yukarı aynı olsa da, büyük şehirlerde harcama daha fazla olmakta ve bu büyük şehirlerde çalışanlar için, birikim yapmak daha zor olmaktadır. Fakat küçük şehirlerde çalışan işçiler, daha sıkıcı bir yaşam sürdürmelerine karşın kazandıkları parayı harcayacak pek fazla bir alan olmadığı için daha çok birikim yapmaktadır.

Tablo 44: Türkiye'de Yapılan Yatırım Türleri.

Yatırım türü	Kişi Sayısı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Konut	566	94,3	94,3	94,5
Arsa	16	2,7	2,7	97,0
Tarım arazisi	9	1,5	1,5	98,5
Banka	9	1,5	1,5	
Toplam	600	100	100	100

Samandağ ilçesinden göç eden Türk işgücü, uzunca bir süre Suudi Arabistan'da çalıştıktan sonra kendi ülkesine kesin olarak geri dönüş yapmakta ve hayatının geriye kalan kısmını kendi topraklarında sürdürmektedir. Bu uzun dönem içerisinde işçiler, kendi ülkesine izin için, yaz döneminde geldiklerinde Türkiye'ye çok miktarda döviz girdisi sağlamaktadırlar. Bu bakımdan yurtdışında çalışma imkânı bulmuş her işçinin, kendi ülkesine her gelişinde, önemli oranda Türkiye'ye bir ekonomik katkı sağlamakta ve böylece buradaki ekonomik sistem içerisinde, kendine bir yer edinmektedir.

Grafik 38: Türkiye'de Yapılan Yatırım Türlerinin Oransal Dağılımı.

Suudi Arabistan'da çalışan Türk işgücü, kazanmış oldukları parayı Türkiye'de çeşitli yatırım araçlarında kullanmaktadırlar. Bu yatırım araçlarından en büyük payı konut yatırımı almaktadır. Konut yapımının bu kadar büyük bir paya sahip olmasının temel nedeni, bu vatandaşlarımızın belirli bir süre çalıştıktan sonra ülkelerine geri dönüş yapma amaçlarından kaynaklanmaktadır. Zira bu konut yatırımının bu kadar fazla önemli olmasının temel nedeninde bu faktör rol oynamaktadır.

Suudi Arabistan'a göç eden Samandağlı işgücünün % 94,3'ü yatırımını konut yapımından yana kullanmaktayken, % 2,7'si arsa, % 1,5'i tarım arazisi ve % 1,5'i de bankada kullanmaktadır (Tablo 43).

Göç eden Türk işçisinin, göç etmekteki amaçlarından birisi de barınmasını sağlayacak ve kendinin sahip olduğu bir konuta ihtiyaç duymasıdır. Bu bağlamda ilk

etapta kazandığı parayla, eğer mevcut bir arsaya da sahip ise o arsada bir ev yapmakta ya da konut inşa etmek için bir arsaya sahip değilse bir apartman dairesi satın almaktadır. Konut yatırımı sorununu halleden ve çalışmaya devam eden işçiler biriktirdikleri paraları da arsa satın alarak, bankada yatırarak veya tarım arazisine sahip olarak değerlendirmektedir.

Yapılan konutların önemli oranda lüks yapılar olduğu dikkat çekici bir durum oluşturmaktadır. Bu durum da bu binaları yapan işçilerin genel olarak gelir durumlarının oldukça iyi seviyede olduğunu anlatmaktadır (Resim 18-19). Zira yurtdışında çalışan işçi için ikamet edeceği konutun en iyi şekilde inşa edilmesini istemekte, bu yüzden kazandığı paranın en büyük payını bu konut yatırımına yönelik kullanmaktadır. Çünkü Suudi Arabistan'da yaşamış olduğu zor çalışma koşullarından sonra, kendisi ve ailesinin çok daha rahat ve konforlu bir hayat sürdürebilmeleri için bu tür sıkıntılara katlanmak zorunda kalmaktadır.

Resim 18: Suudi Arabistan'daki Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Konutlarından Görünüş (Kuşalanı).

Resim 19: Suudi Arabistan'daki Göçmenlerin Samandağ İlçesindeki Konutlarından Görünüş (Yaylıca).

Göçmenler için bir başka konu da, işçilerin ailelerine yaptıkları para transferleridir. Kendi ulaşımlarını yaptıkları seyahat şirketleri ile eskiden kendi ailelerine para yollayan Türk işgücü, son zamanlarda artık bu işi Türkiye'ye gelen otobüs ile değil, ancak aynı seyahat şirketinin yazıhanesine parasını yatırarak, online bir şekilde ailesine ulaştırmaktadır.

Fakat işçiler bu iş için belirli oranlarda para ödemek zorundadır. Seyahat şirketlerinin böyle bir yapılandırmaya gitmelerinin nedeni ise, daha önceleri otobüslerle yüklü miktarda para yollanması otobüs firmaları adına çeşitli sıkıntılara veya şirketlerin bu yüzden cezalar ödemesine yol açmaktaydı. Bu nedenle söz konusu şirketler bu online para transferi sistemini uygulamaya başlamışlardır. Bu iş hem daha güvenli, hem de daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir.

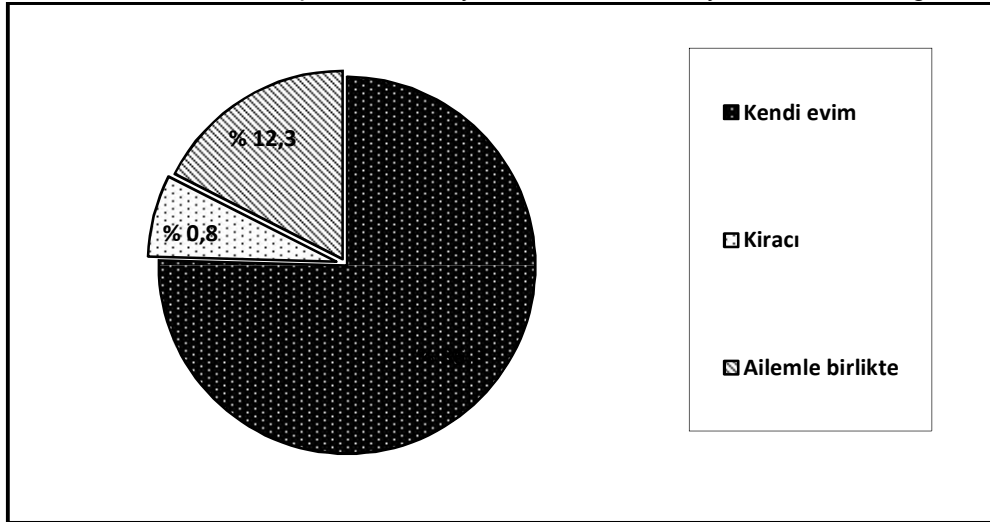
Tablo 45: Göçmenlerin Hatay'daki Evlerinin Mülkiyet Durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde %	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Kendi evim	521	86,8	86,8	86,8
Kiracı	5	0,8	0,8	87,7
Ailemle birlikte	74	12,3	12,3	
Toplam	600	100	100	100

Suudi Arabistan'a göç eden Türk işgücü, uzun bir süre bu ülkede çalıştıktan sonra, elde etmiş olduğu birikimi, bireysel ihtiyaçlarına göre değişik yatırım araçlarında kullanmaktadır. Fakat göçmen için en önemli olan ilk hedef, bir konut sahibi olmaktır. Nitekim bu gaye ile Suudi Arabistan'da para kazanmaya başladığı andan itibaren, bu ihtiyacı karşılamaya yönelik Türkiye'deki ailesine para transferleri gerçekleştirmektedir. Göçmenler, elde ettikleri aylık gelirin yaklaşık yarısını, kimi zaman da yarısından fazlasını Türkiye'ye göndermektedir.

Bu bakımdan Suudi Arabistan'da çalışan göçmenlerin % 86,8'lik bir kesimi kendilerine ait bir eve sahip iken, % 12,3'lük kesimi ailesi ile birlikte kalmakta ve % 0,8'lik kesimi ise bir konut sahibi oluncaya kadar, yaşamını bir kiracı olarak devam ettirmektedir (Tablo 44).

Grafik 39: Göçmenlerin Hatay'daki Evlerinin Mülkiyet Durumunun Dağılımı.

V. BÖLÜM

5. SUUDİ ARABİSTAN'A YÖNELİK GÖÇÜN GELECEĞİ

5.1. Gelecekte Göçü Etkilemesi Beklenen Olası Dinamikler

Türkiye'den Suudi Arabistan'a olan göçlerin ilk başlangıcından bu yana kadarki seyri incelendiğinde, göçün gelecekteki değişimi hakkında bazı fikirlerde bulunmak mümkündür. Bölgenin petrol kaynakları tükenme aşamasına yaklaşılmasıyla birlikte, mevcut olan istihdam potansiyeli giderek küçülecek ve böylece iş sahaları daralacağından yabancı işgücünün işsiz kalması ya da yeni gelecek olan göçmenlere yeni iş imkânlarının açılmaması gibi tehlikelerle karşı karşıya kalınabileceği düşünülebilir. Böyle bir sonuç karşısında yabancı işgücü artık yeni iş sahalarının arayışına girecektir.

Yakın gelecekte yine petrol kaynakları bakımından elverişli duruma sahip olan diğer Afrika ülkelerine doğru göç transferleri meydana gelebilme ihtimali söz konusudur. Hatta bu ülkeler içerisinde şimdiden yıldızı parlayan ülke Sudan, daha şimdiden çok önemli miktarda Türkiye'den göçmen almaya başlamıştır. Suudi Arabistan'a olan göçlerin oluşturduğu göç kültürüyle birlikte Samandağ İlçesinden de bu sahalara yeni göçlerin olacağı öngörülebilir.

Küreselleşme ile birlikte iletişim ve ulaşım sistemlerinde meydana gelen gelişmeler, bilgiye kolay ulaşılabilirlik ve yeni iş sahalarının varlığından haberdar olmak gibi kolaylaştırıcı faktörler, göçün yeni dinamiklerini oluşturmaktadır. Küreselleşen dünyanın ortaya çıkardığı bu kolaylıklar göçün gelecekteki seyrini önemli ölçüde etkileyecektir.

Bunun yanı sıra Samandağ ilçesi bağlamında göçün geleceğine bakıldığında ilçedeki işgücünün yeni iş sahalarının yanında yeni iş kollarının da arayışına girmelerini beklemek mümkündür. Bu bakımdan gelecekte yeni iş dinamikleri ve yeni iş sahalarının ortaya çıkması kuvvetli bir ihtimaldir.

5.2. Gelecekteki Olası Yeni Göç Yönleri

Günümüzde Samandağ ilçesindeki genel eğilim göz önüne alındığında yeni göç yönlerinin gün geçtikçe önem kazandığı söylenebilir.

Ukrayna, Beyaz Rusya, Estonya, Letonya ve Litvanya gibi sanayileşmekte olan ülkeler yakın gelecekte yeni iş sahaları olma potansiyeline sahiptirler. Aynı zamanda bu ülkelere gidişlerde vize alımı çok zor olmadığı için göçmenler için çekici bir etki yaratabilir. Ayrıca kısa bir süre önce Avrupa Birliğine yeni katılan Romanya göçmenlerin yeni odak noktalarından biri haline gelmiştir. Bunun yanında Rusya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri de gelecekteki göçün yeni hedefidir.

Zira endüstrileşme ile birlikte önemli miktarda işgücüne ihtiyaç duyulacak bu durum da beraberinde yabancı işgücü ithalini gündeme getirecektir. Çünkü söz konusu ülkelerin demografik yapıları incelendiğinde, doğum oranlarının düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bundan ötürü bu ülkelerin genç nüfus oranı düşük olacağından işgücü potansiyeli de az olacak ve böylece dışarıdan işgücü temin etmek için çalışmalar yapacaklardır.

Ortadoğu'da meydana gelen siyasi bunalımlar ve çatışmalar ile birlikte yıkılan şehirlerin yeni baştan inşasını gerektirecektir. Bu bakımdan bu bölgelerin yeniden inşası için, değişik ülkelere inşaat firmaları bu alanlara yeni iş sahaları açacak ve beraberinde yeni göçmen akınlarını da getireceklerdir. Nitekim ABD'nin Irak müdahalesi ile birlikte meydana gelen değişimler ve yıkılan şehirlerin yeniden inşası için Türkiye'den çok miktarda inşaat şirketi Irak'a gitmiş ve bu şirketler beraberlerinde çok sayıda inşaat işçisi ve mühendisler götürmüşlerdi.

Sonuç ve Öneriler

Suudi Arabistan'a ilk göç süreci 1978 yılı itibariyle başlamış olup, bu bakımdan Samandağ ilçesinden bu ülkeye yönelik meydana gelen ilk işgücü göçleri de bu döneme tekabül eder. İlk olarak yapılan göçler her ne kadar çok kalabalık gruplar şeklinde olmasa da 5 yıllık süreç içerisinde oldukça yüksek bir seyir izlemiştir. 1990'lı yıllar itibariyle en yüksek seviyesinde seyreden işgücü göçleri 2000'li yıllarda tekrar azalmaya başlamış ve günümüzde de çok düşük bir seyir izleyerek devam etmektedir.

Samandağ ilçesinden meydana gelen bu işgücü göçlerinin temel nedeninde ekonomik faktörler rol oynamaktadır. Nitekim ilçede iş imkanlarının kısıtlı olması ve işsizlikle gelen yoksulluk insanları göçe zorunlu kılmıştır. Bu bakımdan Suudi Arabistan'a yönelik olan bu işgücü göçlerinin temelinde ekonomik koşullar çok büyük bir rol oynamaktadır.

Samandağ ilçesinden, Suudi Arabistan'a yönelik, göçe katılan işgücünün yaş ortalamasının 20 ile 30 arasında olduğu tespit edilmiş olup, bunların % 60'ye yakını bu yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Askerlik görevini yapmadan önce gidenlerin oranı ise % 10 civarındayken, geriye kalan % 30'luk kesim ise 30 yaşın üstünde olan işçilerden oluşmaktadır. Göçe katılanların tamamının erkek olduğu yapılan mülakatlar sonucunda anlaşılmıştır.

Suudi Arabistan'a yönelik göçlerin organizasyonu genel olarak değerlendirildiğinde, göç kuramları içerisinde daha çok *kurumsal kuram* ve *ilişkiler ağı* kuramının bu göçlerde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim meydana gelen göçlerde para karşılığı vizeler oldukça yüksek fiyat karşılığında, müşavirlik bürosu adı altında çalışan işletmelerde satılmakta ya da Suudi Arabistan'da çalışan akraba ve arkadaşları vasıtasıyla bu vizeler temin edilmektedir.

Göç ile gelen yabancı işgücü, çalıştıkları emek karşılığında, almaları gereken ücretten daha az miktarda para almakta ve iş yeri değiştirme özgürlükleri olmamaktadır. Hatta bundan daha kötüsü, işçilerin her konuda kefile bağımlı kalmasıdır. Suudi Arabistan'da çalışan yabancı işgücünün sosyal özgürlük ve sivil hakları da bulunmamakta ve onların bu durumları kendilerine büyük bir rahatsızlık ve huzursuzluk vermektedir. Göçmen işçi gücü kendi haklarını korumaya yönelik herhangi bir örgütlenme içine de girmemiştir. Zaten her türlü girişim de Suudi otoritelerince karşı konmuştur.

Suudi Arabistan'a göç ile gelen yabancı iş gücü sayısının artışı, ülkedeki hem yerli halkı, hem de göçmen yabancı işgücünü etkileyen bir takım sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu süreç ülkedeki geleneksel yapı üzerinde bir takım değişikliklerin başlamasına, bazı geleneklerin başkalaşmaya uğramasına ve ayrıca ülkede kültürel değişimler meydana gelmeye başlamıştır.

Samandağ ilçesinden, Suudi Arabistan'a çalışmaya giden göçmenler, genel olarak bireysel bir şekilde gitmekte, ailelerini ise yanlarında götürmemektedirler. Oysa son yıllarda sosyal yaşantıda meydana gelen bazı değişimler ve ekonomik durumlardaki farklılaşmalar, büyük oranda işçilerin ailelerini yanlarında götürmesine imkân tanımıştır.

Ancak bir süre buralarda çalışıp, ekonomik olarak kendilerine yetecek seviyeye geldiklerinde kendi ailesi ile birlikte ülkelerine geri dönmektedirler. Zira oradaki yaşam koşulları gerek iklim, gerekse siyasi ve sosyal yönüyle Türk göçmenler için, çok uygun bir nitelik taşımamaktadır. Bu nedenle Suudi Arabistan'da çalışan Türk göçmenler için geri dönüş, mutlak bir zorunluluk olmaktadır.

Fakat Batı Avrupa ülkelerine göç eden (Almanya, Belçika, İsviçre, Hollanda, Fransa vs.) iş gücü, ilk etapta tek başına göçe katılmakta, bir süre sonra (gerekli şartlar oluştuğunda) kendi yanlarına ailelerini de götürmekte ve orada kalıcı bir yaşama devam etmektedirler.

Avrupa ülkelerine olan göçler ile Suudi Arabistan'a olan göçler arasında bu tür farklılıkların ortaya çıkmasının nedenleri arasında, Avrupa'da işçilere tanınan sosyal ve ekonomik haklar, bilhassa Ortadoğu'daki petrol ülkelerine göre çok daha farklı olmaktadır. Avrupa ülkelerinde işçi haklarını ve göçmenleri koruyan ve haklarını savunan kurumlar bulunmakta ve aynı zamanda bu kurumlar, işçilerin işveren tarafından aşırı çalıştırılıp, az ücret verilmesi gibi engelleri ortadan kaldırmakta, çalışan işgücüne iş güvencesi vermektedir. Arabistan'da ise herhangi bir sağlık güvencesi olmadığı gibi iş güvencesi dahi bulunmamaktadır. Hatta Suudi Arabistan'da "kefillik sistemi" olarak bilinen bir yapının varlığı, buradaki göçmenin çalıştığı kefil yanında, adeta kefilin emir eri rolünü yaşamasına neden olmuştur.

Suudi Arabistan'daki kefiller, Suudi Arabistan'a giden işçilerin elinden pasaportunu almakta ve işçinin buradaki her türlü tasarruf hakkına el koymaktadır.

Nitekim Suudi Arabistan'da çalışan işçinin herhangi bir sosyal güvencesi olmadığı gibi, mülk edinme ya da herhangi bir araç veya makine sahibi olma hakkı

yoktur. İşçilerin kendi emek gücüyle aldıkları araçların mülkiyet hakkı Suudi Arabistan'daki kefillerde olmaktadır. Suudi Arabistan'da mevcut olan bu kefillik sistemi işçilerin kişisel haklarını ipotek altına almakta ve özgürlüklerini kısıtlayıcı bir yapı oluşturmaktadır. Bu bakımdan işçilerin demokratik herhangi bir hakkı tamamiyle kefilinin tasarrufuna bağlı olmaktadır.

Öte yandan Türkiye'den, Avrupa'ya yapılan göçlerinin tamamına yakını kesin göç halini almış ve burada çalışanların büyük bir kısmı, belirli bir süre sonra ailelerini de kendi çalıştıkları ülkeye götürmüşlerdir.

Bununla birlikte Avrupa'ya göç eden işçilerin çoğu, Avrupa'da çalıştığı ülkenin vatandaşı olarak yaşamlarını sürdürürken, bir kısmı çifte vatandaşlık haklarından yararlanmaya devam etmekte, diğer bir kısmı ise hala Türk vatandaşı konumundadır.

Samandağ ilçesinden, Suudi Arabistan'a göç eden Türk işgücü ülkede çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Suudi Arabistan'daki Türk işgücünün en temel sorunlarından biri, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaması nedeniyle sağlık hizmetlerinden kısıtlı ölçüde yararlanabilmesi ve emeklilik haklarından yoksun kalmasıdır. Buna yönelik yapılabilecek iyileştirmeler sağlanmalı ve sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde yararlanmaları için Suudi hükümeti bazı çalışmalar yapmalıdır. Ayrıca emeklilikleri konusunda Türk işçilerine bir takım kolaylıklar sağlanmalıdır.

Suudi Arabistan'da çalışan Türk işgücü için ikinci bir sorun ise barınmadır. Suudi Arabistan'a göç etmiş olan Türk işgücü, ülkede kalabalık gruplar halinde ve sağlıksız ortamlarda barınarak yaşamlarını sürdürmektedir. Çünkü bir apartman dairesinde kirada kalabilmek için, işçinin kendi ailesini yanına getirmesi şartı vardır. Bundan dolayı da bekar olan işçiler, ya çalıştıkları şirketin içindeki sahada bulunan binalarda çok kalabalık bir şekilde yaşayacak ya da oradaki bir konteynırı barınak haline getirerek, bunun içinde yaşamını sürdürecektir. Bu bakımdan barınma sorununu kolaylaştırmak ve iyileştirmeler sağlamak adına işçi blokları oluşturmak adına hükümetler arası bir takım çalışmalar yapılmalıdır.

Tespit edilen diğer bir başka sorun, evli olan işçiler, eş ve çocuklarını kendi yanlarına aldırarak amacıyla vize talebinde bulduklarında, çok sayıda problemle karşılaşmaktadır. Örneğin, vize ücretlerinin çok yüksek olması nedeniyle birçok işçimiz bu haktan yararlanamamaktadır. Bunun yanında parayı tedarik edenler için de Suudi hükümetince, bir takım bürokratik engel meydana gelmektedir. Bunun için

de işçilerin aldığı vize masraflarında bazı indirimler yapılarak ve gereksiz olan bürokratik engellerin ortadan kaldırılması gibi iyileştirmeler yapılmalıdır.

Suudi Arabistan'da çalışan Türk işçilerinin çocuklarının karşılaştıkları bir sorun da eğitim ile ilgilidir. Gerek okullardaki eğitim kalitesinin yetersiz olması, gerekse okulların ikamet edilen yerden çok uzakta olması, özellikle küçük yaş grubundaki öğrenciler için büyük sorun teşkil etmektedir. Suudi Arabistan'daki eğitimin, Türkiye'de yapılan eğitimin gerisinde kalmasından dolayı üniversite sınavına girecek olan öğrenciler adına büyük problemler doğurmaktadır. Buna paralel olarak Türkiye'deki yetkililer belki de bu farkı ortadan kaldırmak için, yurtdışında çalışanların çocukları için sınav (YÇS) yapılmakta ve üniversiteyi kolay bir şekilde kazanmaları için büyük avantajlar sağlanmaktadır. Fakat asıl çözüm, bundan ziyade Suudi Arabistan'daki okulların eğitim kalitesini arttırmak ve büyükelçilikler ile birlikte ortak koordinasyonlar ve denetimler yapmaktır. Böylece üniversiteyi kazanan öğrenciler, üniversite eğitimleri esnasında karşılaşılabilecekleri sorunlarla daha kolay başa çıkabilme şansına sahip olurlar.

Dikkat çekici sorunlardan biri de işçi ücretlerinde, günümüze gelinceye kadar meydana gelen büyük orandaki düşmelerdir. Önceki yıllarda (özellikle 1980-1990 yılları arasında) bir işçinin aldığı ortalama aylık maaş 5.000- 7.500 Suudi Riyali (SAR) arasında değişirken, günümüzde ise bu rakam 2.000- 4.000 SAR civarında seyretmektedir. Bu yüzden kendi ülkesinde yatırım yapmak isteyen bir işçinin, eskiye oranla daha fazla zaman Suudi Arabistan'da çalışması gerekmektedir. Buna yönelik olarak, Suudi hükûmetince Türk işçilerin ücretlerinde yeniden iyileştirmeler yapılabilir veya göçmen işçilerin Türkiye'de yapacakları yatırımlarda onlara çeşitli vergi indirimleri sağlanabilir.

Suudi Arabistan'da çalışan işçilerin karşılaştıkları bir başka sorun ise Suudi Arabistan'a geliş-gidişlerde çeşitli zorluklardır. İşçilerin yanlarında getirmiş olduğu eşyaların her kontrol noktasında defalarca indirilmesi, gümrüklerde çok uzun süre beklemeleri ve işçilerin eşyalarının karıştırılması ve geri yüklenme işinin yine işçiler tarafından yapılması göçmenler adına büyük zorluklar oluşturmaktadır. Bu bağlamda, gümrük kapılarında geçişleri esnasında göçmen işçilere, bazı ayrıcalıkların tanınması işçiler için çok daha kolay seyahat etme şansını verecektir.

Göçmenler için sorun olan bir başka konu, Suudi Arabistan'da çalışırken herhangi bir siyasi veya ekonomik sıkıntıları yaşamaları durumunda yönlendirilmelerini sağlayacak veya yardımcı olacak kurum ya da kişilerin

olamamasıdır. Bu nedenle Türk büyükelçiliklerinin herhangi bir konuda sıkıntı yaşayan işçilerimize yardımcı olmak adına çeşitli birimler oluşturmaları ve konuyla ilgili uzman gözlemciler görevlendirmeleri gereklidir.

KAYNAKÇA

- Abadan, Nermin. Keleş, Ruşen. ve diğerleri, (1975). Göç ve Gelişme, Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma, A.Ü.S.B.F İskan ve Şehircilik Enstitüsü, Ankara.
- Abadan, Nermin (2006). Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları-30, (İkinci Baskı), İstanbul.
- Abadan, Nermin (2007). “*Türk Dış Göçünün Aşamaları: 1950’li Yıllardan 2000’li Yıllara*”, *Kökler ve Yollar, Türkiye’de Göç Süreçleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Dergisi, Ayhan Kaya, Bahar Şahin, s. 1–18, İstanbul.
- Akçay, Adnan (1985). “*Traditional Large Land Ownership and its Transformation in two South East Anatolian Village*”, M.S. Thesis, Department of Sociology, METU, Ankara.
- Akkayan, Taylan (1979). Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi Ed. Fak. Yayınları, No:2573, Ed. Fak. Basımevi, İstanbul.
- Akşit, Bahattin (1985). Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme, Turhan Kitabevi, Ankara
- Akşit, Bahattin (1998). “*İçgöçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış*”, Türkiye’de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Bolu-Gerede 1997, Tarih Vakfı Yayınları, s.22–37
- Alagöz, Cemal (1944).” *Coğrafya Gözüyle Hatay*”, Ank. Üni., DTCF. Der., C.II, Sayı: 2, s.203-216, Ankara.
- Al-Farsy, Fouad (1986). *Saudi Arabia: A Case Study in Development*. Great Britain: Redwood Burn Ltd. s.136-171, 206-211.
- Al-Farsy, Fouad (1990). “*Modernity and Tradition: The Saudi Equation*”. London & NY: Kegan Paul International. s.40-50, 96-143, 200-272.

Alper, M. Ahmet (2005). İşçi Dövizlerini Belirleyen Makro Ekonomik etkenler: Türkiye Örneği, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

ATSO (Antakya Ticaret ve Sanayi Odası) (2011). 2010 Yılı Faaliyet Raporu, Antakya.

<http://www.antakyatso.org.tr/> Erişim Tarihi:03.04.2012.

Arı, Kemal (2003). Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Atalay, İbrahim (1994). Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi,

İzmir.

Atalay, İbrahim (1997). Türkiye Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir

Aydingün, İsmail. İçduygu, Ahmet. Sirkeci İbrahim (1998), “*Türkiye’de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkileri*”, Türkiye’de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Bolu-Gerede 1997, Tarih Vakfı Yayınları, s.207–240

Bağlı, Mazhar (2005). “*Türkiye’de Göç ve Kentleşme*”, Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, 8–11 Aralık 2005, s. 215–225.

Başçeri, Y. Esin (1998). “*Uluslararası Göç*”, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar-Bakışlar”, Der Yayınları, İstanbul.

Bilgili, Münir (2006). Ortadoğu Göçleri, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Çetin, Bayram (2010). “*Antakya (Hatay) Nüfusunun 1940-2008 Yılları Arasındaki Gelişimi ve Temel Özellikleri*” s.179-226, Hatay Araştırmaları-1, Antakya.

- Çetin, Bayram, Çetinkaya, Sevda, Korkmaz, Hüseyin, Ege, İsmail, Özşahin, Emre, Karataş, Atilla, Bom, Ahmet (2010). “*Laurel (Laurus Nobilis L.) And The Laurel Industry In Hatay*”, s. 487-503, Antalya.
- Çetin, Bayram (2012). “*Hatay’da Kentleşmenin Seyri (1940-2009) ve Mekansal Dağılışı*”, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt. 17, Sayı. 28, S. 231-257, Erzurum.
- Çolak, Ö. Faruk (2002). “*Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam*”, Kayıt dışı Sektörü Büyüten Faktörler, Ekonomiye ve Çalışma Hayatına Etkileri ve Çözüm Önerileri.
- Demir, G (1997). “*Göç Nedenleri ve Göçerlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrısçık İlçesi Örneği*”, Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, DiE Yayınları, No: 2046, Ankara.
- Demirci, Meryem ve Sunar, Belma (1998). “*Nüfus Sayımları ile Derlenen İç Göç Bilgisinin Değerlendirilmesi*”, Türkiye’de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Bolu-Gerede 1997, Tarih Vakfı Yayınları, s.125–152.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) (1996). 1990 Genel Nüfus Sayımına Göre İç Göçler ve Göç Eden Nüfusun Ekonomik Nitelikleri, Ankara.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) (1997). “*Köy Envanteri Hatay*”, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Ankara.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) (2000). Genel Nüfus Sayımı (1927-1997). Ankara.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) (2003). “*2002 Hane halkı Bütçe Anketi Gelir Dağılımı Sonuçları*”, DİE Haber Bülteni.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) (2004). ” *2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri*” DİE Haber Bülteni, Sayı: 52, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama teşkilatı) (1973). Gelir Dağılımı Araştırması, Ankara.

- DPT (Devlet Planlama teşkilatı) (2001). Nüfus, Demografi ve Göç, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama teşkilatı) (2004). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Doğan, Mehmet (2006). “*Türkiye Ziraatında Makineleşme: Traktör ve Biçerdöverin Etkisi*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi, sayı: 4
- Doğanay, Hayati (1997). Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. İstanbul.
- Dönmez, Yusuf (1984). Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2506. Coğrafya Enst. Yayın No: 102 İstanbul.
- Erjem, Yaşar (1997). “Türkiye’de İç Göçler, Kentleşme ve Toplumsal Değişme”, Simurg, Mersin Üniversitesi Bilimsel Toplantı Topluluğu Yayını, Sayı:2, s.13–26.
- Erman, Tahire (2004). “Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kurguları”, European Journal of Turkish Studies, Thematic Issue, No: 1 <http://www.ejts.org/document85.html>. Erişim tarihi: 02.11.2010.
- Es, Muharrem ve Ateş, Hamza (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:48, s. 205–248. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 1994, GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması, Ankara.
- Gedik, Ayşe (1998). “*Daimi İkametgâha Göre Göç Datası: Eleştiriler ve Öneriler*”, Türkiye’de İçgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı’na Sunulmuş Bildiriler, Bolu-Gerede 1997, Tarih Vakfı Yayınları, s.152–167.
- Gençler, Ayhan ve Çolak, Aytül (2002). “*Türkiye’den Yurtdışına Beyin Göçü: Ekonomik ve Sosyal Etkileri*”, Kocaeli Üniversitesi I. Ulusal Bilgi, Yönetim ve Ekonomi Kongresi, İzmit.

- Gençler, Ayhan (2003). “ *Büyüyen Yasadışı Göç Sorunu ve Türkiye*”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:3, Sayı:1.
- Göktürk Atilla, Kaygalak, Sevilay (1999). “*Göç ve Kentleşme*”, Sosyal Hizmet Sempozyumu, Ankara.
- Gönüllü, Müzeyyen (1996). “*Dış Göç*”, Eğitim Fakültesi Dergisi, Pamukkale Üniversitesi Yayınları sayı:1, s. 94–106.
- Gözenç, Selami (1980). “*Arazi Kullanma (Land-Use) Haritalarında Standardizasyon ve Türkiye İçin Bir Öneri*” İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi Sayı 23, S.37-46- İstanbul.
- Gümüş, Ergin (1998). “ *Türkiye'nin Nüfusu*”, Türkiye Coğrafyası Ünite 1-13, Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları, Editör. Nuray Serter, No: 594, s. 60-84
- Güngör, Nazife (2005). “*Göç Olgusu ve Arabesk*”, Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, 8–11 Aralık 2005, s. 229–236.
- Güngördü, Ersin (1988). “*Hatay'da Yerleşme, Nüfus-Ziraat İlişkileri*” Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fak. Dergisi, Cilt 4, Sayı: 1 S. 219-236. Ankara.
- Gür, Timur H. ve Ural Emre, (2004). “*Türkiye'de Kentlere Göçün Nedenleri*”, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(1), s.23–38.
- Halliday, Fred (1984). *Labour Migration in the Middle East*. MERIP Reports. no.59. s.12.
- Hatay İl Özel İdaresi (2006). *Hatay İl Özel İdaresi Stratejik Plânı 2006-2010*, Hatay
- İl Özel İdaresi, Hatay.

- Hatay Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2012). İl Müdürlüğü 2011 Yıl Sonu Brifingi, Antakya. <http://www.hataytarim.gov.tr/> Erişim Tarihi: 02.07.2012
- Hatay Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü (2006). Hatay İl Çevre Durum Raporu, Hatay.
- Hatay İl Özel İdaresi (2010). Toprak ve Su Kaynaklarını Geliştirme Hizmetleri, Yayınlanmamış Veri, Hatay.
- İbrahim, Saad Edin (1982). *The New Arab Social Order: A Study of the Social Impact of Oil Wealth*. USA: Westview Press. s.5-12, 95-118, 149-154.
- İçduygu, Ahmet (2005), “*Transit Migration in Turkey, European Universty Institute Research Reports Trends, Patterns, and Issues, İtaly*”. http://cadmus.eui.eu/dspace/bitstream/1814/6277/1/CARIM-RR_2005_04.pdf Erişim tarihi: 22.12.2009.
- İŞKUR (Türkiye İş Kurumu), (2009). İşkur Kayıtları, 17.09.2009. <http://www.iskur.gov.tr/> Erişim Tarihi:05.04.2012.
- Karadağ, İsmail (2006). Türkiye-Suudi Arabistan Ticari İlskileri, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul.
- Karataş, Atilla (2010). Hatay İli'nin Su Potansiyeli Ve Sürdürülebilir Yönetimi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya.
- Kasarıcı, Rüya (1996). “Türkiye’de Nüfus Gelişimi”, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 5, s. 247-266, Ankara.
- Kaya, Erol, Şentürk, Hulusi, Danış, Osman, Şimşek, Sami, (2007). Modern Kent Yönetimi-1, Okutan Yayıncılık, İstanbul.

- Keleş, Dilek (2008). Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Enerji Kaynaklarının Bu Ülkelerin Ekonomilerindeki Yeri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul.
- Keleş, Ruşen (1993). Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kocaman, Tuncer ve Bayazıt, Sema (1993). Türkiye'de İçgöçler ve Göç Edenlerin Sosyo Ekonomik Nitelikleri, DPT, Ankara.
- Koçman, Asaf (1993). Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yay. No: 72, İzmir.
- Kongar, Emre (1997). 21.yy'da Türkiye, 27. Baskı, Remzi Kitapevi.
- Korkmaz, Hüseyin (2009). Amik Gölü'nün Kurutulmasının Yöre İklimine Etkileri, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, No: 22, Antakya.
- Korkmaz, Hüseyin, Karataş Atilla (2009). “*Asi Nehri”nde Su Yönetimi ve Ortaya Çıkan Sorunlar*”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 6, S. 12, S. 18-40.
- Korkmaz, Hüseyin, Fakı Gökhan (2009). “*Kuseyr Platosu'nun İklim Özellikleri*”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 6 Sayı 12, S. 324-350, Antakya.
- Korkmaz, Hüseyin, Çetin, Bayram, Kuşçu, Veysel, Ege, İsmail, Bom, Ahmet, Özşahin, Emre ve Karataş, Atilla (2010). “*Asi Nehri Deltası'ndaki Arazi Kullanımının Zamansal Değişimi*”, GEOMED Uluslararası Sempozyumu, Sözlü Bildiri, 2-5 Haziran 2010, Antalya.
- Korkmaz, Hüseyin, Çetin, Bayram, Ege, İsmail., Karataş, Atilla., Bom, Ahmet., Özşahin, Emre (2010). “*Enviromental Effects Of Stone PitsIn Hatay*”, Science Direct Procedia Social And Behavioral Science 19, s. 504-510, Antalya.

- Koyun, Özge (2006). Suudi Arabistan'daki Petrol Gelirlerinin Sosyal Yapıya Olan Etkisi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul.
- Köktepe, Murat (2008). Emirdağ İlçesinden Belçika'ya Olan Göçler, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (1998). Hatay İli Arazi Varlığı, T.C Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları İl Rapor No: 31 Ankara
- Kurt, Hacı (2006). "Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri", Yönetim Bilimleri Dergisi (4:1) 2006 Journal of Administrative Sciences, s. 135–159.
- Kuşçu, Veysel (2008). Samandağ'ın (Hatay) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. (Basılmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Levis, Bernard (2005). Ortadoğu, Çeviren Kölay Selen Y., Arkadaş Yayınları, Ankara.
- Long, E. David (1997). "The Kingdom of Arabia". Gainesville: University Press of Florida. s. 58-93.
- Looney, Robert (2004). "Saudization: A Useful Tool in the Kingdom's Battle Against Unemployment?". Journal of South Asian and Middle Eastern Studies. Vol. xxvii. no:3. Villanova, PA: Villanova University Graphic Services. (Spring). s. 13-28.
- Looney, Robert (1994). "Manpower Policies and Development in the Persian Gulf Region". Prueger, Westport: Conn. s.122.
- Looney, Robert (2004). "Can Saudi Arabia Reform its Economy in Time to Head off Disaster?". Strategic Insights. California: Center for Contemporary Conflict. www.ccc.nps.navy.mil/si/2004/oct/khanOct04.asp. Erişim tarihi: 21.12.2010.

- Mutluer, Mustafa (2003). Uluslararası Göçler ve Türkiye, Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması- Denizli/Tavas, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Narlı, Nilüfer (2002). “*İlkel Bağlar, Hemşerilik, Gettolaşma*”, BİA Haber Merkezi, <http://www.bianet.org/diger/makale8376.htm> Erişim Tarihi: 05.06.2007
- Oktit, Nurgün (1997). “*Köyün Çekiciliği- Kentin İticiliği*“, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE, S,81-84, Ankara.
- Özçağlar, Ali (1988). “*Türkiye’deki Tarım Alanlarının Coğrafi Dağılışının DoğalÇevreyle İlişkisi*”, Ankara Üniversitesi. D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi Sayı 11 Sf. 131- 150,Ankara.
- Özer, İnan (2004). Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişim, Ekin Kitabevi, Bursa
- Özer, İnan (2006). Türkiye’de Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişim, Düünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, editör: M. Zincirkıran, Nova yayınları, 1.Baskı, s. 445–447.
- Özey, Ramazan (1996) Dünya Denkleminde Ortadoğu, “Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar”, İstanbul.
- Özkoçak M. Orhan (1993). “*Hatay Horst Ve Graben Yapısının Amanos Dağları Altın Yatak Ve Zuhurları*” Jeoloji Mühendisliği Dergisi, S.42, 52-59.
- Pamir, Hatice (2001). Seleukeia Pieria, A.Ü. Sos. Bil. Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Pamir, Hatice (2006). “*Doğu Akdeniz’de Bir Liman Kenti: Seleukeia Pieria,*” Hatay’da On Sıcak Gün, (Editör: Y. Ergün). s.111-117, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No:19, Hatay.
- Pamir, Hatice- Brands G. (2005). “*Asi Deltası ve Asi Vadisi Arkeoloji Projesi: Samandağ ve Antakya Yüzey Araştırmaları 2004,*” Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri (ANMED), Sayı 2005-3,

<http://www.akmedanmed.com/article.php?artID=75&catID=10>. Erişim tarihi: 01.09.2011.

Rivlin, Paul (1997). “*Economic Developments in teh GCC States since 1990*”. Bruce Maddy/Weitzman. The Middle East Journal. Washington DC: Westview Press. s.211-221.

Rivlin, Paul (1999). “*Economic Developments in the Middle East and North Africa, 1999*”. Bruce Maddy/Weitzman. The Middle East Journal. vol:xxiii. Washington DC: Westview Press. s.141-143, 520.

Rivlin, Paul (2000). “*Economic Developments in the Middle East and North Africa*”. Bruce Maddy/Weitzman. The Middle East Journal, vol.xxiv. Washington D.C.: Westview Press. s. 127-138, 499, 501.

Sallan Gül, Songül (2002). “*Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar*”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 23-24, s. 79-93.

Serageldin, İsmail (1983). “*Manpower and International Labour Migration in the Middle East and North Africa*”. Oxford: Oxford University Press. s.48.

Südaş, İlkay (2005). Türkiye’ye Yönelik Göçler ve Türkiye’de Yaşayan Yabancılar: Alanya Örneği, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Şahinler, Suat ve diğerleri, (2005). “*Samandağ İlçesinde (Hatay) Balıkçılığın Genel Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma*”, Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Der. C:17, S.4, s. 605-611. Elazığ.

Şanlı, Ufuk, Gün Ercan (2005). “*Mülteci Mafyası 7 Milyar Dolar Kazanıyor*” Aksiyon Dergisi, sayı. 559, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22384>. Erişim tarihi: 21.02.2011.

Şenyürek, Muzaffer, Bostancı, Enver (1958). “*Hatay Vilayetlerinin Politik Kültürleri*” Belleten XXII-86, 171-210.

- Tandoğan, Alaaddin (1994). Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık ve Yayınları Sanayi, İstanbul.
- T.C. Cidde Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, Suudi Arabistan'ın Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik Ticari İlişkileri (2007). <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/>. Erişim tarihi: 02.06.2011.
- T.C. Dubai Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, Suudi Arabistan Ülke Raporu (2007). <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/DU/ULKE%20NOTU%202007.doc>. Erişim tarihi: 21.06.2011.
- T.C. Cidde Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, Suudi Arabistan Ülke Raporu (2008). <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/> . Erişim tarihi: 11.06.2011.
- Tekeli, İlhan (2007). Türkiye'nin Göç Tarihindeki Değişik Kategorileri, Kökler ve Yollar, Türkiye'de Göç Süreçleri", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Ayhan Kaya, Bahar Şahin, s. 447-475.
- Tekin, Mehmet (2000). Hatay Tarihi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, S. 219-227.
- Tonbul, Sadettin, Kuşçu, Veysel (2005). "*Samandağ Ovası ve Çevresinde Doğal Ortam İnsan İlişkileri*", Ulusal Coğrafya Kongresi- 2005, Türk Coğrafya Kurumu-İstanbul Üniv, 29-30 Eylül 2005, 591-601, İstanbul.
- Tunçdilek, Necdet, (1985). Türkiye'de Relief Şekilleri Ve Arazi Kullanımı, İ.Ü.Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:3, İstanbul.
- Tunçdilek, Necdet (1986). Araziden Yararlanmada Yeni Yöntem Denemesi İçin Coğrafi Gerekçe, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri Ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni Cilt 2, Sayı 3, S..1-21, İstanbul.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2010). ADNKS Nüfus Sayım Verileri. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. Erişim Tarihi: 05.04.2011

- Tümertekin, Erol (1973). Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No. 1840, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No. 72, İstanbul.
- Tümertekin, Erol (1977). Türkiye’de İç Göçler Üzerine, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, Sayı. 22, s. 30.
- Tümertekin, Erol, Özgüç, Nazmiye (1998). Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Tümertekin, Erol, Özgüç, Nazmiye (2009). Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu (1999). “*Antakya Çevresinin Şimdiki Arazi Kullanım Durumu Ve İdeal Arazi Kullanım Planlaması*”, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Proje No :Togtag-1618 Adana.
- Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (TGYONA) (2006). “*Türkiye’de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri*”, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkmen, A. Faik (1937). Mufassal Hatay, Cilt-1, Cumhuriyet Matbaası-İstanbul.
- Üner, Sunday (1972). Nüfusbilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s. 77
Üniversitesi İİBF Dergisi, 22 (1), s.23–38.
- Yalçın, Cemal (2004). Göç Sosyolojisi, Anı Yayınları, Ankara
- Yamak, Rahmi ve Yamak, Nebiye (1999). “*Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç*“, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:1, Cilt: 1, s. 16–28
- Yener, Samira (1977). “*1965–1970 Döneminde İller Arası Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri*”, DPT Yayınları, s.73.

Yomralıoğlu, Tahsin, Çete, Mehmet (2005), ”*Türkiye İçin Sürdürülebilir Bir Arazi Politikası İhtiyacı*”, TMMOB Harita Ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel Ve Teknik Kurultayı 28 Mart - 1 Nisan 2005, Ankara

İnternet Kaynakları

- <http://www.akmedanmed.com/article.php?artID=75&catID=10>. Erişim tarihi: 14.01.2010.
- <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22384>. Erişim tarihi: 02.12.2010.
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html> Erişim tarihi: 12.12.2011.
- http://cadmus.eui.eu/dspace/bitstream/1814/6277/1/CARIM-RR_2005_04.pdf
Erişim tarihi: 24.10.2010.
- www.ccc.nps.navy.mil/si/2004/oct/khanOct04.asp. Erişim tarihi: 21.11.2011.
- <http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/suudi-arabistan.htm>. Erişim tarihi: 08.11.2011.
- <http://www.ejts.org/document85.html>. Erişim tarihi: 13.10.2011.
- <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/DU/ULKE%20NOTU%202007.doc>.
Erişim tarihi: 05.02.2011.
- <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/10/22/suudiler-30-bin-turk-isciyi-gonderiyor>
Erişim tarihi: 02.12.2011.
- <http://www.saudinf.com/index.htm> Erişim tarihi: 25.05.2011.
- <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. Erişim tarihi: 21.02.2011.

EKLER

ANKET FORMU

Bu anket, "Hatay'dan Suudi Arabistan'a Olan Göçler; Samandağ İlçesi Örneği" adlı bilimsel bir çalışma için hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı Hatay'dan Suudi Arabistan'a olan işçi göçlerini coğrafi, sosyo-ekonomik ve kültürel yönleriyle Samandağ örneğinde ortaya koymaktır. Bu nedenle elde edilecek veriler sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Ankette size en uygun cevapları işaretlemeniz yeterlidir. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim

Deniz CENGİZ

Mustafa Kemal Üniversitesi/Hatay

e-mail: dennisce2809@hotmail.com

Tel: 0537 725 25 93

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz/Eğitim durumunuz	(E) (K) / ilkokul - ortaokul - lise - üniversite
2. Doğum tarihi ve yeriniz	
3. Medeni durumunuz	Evli ( ) Bekar ( ) Dul ( )
4. Evliyseniz kaç çocuğunuz var	(1) (2) (3) (4) 4'ten fazla

GÖÇ SÜRECİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK SORULAR

5. Göç etmeden önce Türkiye'deki işiniz neydi? 1) Oto tamircisi 2) Berber 3) Lokantada ahçı ya da garson 4) İnşaat ustası 5) Diğer.....
6. Daha önce yurtdışına çalışmak amacıyla gittiniz mi? Evet ( ) Hayır ( ) Gittiyseniz nereye? 1) BAE 2) Rusya 3) ABD 4) Avrupa 5) KKTC 6) Diğer.....
7. Yurtdışına göç kararı almanızda temel etken nedir? 1) İşsizlik 2) Yaşam standartları 3) Çalışma ve iş 4) Ailevi sebepler 5) Diğer
8. Suudi Arabistan'ı tercih sebebiniz nedir? 1) Hatay'a yakınlığı 2) Dil ve kültür benzerliği 3) Çalışma ücretleri, şartları ve imkanları 4) Bu ülkenin işçi kabul şartları
9. Sizce S. Arabistan'da yabancı işgücüne duyulan talebin temel nedeni nedir? 1) Nüfus Yapısı 2) İstihdam Açığı 3) Yerli Yetiştirilmiş İş Gücünün Olmaması 4) Diğer.....
10. Suudi Arabistan'a gitmenizdeki etkili olan kişi ya da kurumlar nelerdir? 1) Akraba 2) Arkadaş 3) Organizasyon 4) Aracı kişiler (para karşılığı) 5) Diğer.....
11. Suudi Arabistan'a giderken hangi ulaşım yolunu kullandınız? 1) Hava 2) Kara 3) Diğer.....
12. Suudi Arabistan'a gitmek için herhangi bir maddi bedel ödediniz mi? Evet ( ) Hayır ( ) Eğer ödediyseniz, yaklaşık ne kadar? (SAR) 1)1000-2000 2) 2001-3000 3) 3001-4000 4) 4000 üstü
13. Akrabalarınız veya arkadaşlarınız arasında yurtdışına giden var mı? Evet ( ) Hayır ( ) Varsa hangi ülke?..... Bunlardan kaç kişi Suudi Arabistan'da çalışıyor? 1)1-5 2) 6-10 3) 11-15 4) 15 üstü
14. Ne kadar sıklıkta Türkiye'ye gidiyorsunuz? 1)Yılda 1 defa 2) yılda 2 defa 3) 2-3 yılda bir 4) 3 yıldan daha fazla

SUUDİ ARABİSTAN'DAKİ ÇALIŞMA DURUMUNUN TESPİTİNE YÖNELİK SORULAR

15. Mesleğiniz (zanaatınız) nedir? ..... • Suudi Arabistan'da ne işle meşgulsünüz? 1)Oto tamircisi 2) Berber 3) Lokantada ahçı ya da garson 4) Diğer.....

16. Türkiye'ye kesin dönüş yapmayı düşünüyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır Ne zaman? 1)1-3 yıl 2) 4-6 yıl 3) 7-10 yıl 4) 10 yıldan fazla
17. İlk işinizi nasıl buldunuz. 1) Tanıdıkların vasıtasıyla 2) Kefilin vasıtasıyla 3) Kurum vasıtasıyla 4) Kendim
18. Çalıştığınız iş yerinde toplam kaç kişi çalışıyor? 1) 1-10 2) 11-50 3) 51-100 4) 100 üstü
19. İş yerinizde sizinle beraber çalışan başka ülkelerden gelen işçi var mı? Evet ( ) Hayır ( ) Cevabınız evet ise hangi ülkeden?..... • Aldığınız ücret ile onların ücreti arasındaki fark nedir?(SAR) 1)500-1000 2) 1001-1500 3) 1501-2000 4) 2000 üstü
20. Kaç yıldır bu ülkede çalışıyorsunuz? 1)1-3 2) 4-6 3) 7-10 4) 10 üstü
21. Suudi Arabistan'da sizden sorumlu kişi ya da kurumlar var mı? Evet ( ) Hayır ( ) Bu kişiler/kurumlar hakkında bilgi verir misiniz? ..... • Sizin çalışma ve yaşam haklarınızda ne kadar etkililer? 1)Hiç etkili değil 2) Kısmen etkili 3) Çok etkili
22. Yurtdışında ailenizle mi beraber yaşıyorsunuz? Evet ( ) Hayır ( ) • Oturduğunuz evde kaç kişi kalıyorsunuz? 1)1-3 2) 4-6 3) 7-10 4) 10 üstü

SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPININ TESPİTİNE YÖNELİK SORULAR

23. Çalıştığınız ortamda uyum sorunu yaşamadım/yaşamıyorum. 1)Katılıyorum 2) Kısmen katılıyorum 3) Katılmıyorum
24. Arapçayı okuyup yazabiliyorum. Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen ( ) Nasıl öğrendiniz? 1)Anadilim 2) Orada öğrendim 3) Türkiye'de kursa gittim
25. Türkiye'de yatırım yapıyorum. Evet ( ) Hayır ( ) • Cevabınız evet ise hangi yatırımı yapıyorsunuz? 1)Konut 2) Arsa 3) Tarım arazisi 4) Banka 5) Oto, araç, makine 6) Diğer
26. Hatay'da oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir? 1)Kendi evim 2) Kira 3) Ailem ile birlikte 4) Diğer
27. Aylık gelirinize size yetiyor mu? Evet ( ) Hayır ( ) • Ne kadarını Türkiye'ye gönderiyorsunuz? 1)Yarısını 2) ¼'ünü 3) Çok az bir miktarını 4) Gönderemiyorum Anketteki sorular dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı? .....

TEŞEKKÜRLER